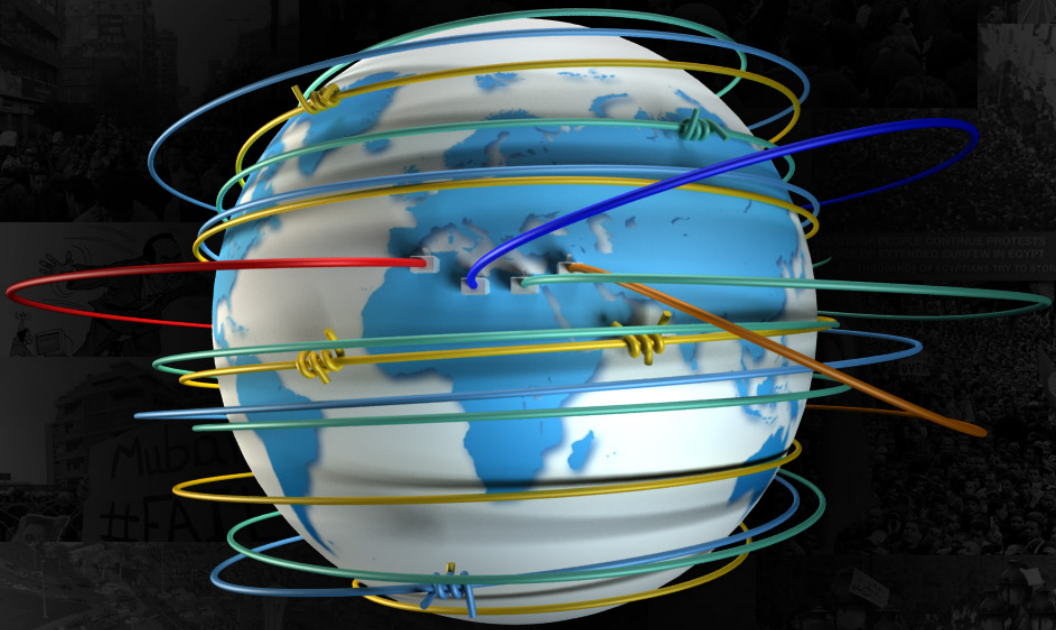
Cesur Yeni Medya

Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar

alternatif bilişim

alternatif bilişim

Cesur Yeni Medya

Wikileaks ve 2011 Arap isyanları üzerine tartışmalar

Derleme

Nisan 2011

ISBN 978 - 605 - 62169 - 0 - 9

Derleyen: Mutlu Binark, Işık Barış Fidaner
Yayına hazırlayan: Işık Barış Fidaner
Kapak tasarımı: Babür Sağlam

Yazıların hakları yazarlara aittir.
Kitabın LaTeX kodları CC Attribution-
NonCommercial 3.0 Unported License altındadır.

Alternatif Bilişim Derneği Genel Merkezi,
Cevizli Mah. Adım Sok. No.13/A 34846 Maltepe İstanbul
0216 305 49 11 bilgi@alternatifbilisim.org
http://www.alternatifbilisim.org

İçindekiler

Giriş ve Değerlendirme
İlden Dirini 8

Bölüm I:
Hak ve Özgürlükler, Arap isyanları **13**

Cesur Yeni Medya
İsmail Hakkı Polat 17

Wikileaks Okumak Suç mu? Assange Terörist mi?
Ayşe Kaymak 21

Sosyal Medya Devrimleri?
İsmail Hakkı Polat 30

Yeni Medya ve Sosyal Hareketler
Barış Engin 33

İnternet'i Geri Alalım
Koray Löker 38

Tarihin Gözleri
Işık Barış Fidaner 43

Bölüm II:
Wikileaks, Gazetecilik ve Yeni Medya **47**

Bilgi Edinme Hakkı, Yeni Medya Düzeni ve Wikileaks
Özgür Uçkan 51

Yeni Medyanın Zaferi
Mete Çubukçu 66

Açık-Kaynaklı Habercilik Asıl Şimdi!
Noyan Ayan 68

Operasyonel Bir Gazetecilik Olarak Wikileaks
Başar Başaran 72

Wikileaks versus Kapitalizm?..
Gülseren Adaklı 80

Wikileaks Üzerine Bir Tartışma Zemini Arayışı
Başar Başaran 95

Bölüm III:
Wikileaks'in Kuram ve Felsefesi **101**

Siyasal Hacktivizm'in Tuhaf Kökenleri:
Nükleer Karşıtı WANK Solucanı
Julian Assange 105

Hanoi yolu: Yol çukurları ve öngörüye dair
Julian Assange 108

İdare Yolu Olarak Tezgah
Julian Assange 111

Assange'ın Felsefesi ve Tezgah Kuramı
Işık Barış Fidaner 117

Wikileaks'den Sızanlar, İnternet Teknolojisi ve İktidar
Burçe Çelik 120

Wikileaks'in politikası:
İktidarı, gazeteciliği ve siyaseti yeniden tanımlamak
Andreas Müllerleile 129

Ekler **153**

Yazarlar Hakkında 157

Leak siteleri 160

Giriş ve Değerlendirme

İlden Dirini

Yaşananlar "Sosyal Medya Devrimleri" mi?; Diktatörleri domino taşları gibi birbiri ardına "Facebook ve Twitter mı deviriyor?". Afganistan, Irak, Cablegate... Geleneksel bakış açısına sahip olanların iddia ettiği gibi, "Zaten bunları biliyorduk"lar mı? Bradley Manning, Julian Assange, Wikileaks... Birer "terörist" ve "suç" mu? Yoksa birer kahraman mı? ABD başta olmak üzere Cablegate sızıntısı ile birlikte gücü elinde tutanların kelimelerindeki ve yüzlerindeki tedirginliğin sebebi neydi? Yıllardır halklarından, birbirlerinden sakladıkları binlerce bilginin bir gün sızabileceğinden duydukları korku mu? Gizleyerek büyüttükleri iktidarlarının, artık bilmenin hakkı olduğunu bilenler tarafından sarsılabileceğinin sinyallerini mi aldılar? Wikileaks'in gücü hangi özelliklerinden ileri geliyor?

Ve daha sorulabilecek onlarca soru... Soruların yanıtları ise İnternet, bilgi, iktidar ve muhalefet ekseninde düğümleniyor. İnternet bilgi ve gazetecilik kavramlarının yeniden tartışılmasını sağlıyor.

Bilgi tekellerine ve iktidarlara karşı yeni gücümüz İnternet'tir. Bilgiyi kamu malı haline getirecek, herkesin dilediği gibi faydalanmasını sağlayacak en etkin araç bugün için İnternet'tir. Wikileaks'i bu kadar güçlü yapan şey İnternet'in olanakları kadar, 'bilgi özgür olmalıdır' fikridir. Kuzey Afrika'dan başlayarak Ortadoğu'ya yayılan isyanlar da gösterdi ki, İnternet sayesinde yaşama geçen sosyal ağlar ve Wikileaks benzeri siteler geleneksel gazetecilik algısı ve olanaklarını da tartışılır kılıyor. Halk bu teknolojileri kullanarak belki binlerce belgeyi değil ama olanı biteni dünya kamuoyundan saklamak isteyen diktatörlere inat twit twit

sızdırabiliyor. Bu sızdırmaların etkisi o kadar büyük ki diktatörler milyonlarca dolarlık zararı göze alıp İnternet'i kesebiliyor. Ülkemizde de İnternet'in sızdırma ve örgütlenme aracı olarak kullanımı artmakta. Geçen ay Ergenekon davası kapsamında mahkemesiz delilsiz tutuklanan Ahmet Şık halen Silivri cezaevinde olsa da, en azından dijital kopyaları bile yasaklanan kitap taslağı "Dokunan Yanar"ın özgürleşebilmesi, İnternet üzerinden gerçekleştirilen sanal sivil itaatsizlik eylemleri yoluyla mümkün oldu. Yükseköğretime Geçiş Sınavı'nın cevap anahtarında ortaya çıkan şifrenin üzerine, binlerce öğrencinin facebook aracılığıyla kısa sürede örgütlenerek güçlü bir demokratik tepki gösterebildiklerine tanık olduk. Bu etkenlerin önümüzdeki aylardaki seçim sürecinin de rengini büyük ölçüde belirleyeceğini şimdiden söyleyebiliriz. Bu derleme hazırlandığında henüz bu gelişmeler yaşanmamıştı, bundan sonra daha neler olacak bilemiyoruz, fakat derlemede incelenen konuların önümüzü aydınlatacak nitelikte olduğunu görebiliyoruz.

Karşınızdaki e-kitap, ABD ordusuna ait belgeleri sızdıran Bradley Manning'in uzun ve baskı altında geçen tutukluğu ve ardından belgelerin yayımlanması konusunda aracılık yapan Wikileaks kurucularından Julian Assange'ın gözaltına alınmasının ardından Alternatif Bilişim Derneği'nin 19 Aralık 2010'da Wikileaks ile destek eylemi yapması ile başlayan tartışmaların sonucunda ortaya çıktı. Bu eylemin basın metninin[1] oluşturulması aşamasında hem üyelerimiz hem de sosyal ağlarda yapılan tartışmalar önemli rol oynadı. Bu tartışmalar Wikileaks ile başlayan daha sonra Tunus, Libya, Cezayir, Mısır ve diğer ayaklanmalarda halkın aktif olarak kullandığı sosyal ağlar ve işlevlerinin tartışılması gerekliliğini ortaya koydu. Bu kapsamda 29 Ocak 2011 tarihinde bu kitapta da katkıları bulunan İsmail Hakkı Polat, Özgür Uçkan, Ayşe Kaymak, Koray Löker, Barış Engin'in sunumları ve Başar Başaran ile katılımcıların katkılarıyla zenginleşen "Wikileaks'i tartışalım/ konumlandıralım"[2] başlıklı bir tartışma gerçekleştirdik. Verimli geçen tartışma, sonunda tartışmaları bir e-kitapta bir araya getirme ihtiyacına işaret etti. Kitapta ayrıca o dönemde konu üzerine yazan Mete Çubukçu, Noyan Ayan, Gülseren

[1] http://alternatifbilisim.org/wiki/WikiLeaks_Destek_Eylemi_Basin_Bildirisi
[2] http://www.alternatifbilisim.org/wiki/WikiLeaks_Paneli_Haber_Bülteni

"Wikileaks'i tartışalım/ konumlandıralım" paneli, 29 Ocak 2011

Adaklı, Burçe Çelik, Işık Barış Fidaner de yazılarıyla katkılarını sundu. Ayrıca tartışmanın bağlamını güçlendirmek üzere Andreas Müllerleile ve Julian Assange'dan çevirilere kitapta yer verdik.

Yeni medya araçlarını, 2011 yılı ile patlayan Arap isyanları bağlamında, haklar ve özgürlükler açısından ele alan ilk bölümün açılışını yapan **İsmail Hakkı Polat**, Cablegate sızıntısının ardından ortaya atılan ABD komplosu tartışmalarını yeni kuşağın cesur yeni medyası ile tartışıyor. "Devrim, Twitter ve Facebook'ta değil, Twitter ve Facebook'la ama SOKAKTA yapılır." diyor. **Ayşe Kaymak** ise bilgi ve fikir özgürlüğüne hukuk cephesinden yaklaşıyor, ülkelere göre kimin terörist kimin kahraman olduğunun göreliliğine dikkat çekiyor. Yine **İsmail Hakkı Polat**'ın yeni medyanın devrimlerdeki rolünü ele alan yazısından sonra, **Barış Engin** yeni medya düzeninde "yurttaş gazeteciliği" ve "dijital aktivizm" kavramlarını tartışıyor. Yeni gelişen medya türevlerinin bilginin yayılmasında, paylaşılmasında önemli bir yer sahip olduğuna dikkat çekiyor. **Koray Löker** ise İnternet'te üyeleriyle demokratik ve katılımcı ilişkiler kuran dev organizasyonların yanı sıra Twitter, Facebook gibi şirketleşen,

faaliyetlerini kâr elde etmek üzerinden planlayan devlere dikkat çekiyor. Bu şirketleri halk ayaklanmalarında temel unsur haline getiren algıya "Şirketler neden bunu yapsın?" sorusunu soruyor. Teknik olanakların şirketlerden bağımsız alternatiflerinin örgütlenmesi ihtiyacına dikkat çeken Löker, teknik düzeyde aşılan sorunların kültürel anlamda nasıl aşılacağı sorusunu ortaya atıyor. Arap isyanlarında halkın elinde 'Tarihin gözleri'ne dönen 'an'lara tanıklıkları ise **Işık Barış Fidaner**'in kaleminden okuyacaksınız. İletişim araçlarının halkların kendi gözleri, tarihin gözleri olmasının zamanının geldiğine tanıklık edeceksiniz.

İkinci bölüm, Wikileaks ve genel olarak yeni medya üzerine. Dünyanın çok kutuplu bir hal aldığına dikkat çeken **Özgür Uçkan**, halkın da sahneye çıkmaya başladığını ve bu sahne alışında "baskının koşulu olan görünmezlik duvarlarını yıkarak ülkeleri dünyaya şeffaflaştırabilme" gücünü taşıdığını söylüyor. Bilgi ve iktidarlar arasındaki ilişkiyi irdeliyor, güvenlik ve özgürlük ikileminin devletler tarafından yaratıldığına dikkat çekiyor. Sızıntı gazeteciliği, Wikileaks benzeri dağıtık yapıları ve olanaklarını tartışan Uçkan, "Evet, şimdi Neo-con'lara, istihbarat örgütlerine, iktidarını paylaşmaktan korkan ulus-devletlere, oligopollere, güçten düşen ordulara, medya kuruluşlarına dönüp, "Yeni Dünya Düzeni'ne hoş geldiniz" diyebiliriz; tıpkı onların hepimize on yıl önce dediği gibi... " diyor. Ardından, **Mete Çubukçu**, Cablegate 'skandalı' üzerine ilk izlenimlerini paylaşıyor. **Noyan Ayan** dijital ortamdaki açık-kaynaklı haberciliğin uluslararası şeffaflaşma yolunda vazgeçilmez bir araç olduğunu belirtiyor. Wikileaks'in yurttaş gazeteciliği ve anonimlik haklarını söke söke aldığını vurguluyor. **Başar Başaran** ise geleneksel medyadaki Taraf gazetesi ile Wikileaks'i karşılaştırıyor. Wikileaks'i dumanlı bir mitos olarak adlandıran **Başaran**, "Dezenformasyon ve rıza imalatı süreçleriyle insanların gelecekleri şekillendiriliyor. Düşünmeliyiz, inanmamalıyız ve şimdi her zamankinden çok şüphe duymalıyız" diyor. **Gülseren Adaklı** Irak'ta ABD hükümetinin aksine kitle imha silahları bulunmadığını ortaya çıkaran ve şüpheli şekilde ölen Dr. David Kelly'i hatırlatarak başlıyor yazısına. Çok haklı olarak, "Bradley Manning"i hatırlayacak mıyız? diye soruyor. Başaran'ın aksine Wikileaks'in hızla sınıf mücadelesinin parçası haline geldiğini savunuyor.

Wikileaks'in kuramsal temellerini ele alan üçüncü ve son bölüm, **Julian Assange**'ın sırasıyla WANK solucanını, yol çukurları ve öngörüyü, idare yolu olarak tezgahı anlattığı üç kısa yazısı ile başlıyor ve bu yazıları çeviren **Işık Barış Fidaner**'in kısa bir değerlendirmesi ile devam ediyor. **Burçe Çelik**, geniş yığınlarda adı Wikileaks ile özdeşleştirilen Julian Assange'ın iktidar ve direniş teorisini tartışıyor. Bilme, bilgi üretme ve iktidar üzerine tartışan Çelik, ifşa edilen malumatın başka bir tür bilgi ve bilinç ile yoğurulmadığı sürece, var olan bilgi ve değer sisteminin içinde eriyip gitmesine tehlikesine dikkat çekiyor. Son olarak, **Andreas Müllerleile**, detaylı incelemesinde Wikileaks'in gazetecilik ve siyaset anlayışını nasıl kökten değiştirdiğini inceliyor.

İyi okumalar...

Bölüm I:

Hak ve Özgürlükler, Arap isyanları

Cesur Yeni Medya[3]

İsmail Hakkı Polat

[3]Alternatif Bilişim Derneği'nin 29 Ocak 2011'de düzenlediği Wikileaks konulu panel için hazırlanan sunum esas alınarak yazılmıştır.

2010 yılına damgasını vuran Wikileaks bir ABD komplosu mu? Olay bir süre sonra gündemden düşecek ve hiçbir şey olmamış gibi hayatlarımıza devam mı edeceğiz?

28 Kasım 2010 Pazar gecesi başlayan Wikileaks fırtınası, sitenin sözcüsü Julian Assange'ın tutuklanıp serbest bırakılmasıyla yeni bir dönemece girdi. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın dünyanın dört bir yanındaki diplomatları tarafından kaleme alınan 250 bini aşkın iç yazışmayı parça parça yayınlamaya başlayan İnternet sitesi, küresel iktidar odaklarının siyasi, hukuki ve ticari baskıları altında yayınını sürdürmeye çabalıyor.

Gelişmelerin seyri ise herkesin kafasını karıştırıyor. Türkiye ve dünya kamuoyunda "bunun yine ABD'nin bir oyunu çıkacağına" ilişkin yaygın bir inanış var. Çokça tartışılan bir husus da, Wikileaks'in geçen Ağustos ayında ABD'nin Afganistan ve Irak'ta yaptığı rezilliklere ilişkin çok daha ağır belgeler açıklamasına karşın konunun bir süre sonra 'ustalıkla' gündemden düşürülmesi ve sonuçta hiçbir şeyin değişmemesi.

Açıkçası benzer her olaya getirilen 'ABD komplosu' inanışının temelinde biraz da bu ülkeye atfedilen 'ilahi güçler' yatıyor. "Dünyaya her anlamda egemenliğini ilan etmiş bir ülke, nasıl olur da yarattığı ve yaygınlaşmasına ön ayak olduğu İnternet'teki 'bir avuç insana' karşı bu kadar aciz duruma düşer?" İşte bu sorunun yanıtını bulamamak insanları kuşkulandırıyor ve 20. yüzyıl paradigmaları üzerinden değerlendirme yapan zihinler, tüm bu gelişmelerin ABD'nin bilgisi dahilinde olduğu kanaatine varıyor. Hatta geleneksel medyadaki kimi programlara katılan yorumcular, "bu kadar sıkı korunan bir sisteme nasıl olup da girildiğine" akıl sır erdiremediklerini söylüyorlar. Ancak İnternet üzerinde geliştirilen ağ teknolojisi ve yaratılan bilgilenme, sosyalleşme ve paylaşım ortamı sayesinde, artık böyle bir sızma ve yayın mümkün. Aslında söz konusu yorumcular da bu hususları birbirilerine değil çocuklarına sorsalar doğru yanıtlara ulaşabilirler :)

Çünkü İnternet kültürüyle yoğrulan bu genç kuşak, kendinden önceki kuşağın mirasını reddederek kendi oluşturdukları değerlerle yaşama yolunu seçiyor. Ve geleneklerle çatıştıkları her noktada da, onu aşacak yöntemleri bu kültür sayesinde geliştiriyorlar. Örnek mi? 10 yıl önce eğ-

lence dünyasını alt üst eden Napster'i hatırlar mısınız? Dünyanın her yerinden milyonlarca insanın, şarkı, film ve oyunları eğlence endüstrisinin pahalı tüketim mekanları yerine İnternet'ten ücretsiz indirebilmesini sağlayan bir servisti Napster. Endüstrinin devleri durumun farkına varıncaya kadar birkaç sene geçti ancak yangın büyümeye başlayınca hukuk yoluyla cezalandırıldı. Peki ne oldu? Birkaç sene sonra onun yerine geliştirilen The Pirate Bay'e yerleşik hukuk da fayda etmedi ve yangın daha da büyüdü. Milyonlar yüz milyon oldu. Bu yangını söndürebilmek uğruna mevcut hukuk kuralları bile değiştirildi. Sonuç; The Pirate Bay sitesi hala aktif! Site birkaç ay içinde kapansa da önümüzdeki dönemde yerini alacak alternatiflerine karşı eğlence endüstrisinin kendini savunacak gücü kalmadı. Yani İnternet, kullanmayı bileni vezir bilmeyeni de rezil edecek bir ağ.

Bu sanal ağ üzerindeki kullanıcıların içerik üretimi ve paylaşımı, sosyal medyalar sayesinde daha da güçleniyor. İnternet kuşağı bu yeni medyaların sosyalleşme dinamikleri sayesinde kendilerini daha özgür hissediyor. Bu da onlara, geleneksel düzenle çatışabilme cesaretini veriyor. Böyle bakıldığında ABD'nin dünyanın süper gücü olması, onu rezil etmeyi kafaya takmış 'bir avuç insan' açısından bir sorun değil hatta bir 'prestij' meselesi!

Wikileaks olayına dönecek olursak, geçen Ağustos ayında yayınlanan Irak ve Afganistan'da 'yanlışlıkla' avlanan masum insanlara ilişkin kuşku götürmeyecek açıklıkta videolar, dünya kamuoyunda neredeyse hiç etki yapmadı. Ancak bu defa olay farklı; o zaman çok sınırlı olan kamuoyu ilgisi, 28 Kasım'dan beri tavana vurmuş durumda ve eksilmeden sürüyor. Üstelik konjonktür de Wikileaks lehine gelişiyor. Geçtiğimiz haftalarda PayPal, MasterCard ve Visa'nın ticari kaynaklarını kesmesi ve Assange'ın tecavüz suçuyla tutuklanması kamuoyunda Wikileaks'i mağdur konumuna düşürdü. "Bir süper gücün bir avuç insanla neden bu kadar uğraştığına" anlam veremeyenlerin kafalarındaki kuşku arttı ve Wikileaks algısı olumluya doğru kaymaya başladı. (21. yüzyılın derin gerçeklerden ziyade yüzeysel algılar çağı olduğunu da unutmayalım!)

Gelişmelerden Amazon, PayPal, Visa ve MasterCard gibi firmaları so-

rumlu tutan Wikileaks destekçileri bu firmalara siber saldırılar düzenliyor ve onbinlerce insan da İnternet sitelerinde ve sosyal medyalarda Wikileaks belgeleri ile ilgili güncel haber ve bilgileri birbirleriyle paylaşarak olayın etkisini kaybetmemesine çabalıyorlar! Assange ise Time dergisinin "Yılın İnsanı" anketinde ilk sırayı aldı. Derginin tercihini Facebook kurucusundan yana kullanmasına karşın, aldığı kamuoyu desteği onu İnternet kuşağının küresel kahramanı olmaya doğru götürüyor. Gelinen noktada, siyasetle hiç ilgisi olmayan gençlerin bile her geçen gün sanal dünyada şiddeti artan bu hareketliliğe destek verdiği görülüyor.

Elbette Wikileaks'in tek başına istenilen etkiyi yaratmaması olasılık dahilinde. Ancak üzerinde düşünülmesi gereken şey, bunun anında sonuca bağlanacak tek bir olay değil bir birikim süreci olduğu. Benzeri her olayla artacak bu birikimin zamanla bir değişime yol açması kaçınılmaz. Artık yönetici kuşaklar için değil İnternet'i yok saymak ondan uzak durmaya çalışmanın bile olanağı kalmadı. Çünkü benzeri her olayla üzerlerindeki baskı artacak ve bu yeni kuşağın talepleri kaosa yol açacak.

Bitirirken George Orwell'in "1984" romanında dünyadaki herşeyi izleyen ve kontrol eden Büyük Birader kehanetinin karamsarlığına kapılmış olanlara Aldous Huxley'in "Cesur Yeni Dünya" romanında, kendisine "Mutsuz olmayı mı istiyorsun?" sorusunu soran diktatöre karşı "Mutsuz olmayı değil mutsuz olabilme hakkımı istiyorum!" yanıtıyla kafa tutan genci hatırlatalım.

Wikileaks Okumak Suç mu? Assange Terörist mi?[4]

Ayşe Kaymak

Afiş: http://leakwikis.co.cc/posters.html

[4]Alternatif Bilişim Derneği'nin 29 Ocak 2011'de düzenlediği Wikileaks konulu panel için hazırlanan sunum esas alınarak yazılmıştır.

Irak'ta görev yapmış Amerikan askeri Bradley Manning'in gizli belgeleri sızdırması ve bu belgelerin Wikileaks ile birlikte New York Times, İngiliz The Guardian, Fransız Le Monde gazeteleri, El Cezire TV ve Alman Der Spiegel gibi dünyada etki alanı oldukça geniş gazetelerinde yayınlanması; İnternet'in başta medya, politika ve hukuk da dahil olmak üzere pek çok alanı etkilediğini, değiştirdiğini bir kez daha gösterdi. Ne yazık ki Türkiye'de Wikileaks ile birlikte asıl tartışılması gereken konular es geçildi. Bu olay ya komplo teorilerine dayandırıldı ya da 'kim kimin için ne demiş' gibi magazinsel boyutun dışına çık(ar)ılmadı. İhtiyacımız olan ise, Wikileaks olayının ardından ortaya çıkan bilgilerin ne kadar doğru olduğu veya bilinmedik olduğu tartışmasını bir kenara koyarak Wikileaks'in ortaya çıkardığı birtakım sonuçlar üzerinde tartışmaktır. Hukukun gözüyle Wikileaks'i yorumlamaya, konumlandırmaya çalıştığımızda temel hak ve özgürlükler ekseninde ortaya olumlu ve olumsuz sonuçlar çıktığı şeklinde bir değerlendirme yapabiliriz.

Wikileaks'in sızıntı belgeleri yayınlaması basın özgürlüğüne girer mi? Yoksa bu belgeleri yayınlamak suç mu? Bu sorunun yanıtı kişinin nerden baktığına bağlıdır. Sızıntı belgelerin yayınlanmasının yarattığı ilk şoktan sonra, ABD kongre üyeleri ve üst düzey yetkililer tarafından Wikileaks'in yasaklanmasının ve Assange'ın terörist ilan edilmesinin istenmesi, ABD'nin 11 Eylül'den sonra geliştirdiği terör konseptiyle doğrudan ilgilidir. Bu konsept hatırlanacağı üzere, 'ya bizimle işbirliği halinde olursunuz ya da teröristsiniz' temel anlayışı üzerine kurulu ve beraberinde Afganistan ve Irak işgalini beraberinde getiren bir savaş politikasıydı. Bu küresel savaş politikasının hukuki dayanağı ise ABD'de çıkarılan yasaların ardından işbirliği halindeki diğer devletlerin terörle mücadele yasalarını değiştirmesi oldu. Başka bir tartışmanın konusu olmakla birlikte bizim ülkemizde de 1991 yılında çıkarılan ve 2006 yılında hak ve özgürlükleri kısıtlayacak şekilde kapsamlı değişiklikler yapılan Terörle Mücadele Yasası bu konseptin bizdeki yansımasıdır denilebilir.

Hal böyle olunca 'ulusal güvenlik'e karşı tehdit oluşturan bütün faaliyetlerin terör kapsamında değerlendirilmesi, son derece düzen içi, demokratik talep ve istemleri bulunan Assange'ın da Usame Bin Ladin kadar tehlikeli ilan edilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Ulusal güvenlik kay-

gısı, bir yandan temel hak ve özgürlükleri askıya alan uygulamalara neden gösterilirken, bir yandan da toplumun hak ve özgürlüklerinden vazgeçmeleri için rızalarının alınmasının en kolay yolu olmaktadır. Bu nedenledir ki basın özgürlüğü ile övünen pek çok ülkede bugün hem Wikileaks'in kendisine ve hem de belgelerini yayınlayan İnternet haber sitelerine yönelik erişim engelleme kararları uygulanmaktadır. Yani başta ABD olmak üzere 'ulusal güvenlik' kaygısıyla temel hak ve özgürlükleri askıya alan resmi devlet idelojisine göre, Wikileaks'in bu belgeleri yayınlaması suç teşkil etmektedir.

Bu konuyla ilgili Wikileaks'in kendi açıklamasına bakacak olursak; *dayandıkları temel argümanın 'halkın haber alma hakkı' olduğunu görebiliriz*. Wikileaks sitesinin sözcüsü Kristinn Hrafnsson, yapmış olduklarının yasalara aykırı olmadığı, insanların, yetkililerin nasıl çalıştığını bilme haklarının bulunduğunu ifade ederek 'tüm yazışmaların mümkün olduğunca halka açık olması gerektiğini düşünüyorum. Gizliliği haklı gösterebilecek bazı nedenler olabilir, ama genel anlamda halk için çalışan yetkililerden söz ettiğimiz için, halkın da onların yaptıklarından haberdar olma hakkı var" demektedir.[5] Hrafnsson'un açıklamasından yola çıkarak, temelde düşünce ve ifade özgürlüğüne dayanan basın özgürlüğünün bugün neredeyse dünyadaki tüm ülkelerin yasalarında mevcut bir hak olduğunu da düşünürsek, bu hakkın en önemli ayaklarından biri basını *kaynak açıklamaya zorlamamadır*. Bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. madde kapsamında gazetecilerin kaynakları koruma altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 1996 yılında vermiş olduğu Birleşik Krallık-Goodwin davasında 'bu tür koruma olmadığı takdirde kaynaklar kamuyu ilgilendiren konularda halka bilgi sağlama konusunda basına yardım etmekten cayabilirler. Bunun sonucunda, basının kamunun gözü kulağı olma konusundaki yaşamsal rolü darbe yiyebilir, basının doğru ve güvenilir bilgi verme kapasitesi olumsuz yönde etkilenebilir.'[6] diyerek

[5]Kristinn Hrafnsson, Wikileaks'ten açıklama, 01 Aralık 2010, CNN Türk http://www.cnnturk.com/2010/dunya/12/01/wikileaksten.aciklama.var/598086.0/index.html

[6]İfade Özgürlüğü Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. Maddesi'nin uygulanmasına ilişkin kılavuz, Monica Macovei İnsan hakları el kitapları, No. 2 http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/kitaplar/AIHS_mad10_Ifade.pdf

basının kaynaklarını açıklamaya zorlanmaması yönünde karar vermiştir.

Basın özgürlüğünün diğer bir ayağı ise kişinin sahip olduğu düşünce ve ifade özgürlüğünün yanı sıra bilgiye ulaşma özgürlüğüdür. Bilgiye ulaşma özgürlüğü ve yetkililerin nasıl çalıştığından haberdar olma hakkı, basının her türlü bilgiyi, haberi halka ulaştırabilmesini olanaklı hale getirir. Yine AİHM'e göre, 'kamu yararını ilgilendiren konularda bilgi ve fikirlerini açıklamak basının görevidir.'[7] Bütün bu hukuki metin ve kararların ışığında; Wikileaks'te yayınlanan belgeleri haber yapan gazetecilere yönelik Başbakan Erdoğan'ın 'Bunlara sarılarak sür manşet veya manşet yapanlar ile hükümete saldıranlar da aynı seviyesizliğin içerisindedirler.' sözlerini basın özgürlüğüne ciddi bir müdahale olarak değerlendirmek gerekir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2009 yılına kadar yargıçlık yapmış Rıza Türmen'e göre;

a. *Basının, içeriği kamuoyuna açıklanmış olan bir belgeye gazetelerde yer vermesi, manşete taşıması suç oluşturmaz. Bu nedenle şu an Wikileaks ile birlikte belgeleri yayınlayan New York Times, The Guardian, Der Spiegel, vb gazetelere erişimin engellenmesi, Türkiye'de haber yapan gazetelerin Erdoğan tarafından adeta tehdit edilmesi basın özgürlüğüne aykırıdır.*

b. *Basın, verdiği bilgilerin, özellikle bu bilgiler kişisel haklara ilişkinse, doğruluğunu araştırmakla yükümlü. Ancak, başka bir yerde yayınlanan bir belgeye yer verirken, basının bunun doğruluk derecesini araştırmasını istemek, basına ağır bir yük yüklüyor ve sahip olması gereken geniş özgürlükle bağdaşmıyor.*

c. *AİHM'nin yerleşmiş içtihadına göre, siyasetçileri eleştiri sınırı başkalarından daha geniş. Siyasetçi, siyasete girmekle kendini basının incelemesine açık tutmayı kabul etmiş bulunuyor.*[8]

[7] Age.

[8] Rıza Türmen, Basın özgürlüğü ve Wikileaks, 6 Aralık 2010, Milliyet http://www.milliyet.com.tr/basin-ozgurlugu-ve-wikileaks/riza-turmen/siyaset/yazardetay/06.12.2010/1322621/default.htm

Dolayısıyla Wikileaks'in sızıntı belgeleri yayınlamasına 'basın özgürlüğü' açısından bakıldığında görüntü bütünüyle değişmektedir. Doğru olan bu bakış açısına göre devletlerin bu sitelere yönelik erişim engelleme kararı vermelerinin yasal bir dayanağı yoktur. Bundan daha mühimi Wikileaks olayında da görüldüğü üzere; bilgi edinme hakkı, bilgiyi yayma hakkının karşısına 'devlet sırrı', 'gizlilik' kavramları çıkarılarak gerçeklerin ortaya çıkması engellenmektedir. Bu nedenle devlet sırrı, ulusal güvenlik, paylaşılamayan bilgi gibi kavramların temel hak ve özgürlükler çerçevesinde yeniden yorumlanmasının zorunluluğu gün yüzüne çıkmıştır.

Devlet sırrı, gizli belge, paylaşılamayan bilgi gibi kavramlar bugün nerdeyse her ülkenin yasalarında farklı düzenlemeler, farklı isimler ile yer almaktadır. ABD yasalarında 'gizli belgeleri ifşa etmek' bir suç olarak tanımlanmış, zira Bradley Manning şu an bu suçtan dolayı insanlık dışı koşullarda hala tutuklu bulunmaktadır.

Ülkemizde mevcut yasal düzenlemelere bakacak olursak; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, devlet sırrını, "Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk" adıyla 326 ile 339 maddeleri arasında ayrıntılı düzenlemiş ve bu suçları işleyenlere yönelik çok ağır cezalar öngörmüştür. Yine 765 Sayılı eski Ceza Kanunu'ndan farklı olarak; *'Devletin güvenliği veya iç ve dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken belgelere' bir de 'yetkili makamların kanun ve düzenleyici işlemlere göre açıklanmasını yasakladığı belge'* kavramını ekleyerek bu konuyu çok daha geniş ve kapsamlı ele almıştır.[9] Yine Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 47. ve 125. maddelerinde devlet sırrı niteliğindeki belgeler ile ilgili düzenlemeler mevcuttur.[10] Yürürlükten kaldırılan CMUK'tan tek

[9] Türk Ceza Kanunu m. 326-339 Kanun No:5237 Kabul Tarihi: 26.09.2004 http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html

[10] Ceza Muhakeleri Kanunu Kanun No:5271 Kabul Tarihi: 04.12.2004 http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5271.htm

Madde 47: Devlet Sırrı Niteliğindeki Bilgilerle İlgili Tanıklık

(1) Bir suç olgusuna ilişkin bilgiler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz. Açıklanması, Devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek nitelikteki bilgiler, Devlet sırrı sayılır.

önemli fark; devlet sırlarına ilişkin olarak ilgili kamu görevlisinin tanıklığında, resmi yerlerde saklı evrakın görülmesinde veya gösterilmesinde amirin izin vermesi veya amirden izin alınması şartını kaldırmış ve bu belgeler eğer bir suçla ilgili veya bir suçun delili ise mahkemeye karşı gizli tutulamayacağını düzenlemiştir. Her iki maddenin içeriğini daraltan önemli düzenleme ise alt sınırı beş yıl ve daha fazla olan suçlarda uygulanabilmesidir. Yani eğer yargılamaya konu suç, beş yıldan daha az bir cezayı gerektiriyorsa, devlet sırrı kavramının arkasına saklanılabilir.

Düzenlemeler farklılık gösterse de, neredeyse her yerde, devlet sırrı kavramı bugün devlet yetkililerinin savaş suçlarını, yolsuzluklarını, halka karşı işledikleri suçları örtbas etmek için arkasına saklandıkları bir yasal dayanak haline gelmiştir. Oysa Türkiye de dahil olmak üzere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf ülkelerin bu sözleşmeye dayanarak yasalarında yer vermiş oldukları *'rütbesi, sıfatı, makamı, yeri ne olursa olsun hiç kimse, hiçbir ad veya maksatla, kanunun suç saydığı bir fiilin işlenmesi emrini veremez, hiç kimse emri yerine getiremez. Emri veren*

(2) Tanıklık konusu bilgilerin Devlet sırrı niteliğini taşıması halinde; tanık, sadece mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından zâbıt kâtibi dahi olmaksızın dinlenir. Hâkim veya mahkeme başkanı, daha sonra, bu tanık açıklamalarından, sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgileri tutanağa kaydettirir.

(3) Bu Madde hükmü, hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak uygulanır.

(4) Cumhurbaşkanının tanıklığı söz konusu olduğunda sırrın niteliğini ve mahkemeye bildirilmesi hususunu kendisi takdir eder.

Madde 125: İçeriği Devlet Sırrı Niteliğindeki Belgelerin Mahkemece İncelenmesi

(1) Bir suç olgusuna ilişkin bilgileri içeren belgeler, Devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz.

(2) Devlet sırrı niteliğindeki bilgileri içeren belgeler, ancak mahkeme hâkimi veya heyeti tarafından incelenebilir. Bu belgelerde yer alan ve sadece yüklenen suçu açıklığa kavuşturabilecek nitelikte olan bilgiler, hâkim veya mahkeme başkanı tarafından tutanağa kaydettirilir.

(3) Bu Madde hükmü, hapis cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak uygulanır.

de emri yerine getiren de sorumlu olur' ilkesi [11], böylesi bir dayanağı geçersiz kılamaktadır. Yani bir belge ya da bilgi suç teşkil ediyorsa devlet sırrı olarak değerlendirilemez. Dolayısıyla bugün er Manning'in savaş suçlarını ifşa edişi, vicdani bakımdan meşruiyeti bir yana, hukuki açıdan da suç sayılamaz. Her ne kadar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10'uncu maddenin 2'nci paragrafında düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırları arasında 'gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi' de sayılmış ve AİHM'in gizli belgeler ile ilgili kararlarında, *"izinsiz sahip olunan devlet dokümanları yayınlanabilir. Gizli resmi rapor yayınlanabilir. Gizli servis kayıtlarına ulaşım engellenebilir. Önemsiz de olsa gizli bilgiler açıklanamaz"*[12] denilmişse de bu sınırlandırmayı İnternet çağı ile birlikte dar yorumlamak gerekmektedir. Gizli bilgi ve belgeler, Wikileaks olayında olduğu gibi suça ilişkin olmaları durumunda düşünce ve ifade özgürlüğünün sınırları arasında değerlendirilmemelidir. Aksi takdirde gizli belgelerin, devlet sırrının arkasına saklanılarak hak ve özgürlükler kullanılamaz hale gelecektir.

Yasal düzenlemeler, yaşamın her alanını düzenlemeyi, boşluk bırakmamayı amaçlar. İnternet'in teknik gücü, yani çok hızlı gelişmesi ve kitlelerin günlük yaşamında hızlıca yer edinmesi karşısında, yasaların denetimi ve yaptırımı oldukça yetersiz kalmaktadır. Hukukun yetmediği noktada ise Wikileaks benzeri yeni 'tehditler'in önüne geçebilmek için yeni bir sansür mekanizmasının devreye sokulacağının sinyalleri de verilmeye başlandı. Bu sansür mekanizması, yapılması planlanan yeni yasal düzenlemelere yansıtılacağı gibi diğer yandan hukuk dışı baskı yöntemlerine de önümüzdeki dönemde sıkça başvurulacağını göstermektedir. Wikileaks'in ABD Savunma Bakanlığı Raporlarında 'tehdit' olarak değerlendirilmesi ise 2008 yılına kadar dayanmaktadır. ABD Savunma Bakanlığı İstihbarat Analiz Programı kapsamında 2008 yılının Mart ayında

[11] Prof. Dr. Zeki Hafızoğulları-Doç. Dr. Muharrem Özen, Türk Ceza Hukukunda Devlet Sırrına Genel Bir Bakış, Ankara Barosu Dergisi, http://www.ankarabarosu.org.tr/Siteler/1944-2010/Dergiler/AnkaraBarosuDergisi/2010 1.pdf

[12] Prof. Dr. Hasan Tahsin Fendoğlu, AİHS Sisteminde İfade Özgürlüğü, 27.12.2010, SDÜ http://www.sde.org.tr/tr/kose-yazilari/695/aihs-sisteminde-ifade-ozgurlugu.aspx

hazırlanan 32 sayfalık gizli 'Karşı İstihbarat Analiz Raporu'nda Wikileaks.org sitesine karşı 'Mevcut veya eski muhbirlerin kimlikleri afişe edilerek, bu kişiler hakkında dava veya iç soruşturma açılarak, gerekirse iş akitleri feshedilerek bu siteye duyulan güven sarsılabilir. Böyle bir hamle, gelecekteki benzer girişimlere karşı da caydırıcı olacaktır' denilmektedir.[13] Julian Assange hakkında cinsel taciz suçlamasıyla dava açılması ardından finansal kuruluşların çalışma koşullarına aykırı hareket ettiği gerekçesiyle Wikileaks ile olan sözleşmelerini feshetmeleri, raporda belirtilen çözüm önerileriyle birlikte düşünüldüğünde bütün bunların tesadüf olmadığı çok açık bir şekilde görülmektedir.

Evrensel niteliğe sahip İnternet karşısında ulusal yasaların yetersiz kaldığı ve bu nedenle yapılacak yeni düzenlemelerin siber suçlar sözleşmesi gibi uluslararası nitelikte olacağı ve devletlerin İnternet'e karşı ortak hareket edecekleri belirtilmektedir. Nitekim Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım, Wikileaks'in ardından yaptığı değerlendirmede değişiklikler yapılacağını ve dünyanın İnternet alanındaki yasal boşluğu Birleşmiş Milletler modeli bir yapılanmayla aşabileceğini savundu. Yine son dönemde yapılan MGK toplantılarında en önemli tehlikeler arasında "sanal terör" de sayılmaktadır. Wikileaks'in ardından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ile TÜBİTAK, Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşların sanal bir saldırı karşısında dirençlerini tespit etmek için bir sanal tatbikat başlattı. Siber güvenlik tatbikatının ardından ise; siber olaylarla mücadelede Türkiye'nin teknik, idari ve hukuki kabiliyetlerinin artırılması için öneriler geliştirmesi planlanmaktadır. 25-28 Ocak tarihleri arasında gerçekleştirilen tatbikatta, artık coğrafi sınırların anlamı olmadığı, mevzuatın yetersiz olduğu tespitinin yanı sıra, *'ulusal ve uluslararası alanda ilgili tüm paydaşlarla işbirliği halinde çalışarak ülkemizin siber güvenlik kapasitesi ve kabiliyetleri geliştirilmelidir.'*[14] değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bütün bu gelişmeler Wikileaks'in ana akım medyada değil ama

[13] ABD Savunma Bakanlığı Raporu: Wikileaks bir tehdit, http://sonmucid.wordpress.com/2010/09/13/iste-gizemli-site-wikileaks-org/

[14] BTK ve Siber Güvenlik, Mustafa Ünver, Ulusal Siber Güvenlik Tatbikatı 25-28 Ocak 2011 http:// www.btk.gov.tr/Etkinlikler/Ulusal_Etkinlikler/konferanslar/2011/belgeler/SGO_BTK.pdf

devlet yetkileri tarafından son derece ciddiye alındığını göstermektedir.

İnternet'in gücünün farkına varan tüm iktidarlar, İnternet'i kontrolleri altında tutmak için yasaları bu yönde düzenlerken; diğer yandan bilgi güvenliğinin sağlanması için teknik yöntemler üretmektedir. 2011 yılıyla birlikte Tunus ve Mısır'da başlayıp diğer Arap ülkelerinde devam eden ayaklanma ve isyan dalgası karşısında, mobil iletişim de dahil olmak üzere İnternet üzerinden gerçekleştirilen tüm iletişimlerin denetlenmesi buna örnektir. Mısır'da Hüsnü Mübarek'in giderken tüm baskıcı rejimlere gösterdiği bir şey de, İnternet'in fişinin çekilmesinin mümkün olduğudur. Mısır'daki İnternet trafiğini izleyen ABD merkezli ağ yönetim şirketi Renesys yöneticisi Jim Cowie: 'beklenmedik bir şekilde İnternet'in en alt katmanına kadar inerek tüm trafiği durdurdular, engellemenin boyutu ve online nüfus açısından daha önce görülmemiş bir olaydı'.[15] Bu durumun İran, Tunus veya Mısır ile sınırlı olmadığı ve Türkiye de dahil olmak üzere hemen her devletin isyan, ayaklanma gibi kendisine yönelen tüm tehlikeler karşısında ilk refleksinin yasalarla güvence altına alınmış düşünce ve ifade özgürlüğünün, haberleşme ve bilgiye erişim özgürlüğünün rafa kaldırılması olduğu açıktır.

Kısacası; İnternet ile birlikte bilginin ulusal sınırlar içerisine hapsedilmesinin olanaksızlığı, buna paralel olarak devletlerin yürüttükleri iç ve dış politikada daha şeffaf olmaları gerektiği son yaşanan gelişmelerden anlaşılmaktadır. Bu nedenle, yeniden belirtmek gerekirse, devlet sırrı, ulusal güvenlik, paylaşılamayan bilgi, gizli bilgilerin ifşası gibi kavramların İnternet ile birlikte yeniden yorumlanması ve içeriğinin düşünce ve ifade özgürlüğü ile bu temel hakkın sonucu olan halkın haber alma hakkı, iletişim özgürlüğü, bilgi edinme hak ve özgürlüğü, lehine daraltılması gerekmektedir.

[15] Bianet, Mübarek Düşerken İnternetin Kapatma Düğmesini Keşfetti, 16.02.2011 http://www.bianet.org/bianet/dunya/127936-mubarek-duserken-internetin-kapatma-dugmesini-kesfetti

Sosyal Medya Devrimleri?[16]

İsmail Hakkı Polat

[16]Alternatif Bilişim Derneği'nin 29 Ocak 2011'de düzenlediği Wikileaks konulu panel için hazırlanan sunum esas alınarak yazılmıştır.

Ortadoğu'daki halk hareketlerini sağlıklı analiz edemeyen geleneksel medya, İnternet'in doğasına aykırı başlıklarıyla konuyu çığrından çıkarıyor!

Önce Wikileaks'in açıkladığı belgeler, sonra da Tunus, Mısır ve Libya'daki halk hareketleri, geleneksel medyamızı iyice sersemletti. Yeni yıl öncesi Tunus'ta başlayan olaylar önce 25 Ocak'ta Mısır ve sonra 17 Şubat'ta Libya'ya sıçrayınca, gelişmeleri bölgeye muhabir göndermek yerine küresel ve yerel ajanslardan izlemeyi tercih eden gazete ve televizyonlarımız, bu haber kaynaklarından gelen çelişkili haberler karşısında ciddi bir bocalama geçirdi. Bölgeye ilişkin uzman eksikliği nedeniyle kendi geleneksel yöntemleri çerçevesinde "doğrulanmış haberi yakalama çabası" sonuç vermeyince, uzunca bir süre gelişmeleri görmemeyi ve çok kısa haber ve altyazılarla geçmeyi yeğlediler. Mübarek ve Kaddafi yönetimleri, dünyada bu zamana kadar hiçbir liderin cesaret edemeyeceği bir hamle ile İnternet'in şalterini indirince habercilik açısından BBC, CNN gibi ana akım küresel medya organlarının bile haber yayınlamakta zorlandığı karanlık bir döneme girildi.

Bu süreçte Mısır ve Libya'dan haber akışı sağlayamayan ve bölgeyi sağlıklı yorumlayacak tek bir uzmandan bile yoksun geleneksel medyanın anlı şanlı haber kanalları, kendilerince en kolay yolu seçip halk hareketleri ile sosyal medyanın ilişkisini analiz etmeye çalıştılar. Kanallara çıkan birtakım analistler, sosyal ağların artık demokrasiden uzaklaşan yönetimleri hizaya getirecek kadar güçlendiğini heyecanla anlatıyorlardı. Programlarda atılan başlıklar ise şöyleydi: "Sosyal Medya Devrimleri", "Facebook ve Twitter diktatörleri deviriyor" vs. vs., İnternet'in doğasından bihaber sunucuların biri bile çıkıp "İnternet küresel bir ağ yapısı ama bu halk hareketleri neden sadece Arap coğrafyasında gelişiyor? Örneğin: neden Çin, Kuzey Kore ya da Afrika'da bir diktatörlüğü yıkacak güçte değil bu sosyal medya?" sorularından birini dahi sormadı. Bütün dünyanın Mısır ve Libya'ya kilitlendiği gecelerde haber kanallarımız Osmanlı tarihi tartışmaları, yemek ve sohbet programlarıyla doluydu!

Peki bu süreçte yeni medyada neler yaşanıyordu? Örneğin; Mısır olayları sırasında Twitter'da açılan #jan25 ve #egypt başlıkları sayesinde

Mısır'dan ve özellikle Tahrir meydanından gelen bilgiler sıcağı sıcağına izlendi. Yabancı dil bilmeyenler Google Translate hizmetinden ve gönüllü çevirmenlerin türkçe tweetlerinden yararlandılar. Gelen haberlerin niteliğine ve niceliğine bakılarak gidişata ilişkin nispeten güvenilir analizler yapıldı ve olayların sonrası öngörülmeye çalışıldı. Sokaklardaki eylemlerin dışında, Kahire Müzesi'ndeki insanlığın tarih ve kültür mirasına ne olacağı gibi arka planda kalan sorunlar ve müzeyi korumak için oluşturulan insan zincirinin sevk ve idaresi gibi çözümlere odaklanıldı. Cep telefonlarıyla çekilen görüntüler Youtube ve Facebook'tan izlendi, ayrıca Facebook ve FriendFeed'de kurulan gruplar şalteri indirilen İnternet (kill switch) karşısında eylemcilerin hangi alternatif yolları kullanabileceği bile tartışıldı ve bu konuda daha önce yapılan teorik ve pratik yöntemler sunuldu.

Geleneksel Medya açısından, bu sürecin tek bir istisnası ve yıldızı vardı; El Cezire. Bütün Arap başkentlerinde kilit noktalara yerleştirdiği muhabirleriyle, İnternet sansürünü aşarak gönderdiği haber ve görüntüleriyle ve en çok da sosyal medyalarda yaptığı yayın ve alternatif İnternet bağlantı çözümleriyle, bir geleneksel medya kuruluşunun haberi nasıl alacağı, geliştireceği, yayınlayacağı ve bu yayınların sosyal medyalarla nasıl entegre edileceğinin şahane bir örneği oldu.

Yazıyı geleneksel medyamıza "küçük" bir notla bitirelim; Devrim, Twitter ve Facebook'ta değil, Twitter ve Facebook'la ama SOKAKTA yapılır. 'Sosyal Medya Devrimleri' başlığı ise medyanın sizlerden sonraki dönemini tarif etmek için başkaları tarafından atılacak!

Yeni Medya ve Sosyal Hareketler[17]

Barış Engin

Fotoğraf: rotaryincairo.blogspot.com

[17]Alternatif Bilişim Derneği'nin 29 Ocak 2011'de düzenlediği Wikileaks konulu panel için hazırlanan sunum esas alınarak yazılmıştır.

Değişmek: Başka bir hâl veya duruma girmek.
(Wikipedia, Özgür Ansiklopedi)

Yazıma "değişmek" kavramının sözlük anlamını yazarak başlamak istedim. Yazıda bahsedeceğim konu,"değişmek" ile ilgili bir durum ve bu fiilin gerçekleştirdiği bir olguya işaret ediyor. Son zamanlarda politik, ekonomik ve sosyal açıdan değişim, bütün dünyada en çok kullanılan kavram. Değişim, son Amerikan Başkanlık seçimlerinin de en çok ilgi gören sloganı olarak kendini duyurdu. ABD'nin siyahi başkanı Barack Obama, seçim kampanyasının sloganını "is a vote for change (değişime oy)" olarak belirlemişti. Obama'nın seçimleri kazandıktan sonra, Amerika'yı değiştirip değiştirmediğini bu yazıda tartışmayacağım. Fakat; ABD Başkanı'nın dahi 'değişimin öznesi' olduğu bir dönemden geçiyoruz.

Ülkemizde de son 10 yılda ne 'değişmezlerin' değiştiğini gördük. Vaktiyle tabu olan konular artık TV'lerde konuşulabiliyor, gazetelerde yazılıyor. Değişim paradigması, kendini yaşamın ortasında olan 'medya' alanında da göstermeye başladı. 'Yeni medya'nın ağırlığı her geçen gün artıyor. İlk etapta; yaşamımıza *arkadaşlık ve evlendirme siteleriyle* giren bu olgu, bugünlerde *blog, mikro blog ve sosyal ağlar* ile karşımıza çıkıyor. Öyle ki, şimdilerde; herkes kendi gazetesinin patronu olup, kendi gazetelerinde köşe sahibi olabiliyor. Günümüzde gazetecilik, birilerinin ağız kokusunu çekmeye gerek kalmadan, birilerinin belirlediği yayın politikalarını umursamadan ve patron sansürüne maruz kalmadan da yapılabilir hale geldi. Bu durum, yazdığın yazı, patronun gireceği enerji ihalesini etkiliyor mu, yoksa; bir dostuyla arasını bozup, ciddi bir ekonomik zarara uğratacak mı gibi kaygılara son veren bir yayıncılık ve medya anlayışı doğurdu.

Geçtiğimiz aylarda, çocuk istismarına karşı Facebook'ta bir kampanya başlatılmıştı. Bu kampanya dahilinde, kullanıcılar profil resimlerine çizgi film karakterlerinin fotoğraflarını koyacaklardı. Bu sanal eylemsellik, dünya çapında yapıldı. Aynı zamanda, dünyadaki birçok insanı aynı mantık çerçevesinde toplayabilen bir alan oldu. Bu eylemselliğin yarattığı etkiyi inceleyecek olursak; Amerika'da Fox TV gibi televizyonların haberlerine,

Türkiye'de CNN Türk gibi televizyonların, Radikal gibi gazetelerin haberlerine konu oldu. Yani bu yeni gelişen medya ağı, artık eski medya araçlarının haber kaynağı olmaya başladı.

Biz yeni medyayı kullananlar, kendi yarattığımız eylemlerin, kendi yarattığımız etkilerini ve varlığını çok önceden bildiğimiz haberleri; artık 1-2 gün sonra klasik medya araçlarından duyuyoruz. Habercilikte kullanılan 'bayat haber' kavramı burada devreye giriyor. Bu durum ise eski medya araçlarının *papucunun dama atıldığının* önemli bir göstergesi.

Bu yeni medya düzeninin artık ses getiren ve hızlı yayılan bir yapıya sahip olduğu açık bir gerçekliktir. Bu yeni ağ ve habercilik; düzenin belirlediği tüm kuralları delmeye ve örülmüş duvarları yıkmaya hazırlanan dinamik bir yapıya sahiptir. Haberlerini yayınlarken kendinden başka bir editörün olmadığı ve haberine oto-sansür uygulanmayacağı bir alandır. Yazılarının geri dönmediği, yazdığın yazıdan dolayı işine son verilmediği bir platformdur. Yeni medya ağı kesinlikle aşağıdan (tabandan) gelişen bir harekettir. Egemen medya anlayışına, gelenekçi düzene başkaldıran 'devrimci' bir olgudur.Tabandaki küçük klavye darbeleri, tavandaki büyük isimleri tedirgin etmeye yetmektedir.

Yeni gelişen medya insanların, şirketlerin ve grupların iletişim sistemlerini değiştirdiği gibi; aktivist gruplarında iletişim biçimlerini de değiştirdi. Bu durum "dijital aktivizm" ve "yurttaş gazeteciliği" ismi verilen iki ayrı olguyu meydana getirdi. Sosyal ve ekonomik hayatımıza entegre olan ve dünya ile aramızda bir bağ kuran İnternet, aktivist hareketlerde de artık ayrı bir alan teşkil ediyor.

Dijital aktivizmin doğuşu, İnternet'in doğuş yıllarına kadar gider. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, bu araçlar ile kurulmuş ağların, sosyal hareketler tarafından farklı aktivist amaçlar için kullanılıyor olması daha geniş bir alana yayılıyor. Kullanıcı deneyimini öne çıkaran ve etkileşim alanını genişleten; Web 2.0 ismi verilen ikinci nesil İnternet hizmetleri ile dijital aktivizm çeşitlendi. İkinci nesil İnternet; İnternet kullanıcılarının ortaklaşa ve ve paylaşarak yarattığı sistemi tanımlamaktadır. Bunlara örnek olaraksa; *Wikipedia, Facebook, Youtube, Ekşi Sözlük* gibi siteleri söyleyebiliriz. Sosyal ağlar, dijital aktivizmin ayrıcalıklı mecraları olabilmeyi

başardılar.

Dijital aktivizmi; İnternet'in sosyal dünyada bir devrim yaptığını, insanlığın problemlerinin bu araç üzerinden çözüleceğini, politik süreçlerden ve karar alma mekanizmalarından dışlanan yurttaşların *daha katılımcı ve şeffaf demokrasiye* bu araç üzerinden kavuşabileceklerini savunanlar oluşturuyor.[18] Yurttaş katılımı odaklı yeni işbirliği teknolojileri, dezavantajlı kesimlere bir etki imkanı tanıyor. Bu durum; sosyal hareketlere de buluşma noktası yaratıyor. Bunun nedeniyse; bilgiye hızlı erişimin mümkün olması ve coğrafi, fiziksel, zaman engellerini ortadan kaldırmasıdır.

Örneğin, son yıllarda, farklı ülkelerde ve kentlerde düzenlenen, belli başlı ülkelerin devlet başkanları ve bakanları ile IMF ve Dünya Bankası yetkililerini biraraya getiren *zirveler*, küreselleşme karşıtlarının şiddetli protestolarıyla geçmektedir. Sivil toplumun sesinin daha çok duyulduğu, uluslar arası katılımlı bu eylemlerin birçoğu, İnternet üzerindeki sosyal ağlarda planlandı ve örgütlendi.

Bununla da kalmayıp, eylemlerde olan biten herşey, sosyal ağlar aracılığıyla dünya kamuoyu ile anında paylaşıldı. Haberlerin bu ağlar aracılığıyla paylaşılmasının etkisiyse şu şekilde oldu: Geleneksel ana akım medya, eylemlerde olan olayları farklı yorumlayarak –bir nevi oto-sansürkamuoyuna yanıltıcı bilgiler aktarıyordu. Fakat; bu ağlardan yayılan haberler, fotoğraf ve videolar, hepimizin doğru bilgiler edinmesini sağladı.[19]

Bu topluluk ağları, aynı zamanda yeni bir medya yaratıyor. Yurttaş gazeteciliği tarzı örnekleri meydana çıkarıyor. Bunun örneklerini; İran seçiminde gördük. Seçimde; Ahmedinecad'a muhalif olarak çıkan Musavi'nin seçimi kaybettiğinin ilan edilmesiyle birlikte; Musavi yandaşları sokaklara döküldü. Büyük kitlesel gösteriler yapıldı. Birçok insanın yaşamını yitirdiği olaylar sırasında, İran devleti CNN ve BBC gibi medya kuruluşlarını sınırdışı etmiş ve basına katı bir sansür uygulamıştı. Dünya

[18] Gamze Göker; Yeni Toplumsal Hareketler ve İnternet İlişkisi; Evrensel Kültür; Aralık 2009

[19] Noyan Ayan; Açık Kaynaklı Habercilik Asıl Şimdi! – ntvmsnbc – Aralık 2010. Bu yazıya bu derlemede de yer verilmiştir.

olayları sadece İran devlet televizyonunun verdiği yayınlardan izliyordu. Ama hesaplanamayan bir şey oldu. İran'daki muhalif grupların, sosyal ağlar üzerinden yaydığı görüntü ve bilgiler bir anda dünya gündemine oturdu. Hatta dünya çapında birçok televizyon kanalı, sosyal ağlardan aldığı görüntüleri yayınlamaya başladı. Sosyal medya, baskıcı bir devletin tüm engellemelerini aştı, hasıraltı edilen gerçekleri ortaya serdi ve geleneksel medyaya meydan okuyup, haber kaynağı oldu.

Yine aynı şekilde, 2011 yılının ilk dönemlerinde Ortadoğu'da cereyan eden olaylarda da, İnternet'in gücü yadsınamaz bir hal aldı. Tunus'ta başlayan eylemler ve sonucunda devrimin gerçekleşmesi İnternet'te başlayıp sokakta son bulan bir süreç yarattı. Wikileaks'in yayımladığı 2008 tarihli belgelerinde, devlet başkanı Ben Ali ve ailesinin mafya usulü yolsuzluk çetesi oluşturduğunun ortaya çıkmasıyla birlikte, halk bu duruma isyan edip sokağa döküldü. Bu şekilde başlayan eylemler, sokağa dökülürken de sosyal ağların gücünü, kendi güçlerine kattılar. Ve Tunus'ta kimilerince "sosyal medya devrimi" olarak adlandırılan, Yasemin Devrimi gerçekleşti.

Tunus'un ardından, Mısır'a sıçrayan eylemlerde de sosyal ağların etkisini görebiliyoruz. Bunun yanı sıra, Mısır isyancılarına destek olma amacıyla Wikileaks'in yeni belgeleriyle karşılaştık. Bu belgelerde Mısır devlet başkanının çeşitli silah lobileriyle yaptığı işbirliklerini öğreniyorduk. Ayrıca; eylemler devam ederken, Mısır'lı aktivistlerin sosyal ağlar aracılığıyla yolladığı mesajlar tüm dünyaya iletiliyordu. Öyle ki Google ve Twitter, İnternet'in kesildiği ülkede, yeni alternatif sistemler geliştirerek sosyal ağlarını geliştiriyordu.

Yeni gelişen medya türevleri bilginin yayılmasında, paylaşılmasında önemli bir yer sahibidir. Sosyal medya ismi verilen bu yeni alan, insanları bir araya getirdiği gibi, aynı amaç doğrultusunda örgütlenmiş toplulukları da bir araya getirdi. Sosyal hareketleri birbirine bağlayan ve eylemselliklerine hız kazandıran bir ortam oluşturdu. Bu hareketlerin; kendi üretimlerini, eylemlerini ve haberlerini yayınlayacakları bir yayın mecrası oluşturdu.

İnternet'i Geri Alalım

Koray Löker

19 Mart 2011, Özgür Basın Özgür Toplum Yürüyüşü, Ankara

Wikileaks bir anahtar sözcük. İnternet üzerinde, kendiliğinden oluşan ortamlarda konuşmaya başladığımız sonra panel biçiminde sürdürdüğümüz uzun soluklu bir tartışmayı işaret eden bir anahtar sözcük. Anahtar sözcüklerin bir faydası konu başlığı gibi çalışmak, ilişkilendirildiği herhangi bir metni, içeriği, bilgiyi tanımlar hale geliyor. Yeni medya açısından daha kritik bir faydası ise kuşkusuz semantik bir bağ oluşturma becerisi; yani hangi içeriklerin, hangi bağlamların aslında ne üzerinden bir araya getirilerek değerlendirilebileceğini göstermesi.

Wikileaks bu açılardan son büyük sızıntısı, Cablegate adı verilen diplomatik kriptoların yayınlanması ile birçok bağlamı birden dünya gündemine sokan bir anahtar sözcüğe dönüştü. Türkçe konuşulan -ve Ö. Uçkan'ın sıkça referans vermeyi sevdiği geçici otonom bölge kavramıyla ilişkilendirebileceğimiz- sosyal medya oluşumlarında bu anahtar sözcük üzerinden İnternet'in değişim gücü, malumata ve bilgiye erişim yollarında yarattığı alternatifleri çok konuştuk. Bu konuşmanın tarafı olan, öne çıkan insanlarla bir araya geldiğimizde tekrara düşmemek için doğal bir işbölümü yapmayı başardığımızı, birbirimizi tamamlayarak bir birikim yaratmayı hedeflediğimizi de iddia etmek mümkün. Bu yazının çerçevesi de işte bu doğal işbölümünde, kendi üzerine düştüğüne inandığı konuları bağlama eklemeye yönelik olmaya çalışmakta...

Cablegate sızıntısı/skandalı henüz soğumadan -elbette burada ana akım medyanın sıcak ilgisini kaybetmekten değil, çünkü onun ömrünün çok kısa olduğu malum- Kuzey Afrika coğrafyasında birbiri ardına gelen isyanlar, bu bölgede uzun zamandır hüküm süren baskıcı yönetimlere karşı bir domino etkisi içerdiği de söylenen halk ayaklanmaları konuya eklendi. Tunus'ta işsiz bir öğretmenin geçinebilmek için dayandığı son çare olan işporta tezgahına el konulmasını protesto etmek için kendini yakması bütün bir bölgeyi saran bir yangının başlangıcına dönüştü.

Ayaklanmaların tarihteki benzerlerinden ayrıldığı noktalardan biri de organizasyonun ağırlıkla İnternet üzerinden kurulması oldu. İnternet'in yeni muhalefet yöntemleri arasındaki varlığı aslında kendi tarihine eşdeğer. Geçtiğimiz yıllarda özellikle İran'da yine başrol oynadığını da unutmamak gerekir. Kuzey Afrika isyanlarındaki temel fark büyük olasılıkla

hükümetlerin bu yeni taktiğe karşı geliştirdiği topyekûn baskı yöntemi olarak hatırlanacak. İnternet'i basit bir ev aleti gibi, kökten kapatmak denenebileceği hep tartışılan ama tahayyül edilemeyen bir fikirdi. Özellikle İnternet'in ticari hacmi böyle bir yönteme başvurulmasını pratikte imkansız kılacaktır diye düşünülüyordu. Önce Tunus, sonra Mısır ve ardından Libya bu konuda -halklarının birbirlerinden güç ve motivasyon alırken yaptığı gibi- taktiği paylaşarak birbirleri ardına bu taktiğe başvurdular.

İnternet'in tam olarak kapatılabilmesi teorik olarak imkansız olmasına rağmen böyle bir deneme yapılabilmesini sağlamanın temeli, İnternet'in tasarlandığı yapıdan uzaklaşarak gitgide ticari, merkezileşme eğilimli bir yapıya evrilmesi diye iddia etmek mümkün. Bunun göstergeleri konuyu, bu değişimin lokomotif aktörleri de olan ana akım medya ve İnternet devi şirketlerin tavırlarında bulunabilir.

İnternet çıkış noktasında askeri haberleşmenin düşman tarafından kesintiye uğratılamayacak bir mimariye sahip olabilmesi fikrinden beslendi. Belirli bir merkez algısı olmaması, o merkeze saldırılarak ağın çökertilmesi engellenebiliyordu. En zayıf halka kavramı bağlantısı tek boyutlu bir hattı tarif eden zincir benzetmesinde işlevsel olabiliyor. Zayıf halkanın iki yanındaki diğer halkalar arasındaki bağlantıyı koparmak zincirin bütünden aldığı güce darbe vurmaya yarıyor. Halkaların her birinin, diğer tüm halkalarla aynı zemin üzerinde haberleşmesi, aracısız davranabilme özelliği her halkayı tek tek hedef almayı gerektirdiği için muazzam bir savunma ağını doğal olarak tesis etmiş oluyor.

Günümüzde İnternet'ten anladığımız şeyin bu kavramın karşılığı bir organizasyon olduğunu iddia etmekse hayli güç. Bunu çok basitçe muhalefet hareketlerinin İran ve Tunus'ta Twitter; Mısır'da Facebook ile özdeşleşmesinden anlayabiliyoruz. İnternet'te üyeleriyle demokratik ve katılımcı ilişkiler kuran dev organizasyonlar da var. Bilinen en büyük hacimli örnek Wikipedia projesi. Kâr amaçlı olmayan bir vakıf tarafından yürütülen projeye katkıda bulunanlar, üretimi kamusallaştırarak paylaşıyor. Oysa Twitter, Facebook birer şirket ve doğal amaçları kâr elde etmek. Kimi zaman bu şirketlerin karakteristik olarak özgür ruhlu ve

genç sahiplerinin, ürünlerinin böyle amaçlar için kullanılıyor olmasından duydukları gurur, bu hareketlere destek olarak algılanabiliyor. Bu durumun bir silah tüccarının, bir devrimde kullanılan silahlardan duyduğu memnuniyete benzetilmekten ziyade, politik bir destek gibi algılanmasının sakıncaları ne yazık ki çok dillendirilmiyor.

Bir başka önemli nokta da İnternet'in bir iletişim aracı olarak doğrudan kültür ürünü olması ve bu nedenle deneyimin algıda hayati öneme sahip olması. İnternet'le tanışan insanların dev bilgi yığını karşısında yol bulmak için kullandığı araçlar bu dinamik yapıyı hızlıca eski medyalarla benzer kullanım alışkanlıklarıyla dolduruyor. Kısaca söylemek gerekirse, İnternet işleyişi ve teknolojisine ait kuramsal ve teknik bilgi gerektirmeyen tüketim o kadar yaygın hale geliyor ki, o ürünlerin yokluğu İnternet'in yokluğu ile eşdeğer tutuluyor. Bu yanılgı yalnızca kullanıcılar için geçerli demek doğru değil. O kadar baskın bir algı ki, iktidar da aynı hataya düşerek İnternet'in kapatılabilir bir şey olduğunu zannediyor.

İnternet hizmeti masraflı altyapılara dayalı olduğu için büyük yatırımlar gerektiriyor. Bu yatırımların sahipleri de genellikle eski medyanın da sahibi olan küresel şirketler. Gün geçtikçe satın almalar ve büyümeler yoluyla bu manzara daha da netleşiyor. A.B.D.'deki en büyük servis sağlayıcı firmaların hangi holdinglerin parçası olduğunu görmek yeterli.

Oysa teorik olarak İnternet'in tamamen kullanıcılar arasında kurulacak bir ağ olarak küreselleşmesi de mümkün. Daha önceki medyalara kıyasla İnternet'in bir avantajı da aslında kendisinin de sanal olması. Yani fiziksel olarak sadece İnternet'e özgü bir altyapı gerektirmemesi. Radyo ile, telefon ile taşınabilen bir sanal ağ olabilmesi. Radyo ve TV yayınlarının ortaya çıkışlarını takiben lisanslar kullanılarak denetim altına alınmasına karşın, İnternet denetim dışı alanlardan tamamen özgür ve otonom biçimde örgütlenmeye uygun bir teknoloji. Elbette bu kolay değil, çünkü öncelikle bu bilginin dolaşıma girmesi gerekiyor. Şu an için bu denetlenen bir alanda denetim dışı bir alanın inşası fikrini paylaşmak anlamına geliyor. Bu durumun kendine has zorlukları 20. yy. düşünce dünyasının hemen her akımında ele alınarak bu konuda dev bir birikim oluşturdu.

Bir alternatif örgütlemekle ilgili bu notları şimdilik kenara koyarak devam edersek, mevcut durumda iki ayrı çabaya girişmek anlamlı görünüyor. İlk yapılabilecek şey, popüler adreslerden oluşan ve markalarla özdeşleşen içerik ağını merkezi olmaktan çıkarmak. Örneğin Facebook'un her şeyi bir araya getiren yapısına inat herkesin bağımsız bloglar kullanarak kendini ifade etmesi. Hatta bunu Wordpress gibi özgür yazılımlar sayesinde kendi servisini kendin verme deneyimiyle birleştirmek de önemli. Böylece hem blogspot gibi merkezi servislerin tek hamlede devre dışı bırakılmasına önlem almak hem de uzun vadede kullanıcıların organizasyonuyla hayata geçirilebilecek bir altyapının ilk adımlarını atmak mümkün.

İkinci olarak da merkezi servislerin ilke ve işleyişlerine müdahale edecek bir organizasyon zorlanmalı. Bu ihtiyacın en temel çıkış noktası, web 2.0 servislerinin sermayesi olan içeriğin, o servislerin kullanımıyla ortaya çıkıyor olması. Bir başka deyişle, kullanıcının zaten kendi ürettiğini dolaşıma sokuyor olduğu gerçeği. Bu basit gerçekten yola çıkarak katılımcı yönetim modelleri, kişilik haklarının, mahremiyetin korunmasına yönelik demokratik denetim mekanizmaları belirlenmeli ve bu mekanizmaları hayata geçiren servisler tercih edilmeli.

Bu tartışmaları bir araya getiren anahtar sözcükle tekrar bağlantıya geçersek; Wikileaks, yarattığı büyük etki ile iletişimden anladığımızı, vatandaş ve devlet arasındaki dengelerin nasıl olabileceğini tekrar hatırlatarak muazzam bir hizmet sundu, sunuyor. Buna rağmen aracılığıyla sızdırılmak üzere teslim edilen belgeler üzerindeki tasarrufunun kişiselliği, yayın politikasını belirleyen ilkelerin kişiye bağımlı kalması, teknik anlamda çığır açan bu yeni medya aktörünün, en eski usûl medya alışkanlıklarını yeniden üretmesi sonucunu doğuruyor. Bu çok öncelikli bir sorun değil, zira kullanılan teknoloji erişime açık, özgür bir teknoloji. Bunun sonucu olarak birçok başka öncelikler üzerinden kendini anlamlandıran alternatif sızıntı siteleri hayata geçirildi. İnternet'in düşük maliyetlerle alternatif örgütleyebilme becerisinin eşsiz örnekleri olan bu projeler, konuya ne kadar çok açıdan yaklaşabileceğimizi bir kere daha ispatladı. Bunu tüm İnternet servisleri için yapabileceğimizi hatırlamalı, teknik düzeyde aştığımız sorunları kültürel anlamda nasıl aşabileceğimizi düşünmeye başlamalıyız.

Tarihin Gözleri

Işık Barış Fidaner

Kaynak: http://www.youtube.com/watch?v=IQrHtsvkjDU

Öteden beri kamera, ayrıcalıklı bir konumun, enteresan görüntülere yönelen korunaklı ve müstehçen bir hevesin göstergesi sayılıyordu. Meslekleri kutsal görülen savaş fotoğrafçısı gazeteciler bu zaafiyetlerden muaf daha özel bir kesimdi. 2011 yılının Arap isyanlarına katılan insanların bir eylem aracına dönüştürdüğü kameralar ise, bu iki ayrıcalığın beraberce yıkılışını işaret ediyor. Dünya, uzaklarda yaşananlara tanıklık etmek için belki gazetecilere ihtiyaç duymayacağımız, tüm yurttaşların gazeteci olmasıyla bu kutsallıktan da sıyrılacağımız, dünya sokaklarını gözleyen kameraların ise mütecaviz, yabancı gözler olmaktan çıkıp dünya halklarının kendi gözleri olacağı bir noktaya doğru yaklaşıyor.

Savaş fotoğrafçılığı ve zaafiyet deyince Kevin Carter'ın 1994 Pulitzer ödüllü "Sudanlı kız ve akbaba" fotoğrafını anmadan geçemeyiz. Carter'ı fotoğrafını çektiği bebeğe yardım etmemekle suçlayanlara göre, kamera, Batı'nın Doğu'ya pasif bakışıydı. Batı, kendinden kaynaklandığını unuttuğu kötülüklerle uzaklarda karşı karşıya geldiğinde onları bu sefer birer imge olarak tüketiyordu. Fakat köprünün altından çok sular aktı. Artık o Sudanlı bebeğin Tunuslu, Mısırlı, Libyalı yaşıtlarının eline geçen kameralar, eşsiz bir eylem aracına dönüşerek ülkelerindeki zenginliğe yıllardır el koyan Batılıların sahte demokratlıklarını yüzlerine vurmaktadır.

Bu görüntü, bir Libyalının kamerasından çekilmiş. Kaddafi'nin yeşil kitabını simgeleyen bir heykelin moloz yığınına çevrilmesini belgeliyor.[20] Bir tören gibi gerçekleşen bu simgesel eylemin öznelliği, tüm detaylarıyla bu kameranın kısa bakışına sığabilmiş: ağır ağır dönerek onu çevreleyen kalabalığın sevincini gözleyişi, gözünün önünde anıtı yıkanların coşkusuna titreyerek katılışı, parçalanmış bir levhanın kalıntılarını şaşkınlıkla inceleyişi, iktidardan söküp alınan her küçük zafere dikkat kesilişi... Tunus'taki devrim ateşi önce Mısır'a, sonra Libya ve diğer ülkelere buna benzer görüntüler aracılığıyla sıçradı. Bunu iyi bilen Tunuslular eylemlerin daha en başından beri "bir ellerinde taş, diğer ellerince cep telefonu" ile sokaklara dökülmüşlerdi.[21] Görsel paylaşım araçlarının gücünü anlayan Mısır devleti, 25 Ocak eylemlerini durdurabilmek için dünyanın ilk

[20] http://www.youtube.com/watch?v=IQrHtsvkjDU
[21] "Tunus'un devrimi nasıl başladı", El Cezire İngilizce

ulusal İnternet karartmasını uyguladı, ama çok geç kalmıştı.

Peki ya biz görsel iletişim araçlarının bu gücünün farkında mıyız? 'Sanal dünyayı' saran vakit öldürücü görüntüler silsilesi altında gerçek ilişkilerimiz bozuşuyor diye yakınaduralım, bu sanal dünyalar yardımıyla, onlarca yıllık gerçek krallıkların, tüm politik dayanakları ve ideolojik kutuplaşmalarıyla beraber teker teker devrildiğini gördükçe ne düşünüyoruz?

Komünist Manifesto'daki şu satırları hatırlayalım:

> "Tüm yerleşik ilişkiler, doğurdukları eski değer yargıları ve görüşlerle birlikte çözülüp dağılmakta, yeni oluşanlarsa daha kemikleşemeden eskimektedir. Kalıcı ve duran ne varsa buharlaşıyor, kutsal diye ne varsa kutsallıktan düşüyor ve insanlar nihayet yaşam tavırlarına, karşılıklı ilişkilerine, ayılmış gözlerle bakmak zorunda kalıyorlar."[22]

Anlatılan buharlaşma yüzlerce yıldır sürüyor. Önce sermaye insanları birbirine ve yaşama bağlayan birçok şeyi birer birer yıktı. Sonra açtığı bu boşluğu kendi tüketim ürünleri ve iletişim araçları ile doldurdu. Bu yeni dolgu malzemesinin tutması için baştaki yıkımın inkar edilmesi, yok edilen geleneklerin sahteleriyle değiştirilmesi gerekiyordu.

'Kültürel yapının çözüldüğü, ilişkilerin zayıfladığı, insanların birbirine değer vermediği' bir çağda; cep telefonu, fotoğraf makinesi, hatta görüntü paylaşımı ve yeni medya araçları hızla gelişti ve yaşamımıza girdi. Anlam dünyamızda başta açılmış olan boşluk, 'sevdiklerinizin sesini, görüntüsünü saklayın, paylaşın' gibi sloganlarla pazarlaştırıldı ve sermayenin hareket alanına girdi. Fakat sermaye kazandığı bu alanı korumak için ihtiyaçlarımızı sürekli olarak biçimlendirmek zorundaydı. Eğlence üretimi en başta eğlence talebinin üretimiydi. 'Eğlence' denilen ise tüketimle sağlanan geçici tatmindi.

Endüstrilerin ürünlerini pazarlamak için yarattığı eğlence talebi, kalıcı hak ve özgürlük taleplerinin bastırılmasına dayanır. Bir 3G cep tele-

[22] Komünist Manifesto, Marx & Engels, Yılmaz Onay çevirisiyle

fonu reklamında kullanılan 'Ey özgürlük' ezgisinin büyük tepki çektiğini, hatta Zülfü Livaneli'nin bestesini geri çekmek zorunda kaldığını hatırlayalım. Cep telefonlarıyla meydanlara dökülen Tunuslu, Mısırlı, Libyalı eylemcilerde ise bu inkardan sıyrılmış, ellerindeki iletişim aracına "ayılmış gözlerle bakan" yeni nesil bir 'tüketici' ile karşı karşıyayız.

Diyelim ki küresel üretim sistemi devasa bir inşaat olsun. Küresel sermayenin sonsuza kadar 'iş yapmak', yani bu inşaatı ne pahasına olursa olsun sürdürmekten başka hiçbir derdi yoktur. Dünya işçilerinin ömür boyu mahkum edildiği inşaat iskelesi ise, ülkelerdeki politik statüko ve devletler arası ittifaklar ile on yıllardır bu binaya tutturulmuştur. Sermayeye kalsa inşaatın asla tamamlanmaması, iskeledeki işçilerinse kendi yaptıkları bu binayı dışarıdan korku ve hayranlıkla ilelebet seyretmesi gerekir. İşte 2011'de bu plan sekteye uğramıştır. İletişim araçları eğer bu kalenin bir burcu ise, Arap devrimlerini yapan halklar bu burcu ele geçirip geride bıraktıkları iskeleyi devirmişlerdir. Böylece iletişim araçları, reklamlarla beslenen zırvalıklardan kurtulup kendi hakikatine ulaşmış, bir anlamda inşaatını tamamlamıştır.

Görünen o ki, iletişim araçlarının sahte özgürlük hayallerinden kurtulup gerçek özgürlüğe yönelmesinin, ayrıcalıklı yabancı bir gözetleyici olmaktan çıkıp halkların kendi gözleri, tarihin gözleri olmasının zamanı gelmiştir. Yine de bu araçların sermayenin üretim ve dağıtım ağlarına olan bağımlılığını gözden uzak tutmamak gerekir. Mısır'da İnternet ve cep telefonu ağlarının devlet tarafından kesilmesindeki gibi, birçok karga bu gözleri oymaya kalkacaktır. Dünya sermayesi, iletişim araçlarının gelişimini küresel olarak denetlemeye, varolan pazarları yıkan etkisini bertaraf etmeye çalışacak, belki kısmen başarılı da olacaktır. Ama ne olursa olsun 2011 yılında olanlar hafızalardan silinemez. Cep telefonu ve İnternetin gerçekte ne işe yaradığını artık yaşayarak öğrenmiş bulunuyoruz.

Bölüm II:

Wikileaks, Gazetecilik ve Yeni Medya

Bilgi Edinme Hakkı, Yeni Medya Düzeni ve Wikileaks[23]

Özgür Uçkan

Fotoğraf: Tahrir meydanı, Wikipedia

[23] Alternatif Bilişim Derneği'nin 29 Ocak 2011'de düzenlediği Wikileaks konulu panel için hazırlanan sunum esas alınarak yazılmıştır.

"Rejimlerin tutumunu ciddi şekilde değiştirebilmek için açıkça ve cesurca düşünmeliyiz; çünkü öğrendiğimiz tek bir şey varsa o da şudur: rejimler değişmek istemezler. Adil olmadığını gördüğümüz ama karşı durmadığımız her durumda adaletsizliğin parçası oluruz."
(Julian Assange, Conspiracy as Governance, 3 Aralık 2006) [24]

Dünya Artık Daha Hızlı Dönüyor: "Yaratıcı Yıkım", Wikileaks ve "Arap Baharı"

21. yüzyılın ilk on yılını ardımızda bırakırken dünyanın giderek daha hızlı döndüğünü hissetmeye başladık. 2010'u Wikileaks ile kapatıp 2011'i "Arap Baharı" ile açtık... Medyadan diplomasiye, şirketlerden hükümetlere hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağının işareti Wikileaks ve Tunus'dan başlayarak, Mısır, Cezayir, Yemen, Ürdün, Suriye gibi otokratik Arap devletlerine yayılan devrim dalgası... Bu dönüşüm işaretlerinin her birinde İnternet'in ve bilgi-iletişim teknolojilerinin güçlü bir mevcudiyeti var.

Wikileaks her ne kadar 2006'dan beri faaliyette olsa da dünya gündemine girmesi 2010 yılında oldu. 2010'da Wikileaks, önce, Bağdat'ta içlerinde iki Reuters gazetecisinin de olduğu silahsız bir gruba ateş açan bir ABD helikopterinin kamerasından kaydedilmiş görüntüleri sızdırdı. *"Collateral Murder"*, yani "Tali Cinayet" adlı bu video ABD ordusunun Irak'ta işlediği bir savaş suçunu açığa vuruyordu ve büyük infial yarattı. Hemen ardından iki kitlesel sızıntı daha geldi: ABD'nın Afganistan işgali ile ilgili olan *"Afghan War Diary"* ve Irak işgalinin üç yüzünü ortaya çıkartan *"Iraq War Logs"*. Son olarak, 28 Kasım 2010'dan itibaren, Wikileaks ABD Dışişleri Bakanlığı ile dünyanın dört bir yanına yayılmış ABD konsoloslukları arasındaki hassas yazışmaları içeren ve Watergate skandalına ithafla *"Cablegate"* olarak adlandırılan belgeleri yayınlamaya başladı.

2011'e girdiğimizde ise, "Arap Baharı, aniden üzerimize indi. Otok-

[24] Assange, Julian (2006), Conspiracy as Governance, 3 Aralık 2006, http://cryptome.org/0002/ja-conspiracies.pdf (veya http://estaticos.elmundo.es/documentos/2010/12/01/conspiracies.pdf) (16.02.2011 tarihinde erişildi) Bu yazının çevirisine bu derlemede yer verilmiştir.

ratik toplumların cesur vatandaşları –Tunus, Cezayir, Mısır, Yemen–, tiranlık siyasetine karşı etkin muhalefet yürütmek ve bütün siyasi rejimlerin en ele avuca gelmez hakkını, yani bireylerin karşılık görme korkusu olmadan toplanma, hapse atılma tehlikesi olmadan konuşma, şiddet terörü olmaksızın muhalefet etme, geçmişten farklı bir gelecek için oy kullanma hakkını savunmak üzere sokaklara çıktı. Nasıl 1989 baharı Doğu ve Merkezi Avrupa'da Sovyet tahakkümünün sönüşüyle işaretlendiyse, 2011 baharı da yoksulluk, işsizlik, baskı ve eşitsizliğe dair zor bir geçmişin içinden yeni bir Arap siyasetinin başkaldırışıyla anılacak."[25]

Domino etkisi, diğer Arap otokratik rejimlerini de vuruyor. Bu kaçınılmaz ve üstelik her türlü meşruiyete sahip bir gelişme. Tunus isyanının domino etkisi önce Mısır'ı vurdu. İnternet, Tunus'da olduğu gibi Mısır'da da, örgütlenme, eylem, iletişim ve küresel yayın aracı olarak yoğun bir biçimde kullanılıyor. Mısır Hükümeti, herkesi şaşırtarak, 27 Ocak – 2 Şubat 2010 tarihleri arasında, ülkenin İnternet erişimini kesti! Mısır, bir anda küresel ağda kara deliğe dönüştü. 2011, Arap Baharı'nın yanı sıra, İnternet'in görece kısa tarihinde bir ilkin yaşandığı yıl olarak da anılacak.

21. yüzyıl, 11 Eylül 2001 olayı ile başlamıştı. Hemen arkasından ABD'deki neo-con iktidarın Afganistan ve Irak işgalleri geldi. Ne-con'ların "karanlık prensleri" Pearl ve Rumsfeld, tüm dünyaya, "Yeni Dünya Düzeni'ne hoş geldiniz" diyorlardı. Bu, tek kutuplu bir dünya, bir "Amerikan Yüzyılı" olacaktı. Ama neo-con'ların hayalleri kısa ömürlü oldu. Önce Afganistan ve Irak'ta batağa saplandılar; yeni bir "Vietnam Sendromu" indi üzerlerine. Sonra, 2008 küresel ekonomik krizi patladı ve kaçınılmaz olanı hızlandırdı.

ABD artık dünyanın hakimi değil; neoliberalizmin dayanağı, yani DTÖ, Dünya Bankası, IMF, OECD sisteminin temeli Bretton Woods anlaşması kadük oldu; Beyaz Anglosakson Protestan (*WASP*) mabedi IFC'nin (International Finance Corporation) yönetim kurulunda artık Çinliler, Ruslar ve Araplar da oturuyor; uluslararası kuruluşlar birer birer yeniden ya-

[25] Kroker, Arthur (2011), "The Arab Spring: The Contradictions of Obama's Charismatic Liberalism", CTheory.net, 27.01.2011, http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=679# (16.02.2011 tarihinde erişildi)

pılanıyor; dünya finansal sistemi de öyle; G7'nin yerini G20 aldı. 2010'la birlikte yeni, çok kutuplu ve kuralları henüz belirlenmekte olan bir oyun başladı. Joseph Schumpeter'in deyimiyle, "yaratıcı yıkım", eskiyi silip yeniye yol açarak ilerliyor...

Bu oyunda artık sadece devletler ve çokuluslu şirketler oynamıyor. Yeni ve davetsiz oyuncular oyuna girdi. Wikileaks'in temsil ettiği, kurumsal ve endüstriyel medya düzenini bozarak bilginin dolaşımı önündeki engelleri tanımadan, onların yanından dolaşarak iktidar odaklarının kirli sırlarını ifşa eden yeni bilgi oyuncuları da var oyunda. Daha da önemlisi, halk, uzun bir süredir ilk kez yeniden oyunda.

Arap Baharı, çok uzun zamandır görülmemiş bir biçimde, halkların, tarih sahnesine artık beklenmedik ve özellikle de davet edilmemiş bir şekilde yeni bir oyuncu olarak çıktığı an olarak da anılacak. Üstelik bu davetsiz oyuncu, ezeli ve müthiş gücünün yanına yeni güçler de eklemiş bulunuyor: Çok hızlı bir şekilde bir araya gelip dağılabilme; dağıtık ve gayri merkezi bir örgütlenmeyle öngörülemez davranış örgüleri geliştirebilme; iç ve dış iletişimini önlenemez bir şekilde sürdürebilme; yerel eylemlerine küresel iletişim kanallarını kullanarak destek yaratabilme; küresel iletişim yetenekleriyle dünya kamuoyunu etkileyebilme ve iktidarlar üzerinde görülmemiş bir baskı yaratabilme; her şeyden önemlisi, baskının koşulu olan görünmezlik duvarlarını yıkarak ülkeleri dünyaya şeffaflaştırabilme...

Bu yeni güçlerin, kuşkusuz, İnternet başta olmak üzere ağ teknolojileriyle doğrudan ilgisi var. Yanlış anlaşılmasın, dünya basınında çokça yer aldığı gibi, Tunus'ta başlayan ve Ben Ali'nin 23 yıllık iktidarını bitiren, sonra da Mısır'a sıçrayarak Hüsnü Mübarek'in 30 yıllık saltanatını sonlandıran, Cezayir, Ürdün, Yemen, Suriye gibi birçok Arap ülkesinde filizlenmeye başlayan isyanı, İnternet'e, sosyal medyaya, Wikileaks'e, teknolojiye vb. bağlamaya çalışmıyorum. Kuşkusuz, isyan sokakta başladı; nedenleri de gıda fiyatlarındaki hızlı artış, gelir dağılımı adaletsizliğinin giderek derinleşmesi, genç işsizliğin yükselmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün şiddetle bastırılması, polis devleti, ayyuka çıkan yolsuzluklar gibi sosyo-ekonomik dinamikler.

Arap Baharı'nı İnternet'e ve iletişim teknolojilerine bağlayan, bizler ya da olaylara Twitter'dan bakmaya alışmış gazeteciler değil, bizzat isyancıların kendisi oldu. İsyanın asli motoru gençlik. Gençlik de muhalefet, örgütlenme, eylem ve iletişim için geleneksel yöntemlerin yanı sıra İnternet'i de çok yoğun bir biçimde kullanıyor. Bu ülkelerde dijital aktivizmin coğrafyamızda olduğundan daha derin bir geçmişi var.

Aslında İnternet'in isyandaki rolünü anlamak için otokratik rejimlerin İnternet'e nasıl yaklaştıklarına bakmak yeterli. Tunus başta olmak üzere, Arap ülkelerinin çoğu, siyasal İnternet sansürü, muhalif blog yazarları ve aktivistlerin tutuklanması, yoğun filtreleme gibi ağır İnternet baskılarıyla tanınıyor.

Ama 2011 başında olup bitenler bu "önlemlerin" hemen hiçbir işe yaramadığını da gösterdi. Tunus'ta bu baskı, anonimleştirme teknikleri, vekil sunucular gibi karşı önlemlerle aşılarak, Facebook ve Twitter başta olmak üzere sosyal medya, bloglar, P2P ağları, mobil iletişimin yoğun kullanımıyla yerle bir oldu. Elbette, Wikileaks'in, Ben Ali ailesinin devasa yolsuzluklarını belgeleyen içerik katkısını da unutmamak gerek.

Olaylar Mısır'a sıçradığında, bu kez Mübarek iktidarı, İnternet'in görece kısa tarihinde bir ilki gerçekleştirerek hepimizi şaşırttı: 27 Ocak 2011 gecesi, Mısır hükümeti, tüm İnternet ve cep telefonu iletişimini, sabit telefon hatlarını, bu kanallardan akan her türlü veri ve ses iletişimini kesti! Yani denetleyemedikleri uydu iletişimi dışındaki her şeyi... 2 Şubat 2011'de her şey "normal" sansürlü haline dönene kadar, koskoca ülke küresel ağda bir kara deliğe dönüştü! İnternet'in anlık kesintisinin bile bir ülkenin ekonomisine ne kadar büyük bir zarar vereceği biliniyor. Nitekim OECD Mısır'ın zararının yaklaşık 90 milyon dolara ulaştığını açıkladı. Ama gördük ki umutsuzluğa kapılmış, panik içinde bir iktidarın bu darbesi de işe yaramadı. Mısırlılar, İnternet faks köprüleri, amatör radyo, uydu telefonlarıyla kurup paylaştıkları gayri merkezi ağlar gibi tekniklerle bu kesintiyi bile aştı.

Muhalif bilgi halkın (ağ) gücüyle akmaya devam ediyor. Ağ teorisi henüz yanlışlanmadı. İletişimin, devrimlerin temellerinden biri olduğu teorisi de...

Bilgi Edinme Hakkı: İktidar, Bilgi ve İletişim

Her iktidar, uyruklarının bilgiye erişimini ve aralarındaki iletişimi denetlemeyi ve böylece kendisine bir gül bahçesi kurmayı hayal eder. Ama İnternet, "küresel", "gayri-merkezi", "açık", "sınırsız", "etkileşimli", "kullanıcı-denetimli" ve "altyapıdan-bağımsız"... Bilgi iktidardan kaçar. Merkezi olmayan ve sınır-ötesi ağlar üzerinde dolaşan bilgiyi tamamen denetlemenin imkanı yoktur. Ancak iktidar merkezi otoritesi hakkında da hayal görüyorsa, kendini gül bahçesinde sanmaya devam edecektir.

İnternet, milyonlarca enformasyon kaynağına anında erişim imkânı sunmakta; özellikle merkeziyetçi olmayan bir biçimde tasarlanmış olduğu için coğrafi sınırları etkisiz kılmakta, dolayısıyla da hükümetlerin denetimini güçleştirmekte; görece kolay ve ucuz erişim imkânı taşımakta; sınırsız enformasyon barındırma potansiyeli bulunmakta; tüm kullanıcıların enformasyon almak kadar iletmesine de izin vererek etkileşim boyutunu güçlendirmekte; yine etkileşim imkânı sayesinde kullanıcıların başka iletişim ortamlarına kıyasla çok daha fazla denetim sahibi olmalarını sağlamakta; belirli bir teknik altyapıdan (kablolu, kablosuz) ya da işletim platformundan (windows, linux vb.) bağımsız olarak işlevini yürütebilmektedir.

"Özgürlük kendisini koruyamaz": Bu, Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği'nin (ACLU) 'motto'su. Özgürlüğünüzü sürekli olarak korumazsanız ona sahip olamazsınız. Özgürlüğe yönelik tehditlerin büyük kısmı da sizi yönetenlerden gelir. İktidar ve özgürlük arasında doğal bir uzlaşmazlık hali vardır. İktidarın bireysel özgürlükler lehine sınırlandırılması fikrine demokrasi diyoruz. Bireysel özgürlüklerin iktidar lehine sınırlandırılmasının ise birçok adı var: diktatörlük, totalitarizm, faşizm, otokrasi, polis devleti vb.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, "güvenlik" bahanesiyle geliştirilen izleme ve denetim uygulamalarıyla kişisel hak ve özgürlükler tehlikeye girdi; özellikle de kişisel hayatın mahremiyeti ve kamu yönetiminde saydamlıkla ilgili pek çok kazanım feda edildi. "Terörle savaş" konsepti, bu bakımdan etkili bir meşruiyet mekanizması olarak kullanıldı.

Filozof Francis Bacon'un ünlü bir tespiti vardır: "Bilgi güçtür." der. Bunu "bilgi iktidardır." diye okumak da mümkün. Eğer iktidar sizin yaptıklarınız hakkında tam bir bilgiye sahip ise sizin üzerinizdeki iktidarı da tamdır; bunun karşılığında sizin iktidarın yaptıkları hakkında hiçbir bilginiz yoksa, iktidar karşısında hiçbir gücünüz de yok demektir.

Bir başka deyişle, bilginin paylaşımı, iktidarın paylaşımıdır. Dolayısıyla özgürlüklerinizi korumak ve demokratik bir toplumda yaşamak için, iktidarın sizin hakkınızda edindiği bilgiyi sınırlandırmanız ve iktidarın yapıp ettikleri hakkında tam bir bilgiye sahip olmanız gerekir.

İktidarlar, bu meşru demokratik müdahale talebinden kurtulmak için korkularınızı kullanır. Bu korkuların başında da hayat ve mülkiyet kaybından duyulan korku, yani "güvenlik kaygısı" gelir. Devlet, sizin ve ailenizin güvenliğini sağlamakla yükümlüdür; bu sorumluluğu hukuk içerisinde tanımlanmıştır ve onu hukuku çiğnemeden yerine getirmesi gerekir. Ama işler böyle yürümez. Devlet sizi terörle, şiddetle, etrafınızı saran ve aranızda yuvalanan "düşman"larla korkutur ve güvenliğiniz karşısında hak ve özgürlüklerinizden feragat etmenizi talep eder. Bu korku politikası genellikle işe yarar. Hayatta kalmak, sevdiklerinizin güvenliği, sahip olduklarınızı kaybetmemek için mahremiyetiniz ve iletişim hakkınız başta olmak üzere temel hak ve özgürlüklerinizin çiğnenmesine göz yummaya başlarsınız.

Aynı zamanda iktidar, kendi eylemlerini sizin gözünüzden saklamak için etrafına kalın duvarlar örmeye başlar ve şeffaflık talebinizden ve bilgi edinme hakkınızdan da vazgeçersiniz. Sonuç olarak, güç ve iktidar sahibi olanın her türlü hakka sahip olduğu, basit vatandaşların ise her türlü hakkından vazgeçtiği bir yönetim ortaya çıkar. İktidarın bu sınır aşımı, ironik bir biçimde "güvenlik" hakkınızın ihlali ile de sonuçlanır. Çünkü iktidarın güvenliği, bireyin güvenliğinden üstündür.

Bu durumu tersine çevirmek için kullanılacak en önemli hak ve özgürlük platformu, bilgi edinme hakkı temelinde gelişir. Çünkü kamu bilgilerine erişim hakkı meşru bir haktır ve sizi gizlilik örtüsü altında temel özgürlüklerinize kast eden bir sistemik saldırdan korur. Kamu bilgilerine erişim, başta Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesi'nin 19. maddesi olmak

üzere, bir çok uluslararası insan hakları sözleşmesi tarafından güvence altına alınmış bir hak ve bu niteliğiyle bir uluslararası hukuk konusudur.

Bu hak, aynı zamanda anayasayla korunma altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden biridir. Kamu bilgilerine erişim özgürlüğü, yurttaşların yönetime demokratik katılımı için esastır. Kamu bilgilerine erişim hakkının yasayla korunması, aynı zamanda kamu yönetiminde şeffaflığın da teminat altına alınmasıdır.

Ancak, bu koruma ne yazık ki yeterli olmamakta, kamu bilgileri çeşitli nedenlerle iktidarlar tarafından erişilmez kılınmaya çalışılmaktadır. Devletin yurttaşlarıyla kulluk temelinde bir ilişkiyi dayatmasının ve kendini yüceltmesinin bir göstergesi olan bu gizlilik tavrı, genellikle "ulusal güvenlik" gibi "hassas" gerekçelerle meşrulaştırılmaya çalışılmakta ve aslında "yurttaşlara duyulan güvensizliğin" en temel ifadelerinden birini oluşturmaktadır. Bu tavır aynı zamanda devlet içinde veya dışında oluşan çıkar gruplarının kurduğu yolsuzluk ilişkilerinin süregitmesini de sağlamaktadır. Kamu için hayati önem taşıyan kararlar, ihaleler kapalı kapılar ardında, yurttaşların denetimine kapalı bir biçimde gerçekleşmektedir.

Haberleşme özgürlüğü hak ve özgürlük sistemi, yani şeffaflık, bilgi edinme hakkı ve ifade özgürlüğünün birbirine bağlı bir sistem olarak tanımlanması, UNESCO'nun 1970'lerde ortaya attığı "Yeni Dünya Bilgi ve İletişim Düzeni" (NWICO) inisiyatifinin arkasındaki fikir olan "bilginin özgür ve dengeli akışı" anlayışına dayanıyor. Bu anlayış, "iletişim hakkı"nı, bir "üçüncü kuşak insan hakkı" olarak gündemimize soktu. Bilgi edinme hakkı da bu bu kavramın içinde tanımlandı. 1980'de Uluslararası İletişim Sorunları Çalışma Komisyonu (ICSCIP) bu hakkı ilk kez uluslararası düzleme taşıdı. O zamandan bu zamana bilgi-iletişim teknolojileri ve İnternet'in gelişimi, söz konusu hak ve özgürlük platformunun ne kadar önemli olduğunu kanıtladı.

Peki, "bilgi özgürlüğü" veya "bilgi edinme hakkı" yasaları işe yaramakta mıdır? Maalesef hayır... Medya bu konuda asli görevini yerine getirmekte midir? Bir yere kadar, bazen... Peki "bilgi sızıntıları"? Genellikle, ama bu "medya düzeni" içinde değil... İşte bilgi ve iletişim tek-

nolojileri ve ağ kavramları burada devreye giriyor.

Denizyıldızı, Apaçiler, T.A.Z.

Ori Brafman ve Rod A. Beckstrom, "Denizyıldızı ve Örümcek: Lidersiz Organizasyonların Önlenemez Başarısı" adlı kitaplarında bu iki hayvanın temel farkını şöyle açıklar: "Örümcek, merkezileşmiş bir hayvandır; bacakları merkezi gövdesinden uzar; başını kesin, ölür... Denizyıldızı ise gayri-merkezi bir ağdır. Başı yoktur. Temel organları her bir kolda tekrarlanır. İkiye böldüğünüzde iki denizyıldızınız olur..." [26]

Wikileaks tipik bir denizyıldızıdır...

"Aztekler ve İnkalardan farklı olarak Apaçiler tek bir piramit inşa etmemişler, tek bir yol açmamışlar, hatta adından söz ettirecek tek bir kasaba bile kurmamışlardır; doğal olarak Conquistador'ların ilgisini çekecek altınları da yoktur. Dolayısıyla İspanyollar, yağmalamak yerine onları Hıristiyan köylülere dönüştürerek yerleşik olmaya zorlar. Bu çaba ancak çok küçük bir nüfus üzerinde etkili olur. Apaçilerin büyük bölümü buna direnir, direnmekle de kalmayıp savaşırlar. İspanyolları çağrıştıran her şeye saldırırlar. İnsan önce bu vahşi kabilelerin İspanyol ordusuna karşı hiçbir şansları olmayacağını düşünür. Ama sonuç farklıdır: 17. Yüzyıl'ın sonunda İspanyollar Kuzey Sonora ve Chihuahua'yı Apaçilere kaptırır. Bunu amaçlamamış olsalar da, tüm Kuzey Meksika artık Apaçilerin elindedir. Bu, tesadüfî bir zafer değildir. Apaçiler iki yüzyıl daha İspanyollara kök söktürmeye devam eder. Bunun nedeni Apaçilerin Aztek ve İnkaların bilmediği gizli bir silaha sahip olmaları veya İspanyol ordusunun güçten düşmüş olması da değildir. Bunun nedeni Apaçilerin toplumsal örgütlenme tarzlarıdır." [27]

Wikileaks, aynı zamanda bir Apaçi kabilesine de benzer.

Brafman ve Beckstrom, kitaplarında "gayrimerkezileşmenin 8 ilkesi"ni şöyle sıralar:

[26] Brafman , Ori ve Beckstrom Rod A (2006)., The Starfish And the Spider: The Unstoppable Power of Leaderless Organizations, Penguin, 2006, sf. 5

[27] Brafman , Ori ve Beckstrom Rod A (2006)., a.g.k., sf. 6-7

1. Saldırıya uğradığında, gayri merkezi bir organizasyon daha açık ve daha gayri merkezi hale gelme eğilimindedir.

2. Bir denizyıldızını örümcek zannetmek kolaydır.

3. Açık bir sistem merkezi istihbarata sahip değildir; istihbarat sistem boyunca yayılır.

4. Açık sistemler kolayca mutasyon geçirir.

5. Gayrimerkezi organizasyonlar sizin içinize sızar.

6. Endüstri (veya ekosistem) gayri merkezileştikçe genel kar oranı düşer.

7. İnsanları açık bir sisteme koyun, otomatik olarak katkıda bulunmak isteyeceklerdir.

8. Saldırıya uğradıklarında, merkezi sistemler daha da merkezi olma eğilimindedir.

Wikileaks'in organizasyon ve karar alma modeli tamamen gayrimerkezi bir ağa bağlı ve göçebe bir karaktere sahiptir. Mekânı aynı anda her yer olabilir. Bir Cafe'den, bir nükleere sığınaktan, sokaktan, evden, garajdan, trenden, kısacası her yerden yönetilebilir ve ulaşılabilir.

"Geçici Otonom Bölge" (*Temporary Autonomous Zone - T.A.Z.*),[28] Hakim Bey'in bu ufuk açıcı kavramı, şebeke-ağ içinde sürekli dolaşan ve kendisine geçici bağımsız bölgeler yaratarak faaliyet gösteren göçebe muhalefet odaklarını tanımlar.

Wikileaks, ağ yapısına sahip, dolayısıyla gayri-merkezi, yersizyurtsuz, yani göçebe, kökleri, bağlantısı olmadan yayılabilen bir ayrık otu, ağ üzerinde sürekli geçici otonom muhalefet bölgeleri yaratabilen bir bilgi gerillasıdır...

[28] Bkz. Hakim Bey (2009), T.A.Z: Geçici Otonom Bölge, Ontolojik Anarşi, Şiirsel Terörizm, Türkçesi: Mayıs Aru, Mart 2009 (Orijinal -İngilizce- ilk basım: Autonomedia, 1991)

Bir tür ağ gerilla şebekesi, tüneller yerine İnternet'i kullanan bir tür Vietkong...

Yeni Medya Düzeni ve WikiLeaks

Wikileaks'in "biz hükümetleri açarız" sloganı, net bir şekilde, organizasyonun bilgi edinme hakkının tanınması, hükümetler ve devletlerin açık ve şeffaf olması amacını belirtiyor; bu amaç da, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin ünlü 19. Maddesine referansla ifade ve basın özgürlüğünün korunması kavramı altına yerleştiriliyor. Burada ifade edilen bilgi edinme ve bilgiyi yayma hakkı, basın özgürlüğünün de temelini oluşturur. Wikileaks kendisini basın özgürlüğü koruması altında bir basın organı olarak tanımlıyor.

"Sızıntı gazeteciliği", mecralaşıyor... Sızdırılan belgelerin doğruluğunu araştırdıktan sonra yayınlamak başından beri basın organlarının işlevlerinden biri olmuştur.

Ama burada Wikileaks'i diğer basın organlarından ayıran önemli bir fark var: Organizasyon haber kaynaklarının anonimlik hakkının korumasına özel bir önem atfediyor ve bu hakkın korunmasını teknolojik yöntemlerle güvence altına alıyor. Çoğu ülkenin basın düzenlemelerinde gazeteciye haber kaynağını açıklamama hakkı tanınmıştır; ama basın tarihi bu hakkın çiğnendiği çok sayıda vakayla doludur.

Wikileaks, haber kaynağını "tanımadığını" iddia edebileceği teknolojik bir platform oluşturmuş durumda... Belgeler organizasyona anonimleştirici teknikler kullanılarak İnternet üzerinden ulaşıyor. Bu, basın organları için alışıldık bir durum değil.

Sızıntı kavramı burada doğrudan "araştırma" (*scrutiny*) ve "şeffaflık" (*transparency*) kavramlarına bağlanıyor. Sızdırılan belgelerin yayınlanmasının şeffaflığa, şeffaflığın herkes için daha iyi ve daha adil bir topluma yol açacağı; daha ince eleyip sık dokuyan araştırmacılığın, hükümet, şirketler ve diğer organizasyonlar da dahil olmak üzere toplumun tüm kurumlarında yolsuzluğu azaltacağı ve demokrasiyi güçlendireceği; sağlıklı, canlı ve sorgulayıcı bir medyanın bu amaçlara ulaşmak için vazgeçilmez olduğu fikri üzerinde kurulu bir mantık... Yani bilgiyi, haberi

herkese açık hale getirecek bağımsız bir platform fikri...

Sızıntı iktidarı "açıyor". "Açık Hükümet" (*Open Government*) ve "Açık Yönetişim" (*Open Governance*) kavramları burada anahtar bir konumda. Açık hükümet, adaletsizliğe cevap olarak belirirken, kapalı hükümet bir adaletsizlik kaynağı haline geliyor. Açık yönetişim ise, ilgili tüm tarafların etkin katılımına açık yapısıyla "demokratik yönetişim"in en etkili biçimi olarak ortaya çıkıyor.

Bilginin iktidarın denetiminden kaçması, yani açıklık ve şeffaflık, önemli bir kısmında otoriter hükümetlerin iş başında olduğu, demokratik ülkelerde bile otoriter eğilimlerin yükseldiği, hesap vermekten kaçan (neo) korporatist düzenin yaygınlaştığı bir dünyada, komplo, yozlaşma, sömürü ve baskının ilacı haline geliyor. Otoriter hükümetler, baskıcı kurumlar ve yozlaşmış şirketler, sadece uluslararası diplomasi, bilgi özgürlüğü yasaları, hatta düzenli seçimler yoluyla değil, bunlardan çok daha güçlü bir şeyle, yani halkın vicdanıyla baskı altında tutulmak zorunda.

Wikileaks, ülkeler arası ilişkiler ve dünya politikası üzerindeki etkileri bir yana, aynı zamanda etkileşimli, çoktan çoka, paylaşımlı ağ iletişiminin, yani İnternet'in medya düzenini, bilgi edinme hakkını ve ifade özgürlüğünü yeniden tanımladığı bir paradigma dönüşümünün işareti olarak okunmalı.

Örneğin, Cablegate belgeleri, eş zamanlı olarak hem medya nitelikleri ve etki alanları gözetilerek seçilmiş geleneksel medya organı, hem de P2P ağlar, sosyal medya ve Wikileaks ortağı web siteleri üzerinden yayınlandı. Bu "geleneksel" medya organlarının bir başka özelliği de elektronik ağ etkilerinin geniş olmasıydı; nitekim bu organlar bilgiyi öncelikle sitelerinde işlediler; hatta basılı versiyonlarında yer alamayacak etkileşimli harita, veri sorgulaması vb. hizmetleri sundular. Bilgilerin P2P ağlar, sosyal medya ve ortak siteler aracılığıyla yayılması da bilgi akışının kesilmesini imkansız hale getirdi.

Watergate ve Cablegate olaylarını karşılaştırmak bile paradigma dönüşümünü anlamak için yeterli olabilir. Bu olayda gizli saklı görüşülen bir "derin gırtlak" yok; ağlar üzerinde akan verilerin ele geçirilmesi var.

Daha sonra da bu bilgilerin yine ağlar üzerinde birçok noktadan yayılması söz konusu. Yani her şey en başından en sonuna kadar ağ temelli yürüyor ve ulus-devletlerin bunu engellemek için yapabilecekleri hiçbir şey yok.

"Yeni medya düzeni", artık ağ temelli ve açık, sınırsız, etkileşimli, gayri-merkezi... Guardian'ın editörü Simon Jenkins, Wikileaks belgelerin yayınlanmasını savunarak, "sırlarını korumak hükümetlere düşer, gazetecilere değil" dedi.[29]

Yeniden tanımlanan sadece medya, bilgi edinme hakkı ve ifade özgürlüğü değil; aynı zamanda politika ve ulus-devletin kendisi...

Medya başlangıçta bağımsız girişimcilerin, bağımsız kalmayı erdem sayacak bir etik sistem içinde, doğrudan haber verme eylemi üzerine kuruluydu. Medya, şeffaflık, bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğü kavramlarını geliştirerek "haber alma özgürlüğü" dediğimiz bir hak ve özgürlük platformu oluşturdu. Bilgiyi kamusal bir mülkiyete taşıdı.

Daha sonra, gerek sanayi devriminin yarattığı ve farklı sektörlerin iç içe girdiği sermaye birikim düzeni, gerekse sömürgeci miras üzerine yükselen küreselleşme odaklı aşırı kar odaklılık, medyanın sermaye ve sahiplik yapılarını değiştirdi. Bilgi giderek ekonomik bir silaha dönüştü. Endüstriyel medya ortaya çıktı ve medya sahipliği oligopollerin, büyük grupların eline geçerek tekelleşti. Bu gruplar medya dışında ciddi hacimli işlerle meşgul oldu ve medya uzantılarını çıkarlarını korumanın, istedikleri siyasal yapıyı yaratmanın bir aracı kıldılar. "Kitle iletişim araçları" dediğimiz teknolojik sıçrama da bu düzeni sağlamlaştırdı ve etkisini arttırdı. Şimdi bu düzen yıkılıyor...

Wikileaks romantik bir kahramanlar hareketi değil. "11 Eylül 2001'de Wikileaks yayında olsaydı ne olurdu?".. Bu "alternatif tarih" sorusu mümkün değil. Wikileaks'i ortaya çıkaran koşullar son küresel krizi yara-

[29] Jenkins Simon (2010), "The WikiLeaks Release: Blame the State Department, Not the World's Media", The Huffington Post, 29.11.2010, http://www.huffingtonpost.com/simon-jenkins/the-wikileaks-release-bla_b_789039.html (16.02.2011 tarihinde erişildi)

tan aynı dinamiklerle ortaya çıktı: tek kutuplu dünya düzeninin yıkılması, ölçek ekonomilerinin çöküşü, kontrol sanayilerinin değişimi, G-20'nin ortaya çıkışı, Bretton Woods anlaşmasının feshi, askeri-endüstriyel komplekslerin devrinin kapanması, kirli finansal sisteminin değişim ihtiyacının doğması ve buna bağlı olarak uluslararası kuruluşların yeniden yapılanması... Bütün bunlar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sosyal, ekonomik ve gündelik hayatımıza "gömülü" hale gelmesiyle birlikte okunduğunda, Wikileaks'in hangi dinamiklerle ortaya çıkabildiği anlaşılır.

Yeni dünya düzeni, çok hızlı değişen, eski istihbarat oyunlarının sökmediği, bilginin ulus-devlet iktidarlarından kaçtığı, çok ulusluların askeri-endüstriyel kompleksler üzerinden kontrol sanayilerini artık elinde tutamadığı bir dünya. Bir "yaratıcı yıkım" dönemi...

İşte böyle bir dünyada Wikileaks, medyayı başlangıçtaki dinamiklerine geri döndürüyor. Bir döngü kapanıyor. İnternet ekonomik boyutta da geleneksel medyayı geride bırakıyor. İnsanların bilgiyi kullanma alışkanlıkları da değişiyor. İnternet herkesi yayıncı haline getiriyor. Bilginin kamusallığı hiç olmadığı kadar ön plana çıkıyor.

Medyada sahiplik ilişkileri değişiyor. Medya tekelleri, medya dışındaki "iş"lerini başka gruplara kaptırıyor. Sahip oldukları medya gücü artık bu "iş"lerin yürütülmesi için vazgeçilmez olmadığı için de ortadan kalkma süreçleri hızlanıyor. Medya iş modelleri değişiyor. Akıllı medya şirketleri yeni iş modellerine adapte olmaya çalışıyor. Diğerleri kısa sürede yok olacaklar. Bilgi artık onların tekelinde değil ve herkes, iktidarlar da dahil olmak üzere bunun farkında...

Wikileaks, haberleşme özgürlüğü hak ve özgürlük sistemini, yani şeffaflık, bilgi edinme hakkı ve ifade özgürlüğünü yeniden tanımlıyor. Bu tanımın bir yerinde, "küresel vatandaşlık" kavramı da ortaya çıkacak.

Çünkü, görüldüğü gibi, ABD'ye "ait" olduğu sanılan bütün bu bilgiler aslında hepimizi ilgilendiriyor, hepimizin hayatlarına tecavüz eden suçlarla ilgili sırları ortaya döküyor; dolayısıyla örneğin ABD'de yürürlükte olan "bilgi özgürlüğü yasası"nı aslında birer "küresel vatandaş", yani netdaş olarak hepimiz kullanabilmeliyiz. Umarım insan haklarına daya-

nan bir küresel hukuka doğru gideceğiz. Bu dönüşüm bunun başlangıcı.

İnternet, "Yeni Medya Düzeni"nin asli ortamı ve ekseni... Bugüne kadar devletler insanlardan çok şey gizledi. Artık devletler farkına varmaya başlıyor ki, sırların ortaya çıkarmasını durdurmak için darbe yapmak, gazeteci öldürmek veya hapsetmek, sansür uygulamak, medyayı bizlerin vergileriyle satın almak ve bir polis devleti yaratmak yeterli değil. Ve bunun için mucizevi yöntemler de ufukta görünmüyor.

Şeffaf olması gereken devletler, vatandaşlar değil. Çünkü bilgi iktidardan kaçar. Bu neredeyse bir fizik kuralıdır.

Merkezi yönetsel mekanizmaların çöktüğü, iletişimin tamamen gayrimerkezi, dağıtık, sınırsız, yatay yayılımlı ağlar, özellikle de İnternet üzerinde gerçekleştiği bir dönemde, sansür giderek atıl bir iktidar aygıtı haline geldi.

İktidarlar değişimi arkadan takip ederler doğaları gereği; o yüzden geçicidirler. Mevcut iktidar yapıları da olup biteni ancak iktidardan düştüklerinde anlayacak. O güne kadar sansürle mücadele etmeye devam edeceğiz. Yeni iktidar yapıları daha etkili sansür teknolojileri üretecek, bizler de bunları aşmak için yeni katılım, şeffaflık ve bilgi teknolojileri geliştireceğiz.

İktidarlar demokrasiden korktukça, demokrasiyle yaşamayı öğrenemedikçe yıkılacaklar ve bu meşru bir durum. Doğrudan demokrasi, birleşimsel demokrasi, veya Julian Assange'ın savunduğu gibi "radikal demokrasi", vatandaşların bilgiye özgürce erişimi üzerinde yükselecek...

Evet, şimdi Neo-con'lara, istihbarat örgütlerine, iktidarını paylaşmaktan korkan ulus-devletlere, oligopollere, güçten düşen ordulara, medya kuruluşlarına dönüp, "Yeni Dünya Düzeni'ne hoş geldiniz" diyebiliriz; tıpkı onların hepimize on yıl önce dediği gibi...

Yeni Medyanın Zaferi[30]

Mete Çubukçu

İllüstrasyon: Observer, Cyber Radicals

[30]Bu yazı daha önce 1 Aralık 2010 tarihinde *www.ntvmsnbc.com*'da yayımlanmıştır.

Artık hiçbir şey gizli kalmıyor. Gözetleyenler de gözetleniyor. Düzeni kuranlar aynı düzene teslim oluyor; kendi silahı ile vuruluyor.

Wikileaks belgeleri içinde, kaynak sıralamasında 8017 belge ile Washington ilk sırada. 7918 belge ile Ankara geliyor ardından. 6660 belge ile Bağdat'tan daha önde. Yani Ankara ABD'nin işgali altına kalan ve her türlü gayri insani olaya tanıklık etmiş işgal başkentinden bile daha fazla merak edilmiş.

Belli ki Türkiye artık ABD'nin gözünü çevirdiği en önemli ülke. Olan biteni dikkatle izliyor. Attığı adımları takip ediyor. Özel önem atfediyor. İkincisi, ABD Türkiye'de yaşanan "değişimi" tam çözemiyor; eski alışkanlıkların değişmesi ABD'ye sorun yaratıyor. Washington eski düzenin bozulmuş olmasından pek memnun değil.

Biz belgelerin Türkiye kısmını tartışırken diplomasinin 11 Eylül'ü denen dönem aslında ABD açısından belki de Watergate'den daha büyük bir skandalın kapısını aralıyor.

Diplomasi dili, bilgilerin paylaşımı, diplomatların yarı ajanlığı, istihbarat toplama biçimleri, gizli belgelerin ne kadar gizli kalabileceği artık yeniden değerlendiriliyor.

Ve artık hiçbir şey gizli kalmıyor. Gözetleyenler de gözetleniyor. Düzeni kuranlar aynı düzene teslim oluyor; kendi silahı ile vuruluyor. Küreselleşmenin en önemli şiarı olan "bilginin demokratikleşmesi" gerçekleşiyor. Sadece bilgi değil karanlık noktalar, kamudan gizlenenler, kamudan habersiz çevrilen dolaplar ortaya çıkıyor, gizli kalamıyor. Yeni medya düzeninde herşeyin sızabileceği anlaşılıyor.

Yani yeni medya düzeni ile gazetecilik yeniden tartışılıyor. İnternet, gazetecilere "kamu görevi"ni, asıl işlevini yeniden hatırlatıyor.

Açık-Kaynaklı Habercilik Asıl Şimdi![31]

Noyan Ayan

[31] Bu yazı daha önce 1 Aralık 2010 tarihinde *www.ntvmsnbc.com*'da yayımlanmıştır.

Habercilerin sahip olduğu varsayılan iki temel hakkı söke söke alan Wikileaks, dünya basınına da dolaylı bir ders verdi.

Yaklaşık 3 yıl önce, efsanevi teknoloji ve kültür dergisi Wired ile NewAssignment.Net sitesi ortak bir deney başlattı. Assignment Zero adı verilen projeyle, 'sorumluluk duygusu taşıyan' ABD vatandaşlarının herhangi bir konu veya olayın gündeme getirilip haberleştirilmesine doğrudan katkıda bulunması, aktardıkları bilgi, belge ve görüntülerle 'yurttaş gazeteciliği' yapmalarının sağlanması amaçlanıyordu.

Fikir ve niyet çok iyiydi. Yalnız iki sorun vardı: Birincisi, gönderilen haberlerin kaynağı belliydi, katılımcıların kimlikleri gizli değildi. İkincisi, 'yurttaş'tan gelen bilgiler bir Wired veya NewAssignment.Net editörü tarafından gözden geçiriliyordu. Yani aslında gelen bilgileri haberleştiren, 'yurttaş'ın kendisi değil, editördü. Bilgileri gönderen yurttaşlarsa sadece birer veri sağlayıcı konumundaydılar.

Elbette deneyde görev alan editörlerin (oto)sansürcü davrandığını söylemek imkansız. Zira ilk örnekler esasen ABD içindeki toplumsal meselelere eğilen raporlar olacaktı ve dünyayı sarsacak bir haberin ortaya çıkması beklenmiyordu, talep de edilmiyordu. Üstelik, 11 Eylül saldırılarından sonra Washington'dan dünyaya dalga dalga yayılan 'güvenlik söz konusuysa temel insan hakları teferruattır' inancı, sadece basında değil Amerikan halkında da bir 'ihtiyat' yaratmıştı. Kısacası 'açık-kaynaklı habercilik', işin içinde bir 'filtre' olduğunda suya düşüyordu.

Wired ve NewAssignment.Net'in bir deneyle göstermeye, ya da ürkek Amerikalıları teşvik etmeye, çalıştığı şey aslında yıllardır dünya kamuoyu önünde başarıyla sergileniyor. İki örnek vermek kafi:

Küreselleşme karşıtları uluslararası zirvelerin daimi davetsiz misafirlerinden.

Son 7-8 yıldır farklı kentlerde düzenlenen, belli başlı ülkelerin ekonomi veya dış politikadan sorumlu devlet bakanlarını, IMF ve Dünya Bankası görevlilerini bir araya getiren zirveler, küreselleşme karşıtlarının hedefinde ola geldi, toplantılar basıldı, sokaklar savaş alanına çevrildi. Sivil toplumun sesinin, öfkeli (ve yumurtalı) görüntülerinin çok daha fazla

duyulmasına yol açan bu eylemlerin hemen hepsi, İnternet üzerindeki sosyal ağlar yoluyla planlandı, örgütlendi, olan biten anında sosyal ağlara aktarılarak dünya kamuoyuna duyuruldu.

İkinci 'başarılı uygulama', mikrobloglar sayesinde herkesin malumu olan İran devlet başkanlığı seçimleriydi. Rakiplerine kıyasla daha reformcu görünen başkan adayı Musavi'yi savunanların gösteri ve eylemlerinden akan haberler, 'yurttaş gazeteciliğinin' kendiliğinden oluşan devrim niteliğinde bir uygulaması olarak tarihe geçti.

'Seçici' basın

İkinci örneğimiz elbette ana akım Batı basınınca daha çok sevildi, noktasına virgülüne dokunulmadan aktarıldı, yurttaş haberciliği yere göğe konamadı. Ancak aynı ana akım Batı basını, benzer coşkuyu küreselleşme olaylarında göstermedi. Protestoları bağlamından koparıp '200-300 kişinin katıldığı sokak çatışması' olarak görme eğilimindeki Batı (ve özellikle ABD) basını, mikrobloglardaki video ve fotoğraflarda katılımcı sayısının binleri bulduğu görülünce haberlerini 'düzeltmek' zorunda kaldılar.

İran'daki sokak çatışmalarının görüntüleri mikrobloglar aracılığıyla tüm dünyaya yayıldı.

Bu iki örnek arasındaki ortak nokta, iletilmek istenen 'flaş haber'in, parçalı bilgi öbeklerinden oluşsa da, bir 'filtre'den geçirilmeden kamuoyuna duyurulmasıydı. Açık-kaynaklı haberciliğin tarihe geçen örnekleri oldular.

Gelelim son örneğe. Wikileaks bir 'whistle-blowing' platformu ve içeriği, aynı Wikipedia'da olduğu gibi, 'crowdsourcing' (imece) yoluyla oluşturuluyor. Amacıysa, büyük kurum ve devlet organlarında çalışanların kamu yararına olmadığını düşündükleri dahili işleyişi ihbar edecekleri bir 'belge ifşaat' panosu olmak.

Wikileaks, gizli olaylar hakkında belgeler ele geçirip habercilik yapan geleneksel basın mensuplarından iki noktada ayrılıyor. İlki, bu yayın yetki ve becerisini 'herkese' tanıması, yani 'açık-kaynaklı' olması.

Söke söke alınan hak

İkinci farklılıksa, yurttaş gazeteceliğine örnek olarak gösterdiğimiz iki olayda görüldüğü üzere, tam anonimite sağlaması. Site editörlerinin görevi, kendi ifadeleriyle, siteye yüklenen belgelerin 'gerçek olup olmadığının' tespiti ve kategorize edilerek kamuoyuna aynen aktarılması. Wikileaks, bugün pek çok yayın organının pratikte pek de sahip olamadığı 'kaynağı gizleme' ve 'ifade özgürlüğü' haklarını tepe tepe kullanıyor.

Sitenin kurucusu ve sözcüsü konumundaki Julian Assange'ın aslında Washington'ın kuklası olduğu, belgelerin ABD güdümüyle kamuoyuna açıklandığı yolundaki komplo teorileri elbette oldukça çekici. Ayrıca belgeleri sızdırdığı söylenen ve gözaltında tutulan istihbarat subayı Bradley Manning'in tek başına 250 binden fazla belgeyi 'kaçırması' da bana pek inandırıcı görünmüyor.

Ancak bu iki sorunun cevabı ne olursa olsun, Wikileaks olayı bize, öncelikle de basın mensuplarına, basını kontrol eden dahili ve harici 'filtre'lere ve tabi okuyucuya kaçınılmaz gerçeği faş ediyor: Dijital ortamdaki açık-kaynaklı habercilik uluslararası şeffaflaşma yolunda vazgeçilmez bir araçtır.

Assange'ın 'kendisine gelen belgeyi açıklayan bir gazeteci' olsa da neredeyse uluslararası terörist ilan edilmesi ve Usame Bin Ladin'den bile daha çok aranır hale getirilmesi de gösteriyor ki, habercinin dokunulmazlık hakkı ve bu hakkın kullanımındaki zaafların deformasyona uğrattığı 'filtre' görevi, etraflıca gözden geçirilmeye muhtaç.

Operasyonel Bir Gazetecilik Olarak Wikileaks[32]

Başar Başaran

Kolaj: www.medyaradar.com

[32]Bu yazı daha önce Aralık 2010'da *Yeni Harman* dergisinin 148. sayısında yayımlanmıştır.

- Bir akşam gazeteden çıkmış, yorgun argın eve gelmiştim ki asansörde bir bavul buldum. İçinde ne olsa beğenirsin? Birkaç yıl önce tezgâhlanmış bir askeri darbeye ilişkin on milyon adet belge... Hemen yayınladım tabii, ülke karıştı. Tutuklamalar, gözaltılar, çıldırdı memleket. Ne gazetecilikti ama...

- O da bir şey mi? Benim de hiç unutmam bir eşcinsel arkadaşım vardı. Oğlan asker ama hafiften kafayı Hillary'e takmış. Sen tut Amerika'nın bütün diplomatik yazışmalarını Vaşington'un bilgisayarından indir, bana ver. Hemen yayınladım tabii, ülke değil dünya karıştı.

Mehmet Baransu ile Julian Assange arasındaki bu hayali diyaloğun bir gün gelip gerçekleşmemesi için aslında bir sebep yok. Bu iki genç insan bundan otuz yıl sonra bir barda yan yana gelseler pekâlâ kendilerini böyle bir muhabbetin içerisinde bulabilirler. Söyledikleri yalan da olmaz hani. Bütün bu dediklerini aynen yaptılar, hepimiz de şahidiz. Gerçi aklı bu denli karışmış olan insanların şahadeti kabul görür mü, ondan emin değilim. Zira son birkaç yıldır nesnesi olduğumuz bu faaliyetleri ne açıklayabilecek ne de gördüğümüzü anlayabilecek durumumuz var. Yalnızca kafamızın içinde birtakım malumatlar uçuşup duruyor. Şimdi de gündemimiz Wikileaks... Bugün dünyadaki herkes yeni başlayan bir filmi sonradan anlamak umuduyla izler gibi dikkatle bu sitenin ifşaatlarını izliyor. Biz Türkiye'dekiler ise meseleye pek çoğundan daha yatkınız elbette. Yaşadığımız son üç yıl ve Taraf deneyimi bize çok şey kattı. Evvelallah, gizli belge nedir, nasıl okunur bir Alman'a bir Fransız'a öğretecek durumdayız.

Ne yapalım son zamanların oyunu da bu, hayatımıza böyle birdenbire operasyonel habercilik yapmak üzere taze kurumlar giriyor. Yaptıkları işlerin de büyüklüğüyle bu oluşumların isimleri öyle bir iştahla belleklerimize yazılıyor ki bizler kısa zamanda sanki onlara hep oradalarmış gibi aşina oluveriyoruz. Bu kabullenişin baş döndürücü sürati ile her şey bulanıklaşırken artık varlığına alıştırıldığımız o kaynakların enformasyonları üzerimize yağmaya başlıyor. Bunlar genellikle ele geçirilmiş belgeler, çalınmış tutanaklar, ortam dinlemeleri, gizli tanıklar, kamera kayıtları gibi insanların casus filmlerinden bilebileceği kaynaklardan edinilmiş tu-

haf bilgiler oluyor. Bizler ıslak imza, kozmik oda, kripto yazışması gibi kullanılan kavramların pek çoğu ile o haberin patlaması ile birlikte tanışmış oluyoruz... Öyle sözler havada uçuşuyor ki biz gözümüzün önünde cereyan edenlerin gerçek mi yoksa kurgu mu olduğunu anlayamıyoruz bile. Haberler birer Bond filmi tadında oynarken mesele neler olduğunu kaçırabilecek olan biz acemilere flaş uyarıları ve son dakikalarla anlatılıyor. Ekranlar üçe, beşe bölünüyor, alt yazılar, yanıp sönen spotlar, çizgi animasyon sahneler yardımı ile bize izahatlar veriliyor. Aslında uzmanlık alanımız olmayan bu bir sürü haber ve enformasyonun amacı bize almamız gereken tek bir mesajı işaret etmek. Kork, onayla, reddet, endişelen, vazgeç, nefret et gibi basit ve tek bir emir bütün operasyonun emelini oluşturuyor. Verilmek istenen bu mesaja kendi mevcut bilgisi ile ulaşamayacak olan çoğunluk için rehberlik görevini yerine getirmek ise yeni tip bir gazeteci modeline düşüyor. Ekranlar birden adli tıp bilirkişisi, parlak stratejist, uluslarası ilişkiler gurusu, polis uzmanı medya görevlileri ile doluyor. Onlar sıradan bir insanın asla içinden çıkamayacağı bu teknik konuları mesajın kendisini çıplak bırakacak şekilde ayıklayıp hepimizin önüne yutmaya hazır bir hap olarak koyuyor. Bu tabletin etkisi oynanan oyunun da hedefini oluştururuyor.

Camileri bombalayacaklardı

Bugün Wikileaks de tıpkı Taraf gibi dünyanın önüne kimsenin ne olduğunu tam anlamadığı belge yumakları ile çıkıyor. Bu dökümanları okumanın ve incelemenin toplumun geneli için mümkün olmaması onların ancak flaş satırbaşları olarak hayatımıza gelmelerinin yolunu açıyor. 'Başbakan'ın İsviçre'de parası varmış' gibi. Bu neden söyleniyor, söyleyen hangi kaynaktan besleniyor, bu bilgiyi nasıl kullanabiliriz?.. Bütün bu soruları eldekilerin ışığında yantılayabilme şansımız olmadığından işin özü mutlaka havada kalıyor. Aklımızda yer eden ise çoğu kez tek bir cümle oluyor. Tıpkı binlerce sayfayı bulan darbe belgelerinden geriye kalan o meşhur iddia gibi 'Camileri bombalayacaklardı'. Kim, nasıl, niçin sorularına verebilecek bir iki cümlelik cevabımız varsa, hepsi o kadar. Operasyonel habercilerin dikkatimi çeken ortak bir özelliği de yayımladıkları gizli belgelerin nicelik olarak büyüklüklerine çok önem vermeleri. Üçbin sayfalık 'Balyoz' belgeleri ya da 250 bin adet Wikileaks belgesi

gibi tanımlamalar kullanılıyor. Bence bu söylem bir tür Aysberg algısının zihinlerde canlı tutulmasına yarıyor. Her zaman söylenenlerden fazlasının da olduğunu düşündüren, insanlarda 'Bu daha ne ki?' duygusunu hep sıcak tutmaya yardım eden bir taktik bu. O yüzden bu kaynaklar rakam verirken dillerine üşenmiyorlar. Sayısız belge mitinin görkemiyle ürkütülen insanlar verilen o tek cümleye razı oluyorlar. Wikileaks ortalığı kasıp kavuruyor, yüzbinlerce belge... Peki senin aklında ne kaldı? 'Davutoğlu için şey demiş birisi, neydi işte yani büyük deprem, herkes bunu konuşuyor...'

Wikileaks dumanlı bir mitos. Bu işleri yapan kurumlar adına böyle söylencelerin yaratılması işin olmazsa olmazı olarak karşımıza çıkıyor. Kabul etmek gerekir ki burada Taraf'ın yarattığı lokal efsanenin çok daha profesyonelinin nasıl yapıldığını görüyoruz. İsveç'te eski bir nükleer sığınağın içine gizlenmiş puslu bir tesis. Neredeyse bilimkurgu filmlerinden fırlamış gibi bir karargah. Orada sistemin kurtuluşu için kelle koltukta çalışan yirmi kişi. Bu adam nerede? Assange asla ortada yok. Firari bir kahraman, handiyse bir 'V for Vendetta'. Günlerdir kendisinin fotoğraflarına bakıyorum. Hepsi özenle çalışılmış birer sanat eseri. Hazretin kaçmaktan kovalamaya fırsat bulamayan bir adam olmadığı bunlara zaman ayırmasından anlaşılıyor. İmajını çok önemsemiş olduğu belli. Yakışıklı, biraz serseri ve özgür, cesur bir karizmanın ince ince çalışılmış pozları bunlar. Önce ve doğallıkla kadınların gönlünü feth ediyor. Özgeçmişi de bir o kadar egzantirik. "Assange, tam 37 okula gitmiş" Kim saymış? Öyleymiş. Assange Avustralyalı. Köhne bir sistemi ancak dışarıdan gelen birisi değiştirebilir. Avustralya neredeyse Kripton gibi bir yer bu dünya için. Öylesine uzaklardan gelmiş bir kahraman! Unutmamak gereken odur ki inanılması güç hikayelerin anlatıldığı filmler ancak böyle ince işçilikler sayesinde izlenirler. Yoksa sıradan bir erin Amerikan dışişlerinin bütün gizli tutanaklarını bilgisayarına indirerek bir adama verdiğine kim inanır? Ancak mitosunuzu kuvvetli kurabilirseniz altına istediğinizi yazarsınız. "Camileri Bombalayacaklardı"

Er Manning ya da Tuncay Güney

Peki bu operasyonları kim ne için yapmaktadır? Bunun faili üzerine

konuşmak kapalı bir kutunun içinde hangi rakam olduğuna dair saatlerce tartışan yarışma programı figürlerininkine benzeyen bir tavır olur. Eldeki verilere bakınca zevkli ama faydasız bir akıl yürütmedir. TV açık oturumlarının bilindik şahsiyetleri zaten buna teşnedir. Ancak bizler bunu bilemeyiz. Bizim işimiz yönetemi teşhis etmek ve bize anlatılanların inanırlılığını sorgulamaktır. Bizim bilebildiğimiz muktedirlere rağmen böyle bir çabanın asla kendisini bu şekilde pazarlayamayacağıdır. Bizim bildiğimiz ABD Başkanı'nın, Dışişleri Bakanı'nın daha olayın akşamında böyle TV'lerin karşısına geçerek özür mesajları vermeyeceğidir. Bu işin doğasında yoktur. Böylesi suçlamalarda çok uzun süre sizi yok sayarlar. Bir tek demeç alamazsınız, bir tek muhatap bulamazsınız. Bizim bildiğimiz ne er Bradley Manning'in ne de Julian Assange'ın böylesi bir operayona ne çaplarının ne de müktesebatlarının yeteceğidir. Hatırlayacaksınız Tuncay Güney de eşcinsel ve tuhaf bir figürdü ve neler biliyordu öyle değil mi? Tıpkı Er Manning gibi. Tek tek öykülerdeki ortak noktalar üzerinden operasyonunun tarzını tanımlayabiliriz. Bizim bildiğimiz bu anlatılanlara inanmanın mümkün olmadığıdır. Çünkü bu iş ancak güçlünün yanında olunarak kotarılacak bir iştir. Kurgulanan cesaret ve gücün karşısına dikilindiği imajı tamamen ilüzyondur. Yaşadığımız Taraf'ın on yıllar önce birilerini ipe götürecek manşetleri bugün şarkı söyleyerek atabilmesi gibi bir yol veriliştir. Trafiğe kapalı alanda konforlu bir gösteridir. Amerikalılar yalandan güreşi pek severler. Yaptıkları birbirlerine vurmadan, vuruyormuş gibi yapmaktır. Dünyanın geri kalanına saçma sapan gelen bu yalancı dövüş bugün hala Amerikan TV'lerinde en çok ratingi alan şovdur. Herkesin sahte olduğunu bildiği bir dövüşü izlemesi nasıl bir sosyal patolojidir? Bilemiyoruz.

Wikileaks belgeleri ortalığa dökülmeye başladığından beri birçok insandan meğer Amerika'nın istihbari faaliyetlerde ve siyasi analizlerde ne kadar da zayıf olduğunu gördüğümüz yollu açıklamalar okuyoruz. Bu belgelerdeki acemilik ve işbilmezlikler bize gösteriyormuş ki; ABD emperyalizmi aslında ne kadar da kofmuş. Hatta Açık Radyo'nun İnternet sitesinde yayımlanan makalesinde Hamza Aktan bunu 'Bizim çocuklar mitinin çöküşü' diye adlandırıyordu. Tesadüfen aynı anda Ömer Madra radyoda 'Wikileaks yeryüzünün en güvenilir kuruluşudur' diyordu. Sırf

emperyalizmi küçümsemek meraklılarına verdiği yeni argümanlar nedeniyle bile bu operasyondan emperyalizm adına bir başarı çıkarmak mümkündür. Yüzlerce yıllık emperyalizmin mirasına bu kriptoların bir kısmına bakarak değer biçenler için naif kelimesinden daha hafifi söylenemez. Emperyalizm bir ilimdir ve her ilim gibi küçümsenmesi akıl dışıdır. Dünyayı yönetmeye soyunanların tasavvur ve gerçekleştirme güçlerini hafife alanlar ya kiminle dans ettiğini bilmeyenler, ya da bunu unutmak isteyenlerdir.

Skandalların Sonu

Taraf kendi misyonunun sonuna yaklaşırken Wikileaks henüz yolun başındadır. Muhtemelen bu sitenin şapkasından dünya siyasetine ilişkin daha pek çok tavşan çıkacaktır. Ancak bu son gelişmeler bağlamında Türkiye'de oluşan bir ilkesel duruş probleminden dem vurmalıyız. Taraf'ın gazetecilik yöntemini sıklıkla eleştiren çevrelerin hükümetin aleyhine olduğunu düşündükleri birkaç belge sebebiyle Wikileaks'e itibar ettiklerini görüyoruz. Ancak dün Baransu'ya karşı çıkanların şimdi Assange'ı sahiplenmesi onların o günkü itirazlarının samimiyeti hakkında beni şüpheye düşürmektedir. Siz manipulasyon riskine açık bir gazetecilik yaparak dezenformasyona alet olmaya karşı mısınız, değil misiniz? Soru budur. Eğer sizin buna cevabınız 'Ben manipulasyondan nemalanıyorsam eyvallah yoksa karşıyım' olursa size oportunist derler. Wikileaks belgelerine sarılan hükümet karşıtlarının yaptığı oportunizmdir. Elbette bu belgelerin hükümettekiler hakkında çok ciddi iddialar içerdiği bir vakadır. Tabii ki bunların içinde doğru olanlar da olabilir. Ancak ilk anda ortaya konacak olan tavır böylesi bir manipulasyon faaliyetine karşı duruş olmalıdır. Aksi halde yönlendirilmek isteyenlerin işaret ettiği yöne doğru koşmak ancak onların beklentisini yerine getirmektir. O iddialar başka bağlamlarda tartışılmak ve üzerinde araştırılmak üzere bekletilmeli ancak bugün öncelikle kamuoyu bu ağır dezenformasyon sürecinden korunmalıdır. Meselemiz iddiaların doğruluğu ya da yanlışlığı değil bu suçlamaların önümüze geliş şeklindeki soru işaretleridir. Dün Taraf'a ulaşan belgelerle ilgili böyle bir itirazı dile getirmiş olanlar bugün Wikileaks belgelerine akşamında sahip çıkıyorlarsa bu ciddi bir siyasi etik problemidir. Bu çevreler eleştiriye sadık kalmayı öğrendikleri gün bu ül-

kenin gerçek muhalalefeti de olabileceklerdir. İlkeden ari bir siyasetin gideceği yer yoktur. Wikileaks'den Başbakan'ın aleyhinde belge çıkması ile Baykal'ın seks kaseti arasında ya da ıslak imzalı falancanın tutanağı ile Wikileaks'in servis edilmiş belgesi arasında bir fark yoktur. Böyle içeriğine haiz olmadığınız yüzbin sayfa belgeyi bir bir İnternet'e koymak ya da içinden spotlar çekip manşetler atmak gazetecilik değil isteyerek ya da istemeyerek tetikçikliktir. Elbette habercilikte gizli belge ele geçirilir ve o belge ile birilerinin oyunu bozulabilir. Bir gazetecinin araştırdığı bir dosyaya ilişkin böyle bir dökümanı kendi ahlak, akıl ve bilgi sürecinden geçirdikten sonra yayınlaması kabul edilir bir durumdur. Ancak 'Bir yerden böyle şeyler geldi, ben de ne bulduysam koydum' demenin adı habercilik olamaz. Yoksa askerliği diyelim kantinci yapan birisine savaş seminerleri belgeleri gelmesine ya da Assange gibi bir hacker'a diplomatik belgeler gelmesine gazetecilik diyemeyiz. Gazetecilik yayınladığı belgenin önünü ardını dolduracak müktesebata sahip olanların yaptığı bir iştir. Bir an için Wikileaks'i bağımsız bir mecra olarak düşünelim. O sitedekilerin birer özgürlük savaşçıları olduklarını ve muktedirlerin karşısına dikildiklerini hayal edelim. Ne değişecektir? Bunun, insanlığın düzene karşı koyabildiği en ciddi eylemin bile en fazla bireysel birer espiyonaj faaliyetinden öteye gidemediği deliksiz bir faşizmde yaşıyor olduğumuzu teyit etmekten başka ne anlamı vardır? Bu olan bitenin kime ne faydası vardır? Ülkelerin birbirlerine düşmesinden halkların nasıl bir çıkarı olabilir? Bu çağda artık skandallar tükenmiştir. Bu yaşadıklarımız bir amaca hizmet etmek üzere kurgulanmış ve tüketime sunulmuş dedikodulardır. Skandalların olduğu toplumlar mukaddesleri olan toplumlardır. Bugün her şeyin yeniden tanımlandığı bu yeni dünyanın böyle olmazları yoktur. İnsanlar önlerine serilen belgeleri oburca tüketecek ve kurgunun mimarının vediği istikamete doğru ortak bir hizza alacaktır. Elimizde kalan tek şey sansasyondur. Bilginin bolluğu aslında hiç birşey bilinmediğine delalettir. Abartılmış her şey tersine dönmüş, gösteri toplumunda gerçeklik çoktan kaybolmuştur.

Dünyanın artık yeni bir yüzü var. Medyanın ve savaşın kesiştiği yerde paranın ve gücün kılıçları şıkırdıyor. Dezenformasyon ve rıza imalatı süreçleriyle insanların gelecekleri şekillendiriliyor. Kimbilir hangi tanzim

ve paylaşım kavgalarının ortasında bulduk kendimizi? Tükeniyoruz ve midemiz bulanıyor. Haberlerden çocuklarımızı korumanın yollarını arıyoruz. Gazeteleciler kariyerlerini, patronlar siyasi ilişkilerini, siyasiler koltuklarını ve herkes yalnızca çıkarını düşünüyor. Savaşın ve buna yönelik taktik stratejilerin işletmeci cinlikleri ile geliştirildiği renovasyon süreçlerini yaşıyoruz. Bugün istatistiki verilerin hükmü insan canından fazladır. Bir Excel tablosunda sayıların tutması için insanların ölmeleri gerekebilir. Bakın ekonomistler krizleri aşmanın yolllarının savaşlardan geçtiğini açıkça yazıyorlar. Kimi Yemen'in ilhakını öneriyor, kimi İran'ın. Sebebimiz Wikileaks mi olur yine bir Sırp Prensinin öldürülmesi mi bilemiyoruz. Dünyanın çivisini çıkaranlar şimdi boşta kalan çekiçlerini kafamıza vurmak için hazır bekliyorlar. Bu oyunlara gelmemenin bir yolu olmalı. Düşünmeliyiz, inanmamalıyız ve şimdi her zamankinden çok şüphe duymalıyız. Hakikat arayışında kavramsal ve ilkesel itirazlarımız hayati önem taşır. Onlara sıkı sıkıya sarılmalıyız. O bakımdan medyanın ortak bir kararla adını koyduğu 'Wikileaks Depremi'ne böyle temkinli bir bakışla yaklaşmakta büyük yarar vardır. Başbakan'ın biraz da telaşla bu konuda söylediği ilk cümlenin hem içeriğine hem de cümle kurgusundaki acayipliğe bu olay bağlamında yürekten katılıyorum. "Bu Wikileaks'in ciddiyetleri endişelidir"

Wikileaks versus Kapitalizm?..[33]

Gülseren Adaklı

[33]Bu yazı daha önce 10 Ocak 2011 tarihinde *www.bianet.org*'da yayımlanmıştır.

Irak topraklarının 20 Mart 2003 günü başlayan işgal sürecinin, temellendirildiği "kitle imha silahları" ile ilgili yalanları kamuoyunun dikkatine sunan Dr. David Christopher Kelly, 2003 Temmuz'unda gizemli bir cinayete kurban gitti.[34]

Daha önce Birleşmiş Milletler'in Irak'taki silahlara ilişkin araştırma ekibinde yer alan Dr. Kelly, o sıralarda, İngiltere Savunma Bakanlığı'nda biyolojik silah uzmanı olarak çalışıyordu. 2002 yılında Savunma Bakanlığına bağlı bir birimde (Defence Intelligent Staff) Irak'taki kitle imha silahlarını araştırmakla görevlendirilen Kelly, tam 37 kez bu ülkeye giderek, kendisine verilen dosyadaki gezici silah laboratuarlarını araştırdı.

Dr. David Kelly'yi anımsayan var mı?

2003 Ağustos'unda, 1997 ile 2003 yılları arasında Tony Blair'in İletişim ve Strateji Direktörü olarak çalışan Alastair Campbell tarafından hazırlandığı anlaşılan dosyada, "Irak'ın son derece yıkıcı kimyasal ve biyolojik silahlara sahip olduğu" iddiası yer almaktaydı. Kelly, 5-11 Haziran 2003 tarihleri arasında Irak'a giderek "gezici silah laboratuarı" olduğu iddia edilen iki yeri gezdi ve fotoğrafladı. The Observer'ın 15 Haziran 2003 tarihli sayısında "bir İngiliz bilim adamı ve biyolojik silah uzmanının" şu ifadelerine yer verildi:

"Bunlar biyolojik silah laboratuarı filan değil, buraları biyolojik silah yapmak için kullanamazsınız, görünüşleri bile benzemiyor. Bunlar tam olarak, Irak'lıların beyan ettikleri gibi, balonlara doldurulan hidrojen gazının üretildiği tesisler."[35]

[34] İşgal, Irak topraklarında yaşayan 1 milyon civarında insanın hayatını kaybetmesine, 4 milyondan fazla insanın yerinden edilmesine neden oldu. Dünya Sağlık Örgütü tarafından ödüle layık görülen Irak'taki sağlık sisteminin temel taşları olan 2 bin doktor, bu kirli savaşta katledildi. Ülkeden kaçarak Suriye'ye sığınan kadınlardan 50 bininin fuhuşa zorlandığı söyleniyor. Nihal Hassan (2007) "'50,000 Iraqi refugees' forced into prostitution",The Independent, 24 Haziran. http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/50000-iraqi-refugees-forced-into-prostitution-454424.html

[35] Peter Beaumont, Antony Barnett ve Gaby Hinsliff (2003) "Iraqi mobile labs nothing to do with germ warfare, report finds", The Observer, 15 Haziran,http://www.guardian.co.uk/world/2003/jun/15/iraq

Irak'ta 45 dakika içerisinde harekete geçebilen ölümcül silahlar olmadığını kavraması ve bu bilgiyi basına sızdırması, Dr. Kelly'yi Blair Hükümeti'nin bir numaralı düşmanı haline getirmek için yeterli olmuştu. 15 Temmuz 2003 günü, meclisteki Dış İlişkiler Komisyonu'na ifade veren Kelly, bundan 2 gün sonra ölü bulundu...

Ölümünün ardından Blair Hükümeti tarafından kurulan Hutton Komitesi'nin hazırladığı raporla, ifadenin Kelly'ye ait olduğu teyid edildi. 8 Temmuz'da Hükümet, BBC Muhabiri Andrew Gilligan'ın gizli bir savunma görevlisiyle görüştüğü ve kitle imha silahlarıyla ilgili bilgi sızdırdığı kamuoyuna duyuruldu. BBC, haber kaynağıyla ilgili bilgi isteyen Hükümete olumsuz yanıt vererek hem muhabirini, hem de haber kaynağını korudu.[36] O sırada iletişim metotları konusunda hayli eleştirilen Campbell'ın, BBC ile mücadelesinde Kelly'yi kullandığı iddia edildi, bir süre sonra da Campbell istifa etmek zorunda kaldı ama peşinden BBC Yönetim Kurulu Başkanı Gavyn Davies ve Genel Müdür Greg Dyke'ı da sürükledi.

Hükümetin konuyla ilgili gerçekleri ısrarla gizlemesi ve çarpıtması, bu uğurda bir bilim adamının ölümüne, iki üst düzey yöneticinin istifasına, bir gazetecinin işini kaybetmesine ve daha da önemlisi, belki de binlerce insanın hayatına malolabilecek kirli işlerin üzerine gitmek konusunda diğer gazetecilerin isteksiz davranmasına neden oldu. Bütün bunlar, Kelly'nin açıkladığından daha fazla şey bildiğini ama kamuoyuyla paylaşamadığını, bu cesur bilim adamının ulaştığı sonucun ise iddia sa-

[36] Hatta, Hükümetin gazetecilerin özgürlüğüne karışmadığını, burada bir intikamın söz konusu olmadığını vurgulamasına rağmen ısrarla BBC'yi suçlayan tavrına karşı kurum, meselenin artık bir komediye dönüştüğünü, Savunma Bakanlığı'nın bu konuda bütün güvenilirliğini yitirdiğini ve kaynaklarını tartışmaya açmayacaklarını bildiren bir açıklama yayımladı. BBC'nin bu tavrı, insanın aklına ister istemez, bizdeki "kamu hizmeti yayıncısı" TRT'yi getiriyor ama bu karşılaştırmayı yapmak pek çok bakımdan abes görünüyor...

hiplerini çok fazla ürküttüğünü gösteriyor.[37]

Ölümünün intihar olup olmadığı hâlâ bir muamma olsa da Dr. Kelly'nin ölümünde, İngiliz Hükümeti ve müttefiki ABD bir numaralı sanıklardır. Ancak bu kirli savaşı deşifre etmek uğruna hayatını kaybeden Dr. Kelly'nin ölümünü kuşatan bilgiler 70 yıl boyunca saklı kalacak. Oysa çok iyi biliyoruz ki, zamanında açıklanmayan bilgi, artık bilgi değil, müzelik bir eser olabilir sadece...

Bradley Manning'i anımsayacak mıyız?

Dr. Kelly'nin dramatik öyküsünü anımsatan ve şu sıralarda bütün dünyayı etkisi altına almış bulunan bir başka kişi, Irak'ta görev yaparken ABD Savunma Bakanlığı'nın gizli bilgileri paylaşmak için kullandığı SIPRNet'teki -Secret Internet Protocol Router Network- gizli belgeleri Wikileaks'e sızdırdığı iddia edilen Bradley Manning adlı genç asker. 2010 Mayıs'ından bu yana cezaevinde ve çok kötü şartlar altında tutulan Manning, 50 küsur yıla mahkum olabilir...

Düşman kuvvetleri hakkındaki bilgileri analiz etmekle görevli olan 22 yaşındaki er Bradley Manning, yayımlandığında insanları dehşete düşüren 12 Temmuz 2007 tarihli Amerikan saldırısının video görüntülerini ve daha sonra, Amerikan diplomatlarının yazışmalarını içeren 260 bin civarında belgeyi Wikileaks'e sızdırdığı için Mayıs 2010'da tutuklandı.

12 Temmuz 2007 tarihinde Apaçi helikopterleri tarafından gerçekleştirilen Bağdat'taki saldırıların ilkinde Reuters çalışanlarından, 22 yaşındaki Namir Noor-Eldeen'in de içinde olduğu 9 kişi katledilmiştir. Ardından gelen ikinci ateşte ise, önceki saldırıda yaralanan Reuters muhabiri Saeed Chmagh'la birlikte iki kişi daha öldürülmüş, içine girmeye çalıştıkları minibüste bulunan çocuklar ise yaralanmıştır. Üçüncü saldırı ise, silahlı ve silahsız insanların kaçıp sığındıkları bir binayı hedef almış, binadaki

[37] Bu konuda ayrıntılı bilgi edinmek isteyenler, şu adreslere bakabilir: The Guardian (2003) "Timeline: Dr David Kelly", 18 Temmuz,http://www.guardian.co.uk/media/2003/jul/18/politicsandiraq.iraq, The Independent (2010) "Forget conspiracies: the official version is scandalous enough", 23 Ekim,http://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/forget-conspiracies-the-official-version-is-scandalous-enough-2114230.html

çoğu kadın ve çocuk onlarca sivil hayatını kaybetmiştir.

Olayda 2 elemanını kaybeden Reuters, 2007 yılında Bilgi Edinme Yasası'na dayanarak, askerler tarafından kaydedilen görüntüleri talep ettiyse de, bu talep geri çevrilmiştir. Manning tarafından sızdırıldığı ileri sürülen bu kayıtlar, 5 Nisan 2010 tarihinde Wikileaks tarafından yayımlanmıştır.[38] TADS (Target Acquisition and Designation Sights, Pilot Night Vision System) adlı askeri bir sistemle kaydedilen video, izleyenleri dehşete düşüren, sivillere yönelik çıplak bir şiddeti göstermektedir.

Manning, arkadaşıyla yaptığı ve bir ihanetin belgesi olacak görüşmelerde, elindeki belgelerin "neredeyse kriminal bir perde arkası ilişkiyi" yansıttığını, "birinci dünyanın, üçüncü dünyayı nasıl sömürdüğünü detaylı olarak gösterdiğini" yazmış. Wikileaks ise kaynak güvenliği politikası nedeniyle, kendisine gönderilen 251 bin 287 diplomatik telgrafın Manning'e ait olduğunu reddediyor ama şunu belirtmekten de geri durmuyor: "Eğer belgeleri sızdıran Brad Manning ise, o şüphesiz bir milli kahramandır!"

Julian Assange

Telgrafların kamuoyuna sızmasıyla birlikte, dünyanın egemen güçlerinde gözlenen büyük telaş, Avustralya'lı gazeteci, aktivist, "muhbir" ("whistleblower") web sitesi Wikileaks'in kurucusu Julian Assange'ın cezaevine tıkılmasını, çok kapsamlı karalama kampanyalarını, Wikileaks'in mali kanallarının tıkanmasını, hatta ölüm tehditlerini de beraberinde getirdi. Ancak Assange, hem Wikileaks aracılığıyla yaptıkları, hem de bunların egemen blokta yarattığı kızgınlıkla gelen gözden düşürme girişimlerine karşı zekice planlanmış püskürtme taktikleri sayesinde küresel bir kahramana dönüştü. İnsanları en fazla karşısına alabileceği tecavüz davalarıyla ilgili tavrı da bunlara eklenmeli. Hem İsveç Mahkemelerine, hem de bu konuda ağzı sulanan gazetecilere "kimseye tecavüz etmedim, bu benim kişisel alanımdır, seks hayatımın detaylarına inmeye hiç heveslenmeyin" dedi özetle.

Wikileaks, 28 Kasım 2010 tarihinde başlayan son büyük dalgadan

[38] http://www.collateralmurder.com/

önce, Türkiye'de hemen hiçbir yankısı olmayan çok önemli ifşaatlarda bulundu. Assange ve arkadaşları WikiLeaks'i 2006 yılında kurdu ve dünya kamuoyu onları; Kenya'daki yargısız infazları, Afrika topraklarına bırakılan zehirli atıkları, ABD'de 1952 yılından bu yana faaliyet gösteren Scientology tarikatının içyüzünü, Guantanamo Kampı'ndaki insanlık dışı uygulamaları, İzlanda Bankası Kaupthing ile İsviçre merkezli Julius Baer Bankası'nın gizledikleri, kriz yaratan çok önemli bilgileri kamuoyuna sızdırdığında tanıdı.[39] 2010'da ise Assange, ABD'nin Afganistan ve Irak'ta yaptığı ve kamuoyundan gizlenen hukuk dışı uygulamalarla ilgili binlerce dokümanı faş ederek küresel kapitalizmi feci şekilde rahatsız etti...

Kasım Ayının sonunda şöhreti nihayet Türkiye'ye de ulaşacak olan Assange, Amerikan diplomatlarına ait telgrafları yayımlamaya başlamadan önce, kendisinin etkisiz hale getirilmesi durumunda yayımlanmak üzere şifrelenmiş bir dosyayı (insurance.aes256) İnternet ortamına saldı ve bu çağrı büyük ölçüde karşılığını buldu. Hem etik olarak doğru hem de heyecanlı bir serüvene hazır olduğu anlaşılan yeryüzünün değişik yer ve kesimlerinden binlerce insan bu "sigorta" dosyasını indirip, kendi kaynaklarıyla yeniden paylaşıma açtı. . Gündelik hayatının büyük kısmını bilgisayar ekranı karşısında geçiren, görece genç bir aktivist grubu, çağrının yayılmasında ve birbirini takip eden "hacktivist" eylemlerde ve düzenli bilgi akışını başkalarının kontrolüne bırakmaksızın birebir sağlamada etkili oldu ve olmaya da devam ediyor. Zira, yine sanırım, özellikle eski kuşak gibi "geçmişin yükünü" ve "geçmişin terbiyesini" taşımayan bu kesimlerin, hem kendileri, hem de bütün dünya için amasız fakatsız bir özgürlüğün ne menem bir şey olduğu konusunda derin bir içgörüsü var.

Halihazırda bu kuruluşa, kapitalizmin türlü çeşit tahakkümcü uygulamasını deşifre eden belgeler yağmakta. Wikileaks bunları alıyor, ayıklıyor,

[39] 28 Kasım'dan bu yana etkisizleştirilmeye çalışılan Wikileaks'in 22 Aralık 2010 tarihli ayna sitesinde şu çağrı yer alıyor: "Dünyanın ihtiyaç duyduğu belgelere sahip misiniz? Güvenli bir şekilde hakikati ortaya çıkarmanıza yardım ederiz. Biz, hükümetlerinin ve kurumlarının etik olmayan davranışlarını ortaya çıkarmaya çalışan bütün ülke halklarının yardımcısıyız ve maksimum politik etki yaratmayı amaçlıyoruz. Halktan gizlenen, sansürlenen ya da bulanıklaştırılan belgeleri ifşa ederiz. Üyesi oldukları toplulukları ve basını alarma geçiren okurlara güveniriz/yaslanırız. Haydi bakalım!"http://mirror.wikileaks.info/ (erişim tarihi: 25 Aralık 2010)

belli bir politik strateji çerçevesinde özenle seçtiği basın-yayın organlarında yayımlanmalarını sağlıyor. Wikileaks; ABD'denNew York Times, İngiltere'den Guardian, Fransa'dan *Le Monde*, Almanya'dan *Der Spiegel* ve İspanya'dan *El Pais*'e belirli kurallara uymaları şartıyla belgeleri servis etti. 28 Kasım 2010 Pazar gününden itibaren bu kuruluşlar tarafından yayımlanmaya başlayan belgeler, yeryüzündeki bütün barbar yönetimleri ve sermaye gruplarını ciddi biçimde telaşlandırdı.

Assange, Kenya'daki yargısız infazları ifşa etmesi nedeniyle 2009'da Af Örgütü Medya Ödülü'nü kazandı. 2010'da ise Time Dergisi'nin "Yılın Adamı" yarışmasında "okuyucunun tercihi" ödülüne layık görüldü ama halihazırda, ayak bileğine bağlanan elektronik kelepçeyle takip ediliyor ve henüz tam tarihi belli olmayan duruşmasına kadar ev hapsinde tutuluyor. Daha ziyade İnternet medyasında yer alan yığınla haber ve röportajlarda rastladığımız açıklama ve ifadeler, Assange'ın bir nevi "aforizma jeneratörü" gibi çalıştığını, yani, yaptığı işlerin gerisinde bir felsefi arayışın olduğunu anlıyoruz. Bu felsefeyi beğenmeyebiliriz, kendi sol vizyonumuzla alakasız bulabiliriz ama bu kadar ölçülüp biçilmiş bir girişimin baş oyuncusu hakkında, eğer şüpheciliğiniz paranoyayla yer değiştirmeyecekse, eğer insanların size söylediği "iyi" şeylerin arkasında hep bir bit yeniği, bir sinsi kurnazlık, bir komplo arayan kötürümleşmiş bir ruhunuz yoksa, ona hayranlık da duyabilirsiniz..

Türkiye'de Wikileaks...

Wikileaks olayının dünyada yarattığı sarsıntılar, Türkiye'de pek karşılığını bulamadı. Genel olarak "biz zaten bunları biliyorduk"la başlayıp, "bunlar CIA'nın yeni oyunu" ile devam eden bir dizi "klasik" yorumun değişik versiyonları çeşitli mecralarda kendisine yer buldu. Türkiye medyası her zaman olduğu gibi, keseri yine kendisine yonttu ve ne ABD'nin dünya yüzeyindeki yoksul halklar için tasarladığı kapsamlı savaş planlarına, ne de dünya enerji devlerinin ve ilaç tekellerinin yeryüzünü cehenneme çeviren gizli kapaklı işlerine itibar etmedi. Bu medya daha ziyade, Ankara'dan geçilen telgraflardaki sansasyonel ifadelere odaklandı. Bu telgraflarda en çok dikkat çeken bilgiler; Başbakan'ın İsviçre'de 8 gizli hesabı bulunduğu, Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün, Fethullah Gülen

Hareketine yakın olduğu söylenen Ahmet Davutoğlu hakkında "olağanüstü tehlikeli" demesi, AKP Milletvekillerinin paragözlüğü ve benzerleri oldu. AKP'ye yakın yayın organları, özellikle bu partiyi yıpratacağını düşündükleri bilgileri ya görmezden geldiler ya da güzelce çarpıttılar. AKP'ye yakın görünmeyen (sadece şimdilik!) medya kuruluşları ise, Wikileaks'i nasıl yerli yerine oturtacakları konusunda bir kafa karışıklığı yaşadılar. Ama her halükarda, bir kez daha Türk medyasının cehaleti ve kibri ortaya çıkmış oldu. Hiçbir ulusal gazete, deşifre edilen belgeleri ve Wikileaks'i enine boyuna tartışan, akan bilgileri düzenli olarak aktaran ve bilgilerini güncelleyen, kısacası hakikaten "araştırmacı" denebilecek gazetecilik örnekleri vermedi.

Türkiye'de, Wikileaks'in gerçek bağlamını kavrayamamanın önemli bir göstergesi, onun Taraf Gazetesi ile karşılaştırılması oldu.[40] Oysa Taraf'la Wikileaks arasındaki en bariz fark, bunlardan birinin, insanlığın özgürleşimi adına konuşan bir vicdan olmadığı çok belli birtakım güç odaklarından servis edilen belgeleri, sıkı gazetecilik süzgeçlerinden geçirmeksizin, çoğu kez manipüle edici bir tarzda, kimi zaman gazeteci kimliğini imha edecek ölçüde acul, Türkiye'ye özgü bir liberal mecra olmasıdır. Taraf'ın, Türkiye'deki hakim gazetecilik pratiğinin bütün kusurlarını bünyesine barındıran ve aynı zamanda bu kusurları kimi yerlerde "ileriye" taşıyan bir aktör olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Türkiye'de yapılan gazeteciliğin en mühim kusuru ise klasik anlamda gazetecilik yapmamalarıdır. Bu ülkede güç ilişkilerinin, başka deyişle, içinde yer aldığı holding çıkarlarının içine gömülmüş, eğer bir zamanlar var idiyse bile artık özerkliğini tümden yitirmiş, 5 n 1k kuralı adına en fazla 2 n çıkarabilen bir gazeteci tipinin, böylesi bir haberciliğin peşinde koşması neredeyse imkansızlaşmıştır. Wikileaks ise, kurucusunun deyişiyle "bilimsel gazetecilik" yapıyor ve bu türü, "sıradan bir insanın okuduğu haberin doğruluğunu test etmek üzere, haberin kaynağına

[40] Mehveş Evin (2010) "Taraf'la Wikileaks arasındaki 10 fark", Milliyet, Cadde Eki, 31 Temmuz, http://cadde.milliyet.com.tr/2010/07/31/YazarDetay/1270417/taraf-la-wikileaks-arasindaki-10-fark; Serdar Turgut (2010) "Taraf Türkiye'nin Wikileaks'idir", Habertürk, 16 Aralık, http://www.haberturk.com/medyatik_manset/haber/581904-taraf-turkiyenin-wikileaksidir

ilişkin orijinal materyallere serbest erişimini sağlayan bir gazetecilik"[41] şeklinde tanımlıyor. Tanımı itibarıyla klasik gazetecilik süreçlerinden ve normlarından oldukça farklı bir tür bu ve önümüzdeki süreçte dünyanın en önemli gazetecilik kurumları ve etik gazetecilik yapmak isteyenler bu türe "yabancı" kalmamak için gayret göstermeye devam edecek gibi görünüyor. Türkiye'deki hakim medyanın, hatta onun içinde yer alan ve gazeteciliği salt para ve şöhret için yapmadığını düşünebileceğimiz gazetecilerin Wikileaks'e ve benzer girişimlere bakışını değiştirmesi ise, kısa vadede çok mümkün görünmüyor, uzun vadede ise bunu yapmak zorunda kalacaklarından şüphe duymamamız gerekir.

Öte yandan, genel kamuoyu tepkilerine bakıldığında, Türkiye toplumunun bu tip olaylara ilişkin umursamaz ya da güvensiz tutumu sanırım, Türkiye'nin klasik hukuk devleti normlarının çok uzağında kalmasından kaynaklanıyor. Hakkını arayanın başına gelebilecek binbir türlü baskı, insanların değiştirmeye, yani politika yapmaya olan istekliliğini de neredeyse ortadan kaldırıyor. En uç örneği şu sıralarda İnternet paylaşım sitelerinde dolaşan komik videoda görülen ve "halk tepkisi" olarak sunulan şeyin, sosyolojik olarak Türkiye halklarının yapısını yansıttığını söyleyemiyoruz. Kameraman arkadaşıyla çıktığı İstanbul sokaklarında, tam da aradığı şeyi bulmuş görünen Hürriyet muhabirinin yönelttiği "Wikileaks nedir" sorusuna "kestanedir" diyen vatandaş,[42] aslında bu ülkenin tam da ona doğru/gerçek bilgi sunmasını beklediğimiz ama bundan cüzamlı gibi kaçan medyanın eğlence figürüne dönüşüyor bir kez daha....

Wikileaks'in kurucusu Julian Assange, *Guardian* okurlarının sorularına

[41] Çağdaş habercilik, "kaynağa bağımlı" bir haber söylemine dayanıyor. Gazeteci hiçbir zaman "ben" zamiriyle konuşamıyor, adını anmadığı zamanlarda bile, "güvenilir kaynağın" sözünü kitlelere aktarabiliyor ve bu kaynaklar esasen güç/iktidar bloğunda yer alan kişi ve kurumlar olduğu içindir ki, haber, sıradan insanların değil onların sözünü yeniden üretiyor...

[42] Hürriyet WebTV (2010) "Acı bir Türkiye gerçeği", webtv.hurriyet.com.tr, Aralık. Bu hakikaten insanı güldüren videoda yer verilen bir vatandaş, meseleyi bir yerinden tutuyor aslında: "Wikileaks bir bilgisayar profesörüdür." Bu tip röportajların hem seçilen yer, hem seçilen insanlar ve hem de yayına çıkan nihai videoya dahil edilenler bakımından bir "kurgu" olduğu; içinde belli düzeyde bilgi ve görüş barındıran yanıtların, yeterince komik ya da "münasip" olmadığı için ayıklandığı da unutulmamalı...

verdiği bir yanıtta, doğrudan sansür mekanizmalarıyla tanınan Çin gibi ülkelerin, ABD gibi sözde ifade özgürlüğünü savunan ülkelerden daha fazla özgürlük ve değişim olasılığı barındırdığını iddia ediyor. Zira ona göre bu tür denetim takıntılı ülkelerde "söz", hâlâ tehlikeli bir şey olarak algılanıyor.[43] Eğer bu önerme doğruysa, Türkiye'de de sözün değerinin çok yüksek olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Serbest bırakıldığında kendi varoluşu için büyük tehdit haline gelen bir sözü egemenlerin kontrolünden çıkarmak, o yüzden daha stratejik bir önem kazanıyor. Yeniden, sözün dolaşıma gireceği en yaygın ortamlara, yani hakim medyaya dönüp baktığımızda, bunların tekelsi yapılar aracılığıyla ne denli yozlaştığını, sıradan insanlara mikrofon uzatmanın, onları salt bir komedi unsuru olarak, zaman zamansa politik meşruiyet adına kullanmaya indirgendiği bir manzarayla karşı karşıya kalıyoruz. Ve bu bize, Türkiye'de solun bağımsız söz üretme ve dağıtma kanallarını yaratmasının ve entelektüel hegemonya mücadelesinin ne denli acil bir görev olduğunu bir kez daha hatırlatıyor. Ama ne yazık ki Türkiye'de Wikileaks'i yeterince ve yöntemli bir biçimde irdelemek zahmetine katlanmayıp, olayı şaibeli bir girişimden başlayıp komplo teorilerine kadar uzanan bir dizi yaklaşımla görmeyi tercih eden sol eğilimli yayınlar oldu. Bunlardan bazıları, açık ya da örtük biçimde, Wikileaks'in ABD ve CIA tarafından tertiplenen bir psikolojik savaş aracı[44] ya da genel olarak "emperyalist bir komplo" olabileceği üzerinde durdu.

Bu cenahtan yükselen ve Taraf'la Wikileaks'i karşılaştırma modasına uyan yorumlar ise kanımca solun dünyayı anlama kapasitesinde önemli bir erozyonu işaret etti. Örneğin, *Yeni Harman* dergisinin son sayısında

[43] The Guardian (2010) "Julian Assange answers your questions", 3 Aralık, http://www.guardian.co.uk/world/blog/2010/dec/03/julian-assange-wikileaks

[44] Kemal Okuyan (2010) "Wikileaks ABD çıkarlarına hizmet ediyor", 30 Kasım, soL,http://haber.sol.org.tr/yazarlar/kemal-okuyan/wikileaks-abd-cikarlarina-hizmet-ediyor-36341?page=1, Yiğit Günay (2010) "Wikileaks'ten niye şüphelenmek gerek?", 3 Aralık, soL, http://haber.sol.org.tr/dunyadan/wikileaks-ten-niye-suphelenmek-gerek-haberi-36470 Başlangıçta Wikileaks'le ilgili olarak görece iyi bir gazetecilik yapan soL Dergisinin bu girişimi anlamlandırma çabası, sonraki yorumlarında daha ziyade "Amerikan çıkarlarına hizmet eden bir komplo" fikrini öne çıkardı. "soL'un Wikileaks dosyası" için şu adrese bakabilirsiniz: http://haber.sol.org.tr/dunyadan/solun-wikileaks-dosyasi-haberi-36272

Başar Başaran, "muktedirlere rağmen böyle bir çabanın asla pazarlanamayacağı"nı savunurken, Wikileaks ile Taraf'ı karşılaştırdı. Daha çok bilineni daha az bilinenle karşılaştırmak yaygın ve yararlı bir yöntemdir ama Başaran bu ikiliden "yararlı bir karşılaştırma" çıkaramadı. Üstüne üstlük, Bradley Manning'i, Ergenekon davasının başlamasında önemli rolü olan Tuncay Güney'le yan yana koyarak eşcinselliklerini vurguladı. Oysa ne sızdırılan belgeleri sofistike bir gazetecilik kurgusuyla ve evrensel insanlık değerleriyle sunan Wikileaks, gazeteciliği son derece şaibeli Taraf'la, ne de kötü cezaevi koşullarında yargılanmayı bekleyen Manning, Kanada'da yüksek koruma duvarları arasında yaşayan Güney'le kıyaslanabilir. Ama insan bir kez yalınkat şüpheyi değerli bir gazetecilik normu olarak görürse, cinsiyetçilik de bu banal şüpheciliğin esaslı bir bileşeni olarak söyleme kolayca dahil olacaktır.[45]

Wikileaks'in, elindeki belgeler, 1966 yılından günümüze kadar kapitalizmin yeryüzü halklarına reva gördüğü cehennemi, sistemli bir bakışla aktarmaya devam edecek gibi görünüyor. Ondan bir devrim örgütü yaratmak saçmadır elbette ama Türkiye'de sosyalizmi sahiplenenler, siyasi iktidarı yıkmaya çalışırken bilgi iktidarını merkeze almak durumundadır. Dolayısıyla Türkiye'de Türk ve Kürt solu, Wikileaks'in önümüze koyduğu bu son derece kritik ve kapsamlı bilgi setini ayıklayıp hem politik hem de anlaşılır bir bütün olarak Türkiye halklarına sunmayı görev edinmelidir. Bu kolay bir iş değil, ama Türkiye'de sosyalistlerin işi ne zaman kolay oldu ki?

Wikileaks neden önemlidir?

Wikileaks, bugüne kadar rastladığımız İnternet tabanlı alternatif haber kaynaklarından daha farklı bir fenomen bana kalırsa, en azından öyle olduğuna dair güçlü emareler var. Bilinen herhangi bir yerleşik iktidarla organik bir bağı yok, bundan sonra olmayacağını da kendisi söylüyor; kendisini, yerleşik iktidar mevzilerini hedef alan bir yapılanma olarak sunuyor. Bir başka özelliği; bunun küresel düzlemde/genel bir mücadele olarak tezahür etmesi. Yani Wikileaks, dünyadaki bütün insanları ilgi-

[45] Başar Başaran (2010) "Operasyonel bir gazetecilik olarak Wikileaks", Yeni Harman, Sayı: 148, Aralık, s. 10-11. Bu yazıya bu derlemede de yer verilmiştir.

lendiren sorunlarla uğraşıyor; sadece dünyanın belli bir bölgesi ya da dünyadaki belli bir sorun ya da belli bir toplumsal kesimle ilgilenmiyor. Bu ilgi, güçlü etik değerlerle bütünleşmiş görünüyor.

Şu ana kadar yaptıklarına bakarak Wikileaks'in bilgi üretim tekellerini, kendi gücünü dayatarak bir ölçüde çözündürdüğünü söyleyebilirim. Dünyanın en güçlü ama en saygın haber medyalarının üretici ve dağıtıcı gücü, onun ürününe olan müthiş ihtiyaçları nedeniyle bağımlı bir güce dönüşüyor. Bu bana çok önemli görünüyor, sadece biçimsel açıdan bile... Marjinal bir güç, kendisini bir biçimde yerleşik güce dayatmadığı zaman, etkisiz kalmaya mahkum oluyor. Wikileaks örneğinde ise marjinalliğin ötesine çoktan geçilmiş durumda.

Medyada güç/iktidar ilişkileri ve Wikileaks

Medyada güç/iktidar ilişkilerini açıkça görebileceğimiz, birbirleriyle bağlantılı üç düzeyden bahsedebiliriz: Erişim, sömürü ve temsil düzeyleri.

Birincisi, dünya yüzeyindeki herkes, eşit biçimde bilgiye erişemiyor, onu kendi yararına kullanamıyor. *Erişim* sorunu, açıkça, sınıfsal bir sorun. Ama yalnızca gelir düzeyleriyle ilgili değil, bazı ürünlere tam olarak erişebilmeniz, onları arzu edilen doyum seviyesinde kullanabilmeniz için, "kültürel sermayeye" de ihtiyacınız var. İngilizce bilmiyorsanız örneğin, bu dünyada üretilen en kaliteli eserlere erişiminiz sınırlı demektir.

Sömürü sözcüğünü, "artık değer" sömürüsü olarak alıyorum ve genel mülkiyet rejimi ile bağlantılandırıyorum. Günümüzde medya, devasa bir kâr maksimizasyonu alanıdır ve muktedirlerin siyasetinde, geçmiştekinden çok daha stratejik bir önem kazanmıştır. Hem doğrudan üretici olunan sektörlerde, hem de reklam yoluyla, başka sektörlerde karın maksimizasyonunun entegre bir gücüdür. Kısacası medya bugün "ideolojik aygıt" olmaktan ziyade, bizatihi sömürü ilişkilerinin önemli bir parçasıdır. Piyasanın taleplerini gerçekleştirmek, talebi canlandırmak için reklama ihtiyaç duyan bir sistemden söz ediyoruz. Ve her üretim sistemi gibi medyanın çarkları da emek sömürüsü ile dönüyor. Burada geniş halk kesimlerinin yararına içerik üretmek isteyen, bazen adına "kamu

bekçisi" denilen medya profesyonellerinin bu sömürü ilişkileri içinde bu ulvi görevi yerine getirmeleri, isteseler bile, çok zor. Bunların kendi sömürülerine karşı başkaldırmalarının önünde de önemli engeller var. Bilgi üretimi ve dağıtımının kontrolü, emeğin kontrolünden de geçiyor.

Temsil ise, kitlesel iletişim ortamlarında dolaşıma giren ve yoğun olarak kullanılan içeriklerle ilişkili bir soyutlama düzeyi. Hakim medya içerikleri genellikle ayrımcı dilin, belli formatların, terimlerin, belli toplum kesimlerine ait sorunların ağırlık taşıdığı materyallerden oluşuyor. Örneğin haber medyasında geleneksel haber değerleri üzerinden seçkinlerin sözü önemli kılınırken, seçkin olmayanlar sadece negatif bir olayın nesnesi olarak haber değeri kazanabiliyor, her zaman mağdur ya da tekinsiz özneler olarak resmediliyor...

Bütün bu düzeyleri düşündüğümüzde, Wikileaks'in ayrıksı bir konum elde etme olasılığına sahip olduğunu söylemek gayet mümkün. Zorba yönetimlerin, orta yere dökülen utanç verici belgeler nedeniyle iktidarlarını kolayca bırakacakları düşünülemez, onları daha fazla zorlayacak toplumsal güçler gerek. Ancak gazetecilerin gerçekle, siyasetle kurdukları ilişki üzerine daha fazla düşüneceklerini, ama eylemsiz kaldıkları müddetçe bu düşüncelerin fiziki sonuçları olamayacağını varsaymak mümkün. Halkın -ya da halkların demeli-, bu bilgiyle ne yapacağını bilmesi için, siyasetin içine çekilmesi gerekir. Bunu sağlayacak dinamikleri yarattığımız ölçüde çok değerli bilgilere sahip olmak, göz ardı edilemez, önemsizleştirilemez bir güce dönüşecek...

Herhangi bir eleştirel girişim, yarattığı etkinin niteliği ve bağlantılı olarak, harekete geçirebildiği insan sayısı ile de ölçülmeli. Bana kalırsa Wikileaks, bu anlamda gerçek bir "küresel" etki yarattı. Hayatını bilgisayar karşısında idame ettiren ama asla ebleh sayamayacağımız (ki eblehleştiren; ekrandan ziyade, ekrandan taşandır, yani, "araç mesajdır" diyen teknodeterminist MacLuhan haklı değildir...) bir insan kesimi -ki bunların çoğunlukla yeni bir kuşak olduğunu düşünmemiz için çokça kanıt var- yeryüzündeki sömürgen güçlere karşı çok bilinçli bir karşı saldırıyı örgütleyebildiler. Bu saldırının ölçeği ve etkisi, şu an itibarıyla sekonder bir meseledir bence.

Kapitalizmin "içindeki düşman" ve sınıf mücadelesi

Wikileaks bir sınıf hareketi değil ama hızla sınıf mücadelesinin bir parçası haline geliyor. Zira kapitalist toplumlarda toplumsal eşitsizlik veya tahakküm yapıları, sınıf sömürüsü ve bununla bağlantılı ideolojik mücadele olmaksızın sürdürülemiyor. Sınıf mücadelesini, çok farklı tezahürleri karmaşık bir süreç olarak görüyorsak, Wikileaks, sınıf mücadelesini emekçiler ve ezilenler lehine olacak bir noktaya getirip bıraksa dahi, sınıfsal bir hareket olmuş sayılacaktır. Mevcut kapitalist basınç altında sınıfsal tavırların giderek daha da billurlaşacağını, görünmez kılınan sınıfsal tahakküm yapılarının daha da görülür hale geleceğini ve bunlarla birlikte sınıf bilincinin de yükselebileceğini düşünmek için yeterince kanıt var. Ama sınıf mücadelesi tarihte hiçbir zaman kendiliğinden, müdahalesiz biçimde yükselmemiştir, bunun için öncü girişimlere, politize birey ya da gruplara ihtiyaç var kuşkusuz.

1976 yılında yayımladığı *Inside the Company: CIA Diary* adlı kitabıyla Amerikan hükümetinin Latin Amerika'daki diktatörlüklerle işbirliğini deşifre eden eski CIA Ajanı Philip Agee, Vietnam Savaşı'nda binlerce insanın ölümünden sorumlu Richard Nixon'ı tahtından eden eski FBI Ajanı Mark Felt ("Derin Gırtlak"), yine Vietnam Savaşı sırasında sadece halktan değil Kongre'den de gizlenen bilgileri basına sızdıran ve daha sonra bütün dökümanları biraraya getirerek *Pentagon Papers*'ı yayımlayan askeri analist Daniel Ellsberg, İsrail'in nükleer silah programını İngiliz basınına sızdıran teknisyen Mordechai Vanunu, İngiliz Savunma Bakanlığı uzmanı Dr. Kelly, ABD askeri Manning ve daha pek çok cesur insan, halktan gizlenen en korkunç gerçekleri ifşa ederken, hayatlarını ortaya koydular. Assange gibileri, bu ifşaatları en uygun formları bulmak için yoğun bir kolektif emeği seferber ederek ürettikleri meşruiyet politikalarıyla bu bilgiyi halka geri verdi. Bilgi iktidarını yıkmaya dönük bütün işlerinde Assange, gazetecilere, çok uzun zamandır takmaya mecallerinin bile kalmadığı ethos'larını anımsattı. "Gazetecilik öyle değil, böyle yapılır" dedi ve dünyanın en önemli gazeteleri bu sesi dinlemek zorunda kaldı.

Dünyayı yönetenler, üretim ve denetim araçlarına sahip olanlar, ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar, her şeyi kontrol edemeyeceklerini bir kez daha anladılar. Bütün bu hikayelerdeki değişmeyen unsurlardan biri, ege-

menlik yapıları içerisinde "görevli" insanların adaletsizliğe, kirli oyunlara, sömürünün binbir çeşidine, manipülasyona, kitlesel aldatmacalara, "içeriden" bakıp isyan etmeleridir. Kapitalizmi çatırdatacak güçler, onu radikal biçimde eleştirenlerin yanı sıra, onun "memurları" olarak her yerdeler. Kapitalizmin "içindeki düşmanlar", onun yıkılmasında öncü roller oynayabilirler ve oynuyorlar da. Yargısız infazlara, protestocuları coplamaya, cezaevindekine işkence etmeye, entelektüelleri susturmaya ya da inanılırlıklarını ortadan kaldırmaya gücü yeter ama kapitalizm, içindeki düşmanı nihai olarak bitiremez, onunla birlikte yaşamaya mecburdur...

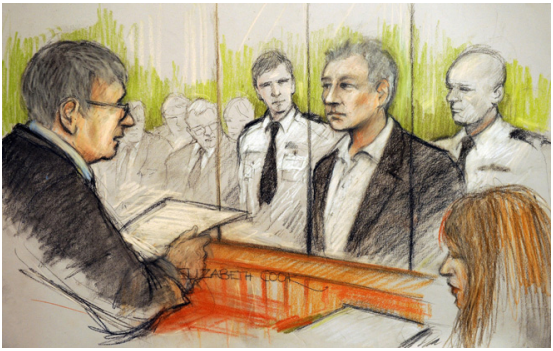
* * *

Hayat değişiyor, değişimi anlamaya çalışıyoruz. İnsanlar bunu her zaman yaptılar, anlamaya çalıştılar. Bazıları, bazen değiştirmeye de çalıştı. Ve gün geldi anlamak, değiştirmenin yarısı oldu; insan toplulukları bir arada barış içinde yaşamayı salt bir fikir olarak değil, bir zorunluluk olarak da kavradılar. Ama bazı şeyler değişmiyor. İnsanların fiziksel olarak bir araya geldikleri eylemlerin önemini hala yadsıyamıyoruz. Yeni gibi görünenlerin, eskinin bir devamı olup olmadığı her zaman sorgulanmalı. Yeni medya ya da yeni sosyal ortamlar, yeni medyalar da bunlar arasında. Bilgiye serbest erişimin, eşit erişim ve eşit temsilin, sömürüsüz bir dünyanın mümkün olabilmesi, güç/iktidar yapılarının önüne, karşı konulamayacak bir güç yığmakla ilgilidir. Her zaman böyleydi, şimdi de böyle. Dr. Kelly ve Bradley Manning gibi insanların kahramanca girişimleri, bunları destekleyip ileriye taşıyacak örgütlü güçlerin olmadığı yerde, günyüzüne çıkmayı bekleyecektir. 2006 yılında gösterime giren V for Vendetta, adlı filmin kahramanı olan V, şu anda wikileaks destekçilerinin en önemli simgelerinden biri. Filmin esinlendiği, parlamento bombacısı Guy Fawkes, bu filmde yeniden hayat buldu ve bize ilham verdi. Ama Fawkes yüzyıllar önce, 1606'da halkın gözleri önünde idam edilmişti, Kelly öldürüldü, Vanunu tam 18 yıl hapis yattı, Manning'in akıbeti meçhul. Kişiler gider, eylemler ve fikirler kalır kuşkusuz ama onlardan film değil, devrim yapmanın zamanı gelmiştir bence...[46]

[46] Bu yazıyı kaleme alırken hem kafamın çok da basmadığı İnternet uygulamaları konusunda beni aydınlatan, hem de ilginç eleştirileriyle görüşümü derinleştiren Murat Gülsaçan'a teşekkür etmek isterim.

Wikileaks Üzerine Bir Tartışma Zemini Arayışı[47]

Başar Başaran

Çizim: Assange'ın duruşması, www.wired.com

[47]Bu yazı daha önce 12 Ocak 2011 tarihinde *www.bianet.org*'da yayımlanmıştır.

İnanma düzleminde yapılan tartışmaların bilme düzleminde yapılan tartışmalardan üslup ve metot açısından farklı olmaları beklenir. Sözgelimi yarım kalmış bir resmi kendi öznel bakışı ile tamamlayan bir insan, ortaya çıkardığı tabloyu mutlak gerçeklik zannetmemelidir. Sevgili hocam Gülseren Adaklı'nın "bianet.org"da yayınladığı "Wikileaks versus Kapitalizm"[48] isimli makalesindeki yaklaşımlarının bu açıdan oldukça sorunlu olduğunu düşünüyorum. Yazıda Wikileaks İnternet sitesinin faaliyetlerinden büyük bir heyecan ve umut duyduğu açıkça anlaşılan Adaklı "yeryüzündeki bütün barbar yönetimlerin" korkulu rüyası olduğuna inandığı siteyi "sınıf mücadelesinin bir parçası" olarak da adlandırmaktadır. Olabilir, katılmasam da böyle düşünüyor olmasında ayıplanacak bir yan yoktur. Yazar öyle inanmaktadır. Ancak kendisinin bu sübjektif analizini objektif bir bilgiymişçesine herkesin benimsemesi gerektiğine ilişkin beklentisini paylaşmam mümkün değildir. Zira Adaklı o makalede benim de aralarımda bulunduğum bir grup yazarı "kendisi gibi düşünmedikleri" için ağır bir dille eleştirmektedir. Tartışmayı Wikileaks'in mahiyeti açısından yürütmeden evvel bu tavır sorunludur ve Adaklı'nın yönelttiği eleştirilerin yanıtına zemin teşkil etmek zorundadır. Yazarın analiz, yargı ve kanı üretmek için kendisine açtığı sonsuz krediye karşın başkalarına olan cimriliği bu ülkede tartışmaların nasıl ve neden hep tıkandığını bizlere göstermesi açısından değerli bir örnektir. Bunun yanında benim Wikileaks'e nasıl baktığım zaten yazılmış olduğundan meraklısı için ulaşılabilir bir yerdedir.[49]

Gülseren Adaklı yazısı boyunca gazetecilik felsefesine övgüler düzdüğü sitenin kurucusu Julian Assange'a kuşkuyla yaklaşanlara söyle seslenmektedir: *"Bu felsefeyi beğenmeyebiliriz, kendi sol vizyonumuzla alakasız bulabiliriz ama bu kadar ölçülüp biçilmiş bir girişimin baş oyuncusu hakkında, eğer şüpheciliğiniz paranoyayla yer değiştirmeyecekse, eğer insanların size söylediği "iyi" şeylerin arkasında hep bir bit yeniği, bir*

[48] Gülseren Adaklı, Wikileaks versus Kapitalizm?, http://bianet.org/bianet/bianet/127079-wikileaks-versus-kapitalizm, 10 Ocak 2011. Bu yazıya bu derlemede de yer verilmiştir.

[49] Başar Başaran (2010) "Operasyonel bir gazetecilik olarak Wikileaks", Yeni Harman, Sayı: 148, Aralık, s. 10-11.

sinsi kurnazlık, bir komplo arayan kötürümleşmiş bir ruhunuz yoksa, ona hayranlık da duyabilirsiniz". Yani Adaklı'ya göre Assange' a hayranlık duymayanlar paranoyak, komplocu ve kötürümleşmiş bir ruha sahip olan kişilerdir. Bir insana hayranlık duymak ya da duymamak neticede bir duygu kategorisidir ve her duygulanım gibi kriterleri özneldir. Kendisinin sahip olduğu bir hissiyatı herkeste görmek isteyen Adaklı, buna tabi olmayanları sakat bir zihne sahip olarak adlandırmaktadır. Bir konu hakkında böylesine kesin bir yargıya sahip olana sorulacak olan soru elbette: "Nereden biliyorsun?"dur. Adaklı, Wikileaks'in yaptıkları doğrultusunda insanlara müjdelendiğinden söz ettiği "iyi şeylerin" gerçekten de "iyi" olduğunu nereden bilmektedir? Sitenin sonu henüz gelmemiş bu ifşaatlarının Adaklı'nın peşin iyimserliğini hak edecek hangi gelişmeye sebep olduğu sorusu yanıtsızdır. Dünyada Wikileaks'in etkisiyle ezilenler ve hakkı yenenler açısından "İyi" ne olmuştur? Wikileaks'in ortaya döktüğü belgeler neticesinde hükümetler mi istifa etmiş, sermaye tekelleri mi dağılmış, büyük halk hareketleri mi başlamış, ABD topraklarını işgal ettiği halklardan özür mü dilemiş, gerçekten ne olmuştur? Yazar'ın sınıf mücadelesinde bir kilometre taşı olarak gördüğü bu faaliyet zalim düzenin hangi sarsıntılarına neden olmuştur? Elimizde apaçık bilebildiğimiz böyle bir sonuç yoktur. İyi olacağına dair bazı beklentiler olabilir. O vakit muğlak bir iyilik duygusuna kapılan yazar giderek mutlaklaştırdığı bu hissini bize niçin dayatmaktadır? Ne zaman böylesine koyu bir retorik ile karşılaşsam asıl şaşırdığım sahibinin bulanık olan argümanına olan bu imanıdır. Bu dayatmacı salahiyetin hangi kesin bilgilerden kaynaklandığı çoğu zaman muammadır ve beni ürküten fikriyatındaki bu boşluğun yazar tarafından hiç fark edilmemesidir.

İçinden geçtiğimiz Wikileaks olayı herhalde kimsenin itiraz edemeyeceği gibi istisnai ve tuhaf bir süreç olarak yaşanmaktadır. Nükleer sığınaklara konuşlandırılmış, silahlı insanların koruduğu İnternet siteleriyle her gün karşılaşmadığımız açıktır. Dolayısıyla Adaklı'nın kolayca tanımladığı *"Düşman kuvvetleri hakkındaki bilgileri analiz etmekle görevli olan 22 yaşındaki er Bradley Manning'in yayımlandığında insanları dehşete düşüren 12 Temmuz 2007 tarihli Amerikan saldırısının video görüntülerini ve daha sonra, Amerikan diplomatlarının yazışmalarını içeren*

260 bin civarında belgeyi Wikileaks'e sızdırması" durumu kimilerimize en basitinden inandırıcı gelmemektedir. Sıradan bir erin böylesine dokümanları ele geçirmiş olması ve onların yine böyle alışılmadık bir kanalla dünya kamuoyuna ulaşması anlatımı bazılarımızı ikna etmemektedir. Bunun için insanları suçlayabilir miyiz? İnanması güç olan böyle bir hikayenin ardında bir başka ihtimal olduğunu düşünmeyi tümden akıl dışı addedebilir miyiz? Dünya tarihi ve günümüz siyaset tarzları bize zahiri olandan başkasına inanmanın manasız olduğu bir dünyada yaşadığımızı mı söylemektedir? Elimizde bu konuda Gülseren Adaklı kadar emin olmamızı gerektiren nasıl bir gerekçe vardır? Bilakis pek çok şeyin göründüğünden farklı olduğu, egemenlerin rıza imalatlarının zemini olarak gördükleri medyayı fütursuzca kullandıkları, dezenformasyon ve manipülasyon tekniklerinin sınır tanımadığı bir çağda yaşadığımız aşikardır. Üstelik neoliberal iktisadın belirlediği ideolojinin keskin söylemlerinden birisinin de "gördüğüne inanan ve komploya prim vermeyen insan"ı yüceltmek olması bence bize tam da bunun tersini yapmamız gerektiğini anlatmalıdır. Öyleyse meseleye bir de bu zaviyeden bakmak isteyenleri bu kadar despot bir biçimde dünyayı anlamamakla suçlamak da neyin nesidir? Kendisi de çalışmalarında sıklıkla akıl yürüten ve görünen gerçeği her zaman sorgulayan bir bilim insanı olan Gülseren Adaklı'nın burada farklı bir düşünceye prim vermeyen yaklaşımı abartılıdır. Gayet tabi Wikileaks'in verili öyküsünde "doğru olmak için fazla basit" diye tanımlayabileceğimiz durumlar, yerine oturmadığı hissine kapıldığımız taşlar vardır. Bunları dillendirmemiz elbette yerindedir.

Makalede ironik olan, bizim Wikileaks hakkındaki düşünce yöntemimizi, kötürümleşmiş ve paranoyak bir ruha sahip olmamızla ilişkilendiren Adaklı'nın aslında kendisinin de benzer yargılara benzer yollarla ulaşabildiğini aynı yazıda Taraf gazetesinden bahsederken göstermiş olmasıdır. Adaklı, Taraf'ı şöyle tanımlamaktadır: *"İnsanlığın özgürleşimi adına konuşan bir vicdan olmadığı çok belli birtakım güç odaklarından servis edilen belgeleri, sıkı gazetecilik süzgeçlerinden geçirmeksizin, çoğu kez manipüle edici bir tarzda, kimi zaman gazeteci kimliğini imha edecek ölçüde acul, Türkiye'ye özgü bir liberal mecra..."* Aslında Türkiye'de Adaklı'nın Wikileaks'e düzdüğü övgüler misli güzel sözleri Taraf ve misyonu için sarf eden pek çok kaleme rastlamak mümkündür. Diyelim ki ben, Taraf'ın

demokrasi ve sivilleşme mücadelesi yürüten cesur bir yayın olduğunu düşünmekteyim. Gördüğüne inanan ve bunu savunan bir insanım. Buna karşın Adaklı ise Taraf'ın arkasında birtakım gizli güç odaklarının var olduğuna inanmaktadır. Ona göre Taraf'ın zahiri yüzünden başka manipülasyon yöntemini kullanarak hayata geçirdiği bir de gizli yüzü vardır. Gülseren Adaklı Taraf gazetesinin haberciliğini tarif ederken, belgelerin geldiği odakları betimlerken ve nihayet bu kurum hakkında bir çıkarıma varırken aslında bilgiyi değil öznel gözlemini temel alan ve kendisini bizlerin Wikileaks üzerine vardığımıza benzer yargılara ulaştıran bir analiz yapmaktadır. Bir anda masadaki rolleri nasıl da değişebildiğimizi göstermeye çalışmaktayım. Tehlike buradadır. Eğer Adaklı'nın yaptığı gibi tartışmanın taraflarına düşünme kurallarını kendi yargılarımız üzerinden tanımladığımız bir çerçeve çizmeye kalkarsak bir de bakarız ki konu değiştiğinde biz o çerçevenin dışında kalmışız. Böyle durumdan duruma değişen bir tartışma anlayışı hiçbir sorunun çözülemeyeceğinin sigortasıdır. Eminim ki Adaklı'nın yukarıdaki Taraf tanımı karşısında kendisine, kendisinin düşünce metoduyla düşünen ve "Demokrasi savaşçısı Ahmet Altan'a hayran olmamak için paranoyak ve kötürüm bir ruh halinin esiri komplocu olmak gerekir" diyebilecek çok sayıda insan vardır. Siyasi ve sosyolojik analizlerde diller torba değildir, büzmeye çalışmamalısınız.

Adaklı, makalesinde Taraf ve Wikileaks arasında benzerlik olduğu yolundaki düşünceleri *"Taraf'la Wikileaks'i karşılaştırma modasına uyan yorumlar ise kanımca solun dünyayı anlama kapasitesinde önemli bir erozyonu işaret etti"* sözleri ile eleştirmektedir. Kendisi Wikileaks'i şöyle tanımlamaktadır: *"Wikileaks, bugüne kadar rastladığımız haber kaynaklarından daha farklı bir fenomen bana kalırsa, en azından öyle olduğuna dair güçlü emareler var. Bilinen herhangi bir yerleşik iktidarla organik bir bağı yok, bundan sonra olmayacağını da kendisi söylüyor; kendisini, yerleşik iktidar mevzilerini hedef alan bir yapılanma olarak sunuyor."* Ancak bu paragraftaki "Wikileaks" geçen yerlere "Taraf" yazabilecek ve bunun böyle olduğuna inanacak pek çok insan da bu ülkede vardır ve aslında bu insanlarla Adaklı arasındaki tek fark inanç düzeyindedir. Adaklı böyle olduğuna, onlar da öyle olduğuna inanmaktadır. Adaklı'nın yapabileceği, kendi inancını temellendirmek ve daha fazla insanı ikna için uğraşmaktır. Evrensel ve herkesin kabul edeceği bir doğruya temel

olarak kendi kanısını alabileceğini düşünmesi sorunun kendisidir. Kendisinin Wikileaks meselesinde yapılan yorumlara yaklaşımı karşısındakini anlamaya yanaşmayan, sadece kodlayan (dünyayı anlamayan, paranoyak, kötürüm vs) ve meselenin usulü dairesinde konuşulmasını güçleştiren bir tavırdır. Doğrudan bilemediğimiz bir süreç hakkındaki analizleri tek tipleştirmeye gayret etmenin kimseye bir yararı yoktur. Yoksa ne ben, ne de Adaklı Wikileaks'in tam da ne olduğunu ve ne yaptığını bilebilmekteyiz. Tartışma birlikte doğruyu aramak halidir.

Adaklı, Wikileaks'i dünyayı yöntenlere karşı bir sınıf mücadelesini başlatacak olan öncü bir girişim olarak görmenin heyecanıyla olsa gerek, düşüncelerime yönelttiği eleştirilerinde bir noktada aceleci davranmaktadır. Kuvvetli ve samimi bir sosyalist olarak bildiğim değerli Hoca'nın samimiyetle inandığını düşündüğüm böylesine bir ihtimal karşısında nasıl umutlandığını ve Wikileaks'e yönelen eleştirilere ne kadar kızmış olduğunu tahmin edebiliyorum. Ancak kendisinin Er Manning ve Tuncay Güney kıyası yaparken istihza ile işaret ettiğim eşcinsellik benzerliği detayına yönelik *"yalınkat şüpheyi değerli bir gazetecilik normu olarak görürse, cinsiyetçilik de bu banal şüpheciliğin esaslı bir bileşeni olarak söyleme kolayca dahil olacaktır."* diye ulaştığı yargısını kısaca yanıtlamak zorundayım. Kurgusal ve yer yer mizahi olan metnin bir yerinde *"Tuncay Güney de eşcinsel ve tuhaf bir figürdü ve neler biliyordu öyle değil mi? Tıpkı Er Manning gibi"* dediğim için " cinsiyetçilikle" suçlanmış olmamı ağır bulduğumu söylemek isterim. Metnin içinde geçen bir cümlenin yazımın tezi gibi gösterilmiş olması bir yana sosyalist bir insan olarak bunca zamandır yazdıklarım ortadır. Bu suçlamayı şiddetle reddettiğimi söylemek isterim. Yapmaya çalıştığım iki figür arasındaki benzer bir detaya dikkat çekmekti. Ne var ki; avrupai bir "nefret suçu dedektörü"ne takılacağımı hesap edemedim. Bu noktada Türkiye entelijansiyasını iyi tanıdığını düşünen birisi olarak hata yaptığımı itiraf edeyim. Onun dışında kendisinin "banal şüphe" yargısı için de; tıpatıp aynı şüphelerden bizim olanları, Gülseren Adaklı'nın şüpheleri yanında banal kılanın, onlara sahip olanın biz olmamız olduğunu bilmiyorum artık söylememe gerek kaldı mı? Yukarıdaki örnekler Gülseren Hoca'nın kendi kanaatlerine dönük cömertliğini anlatmak açısından sanıyorum yeterlidir.

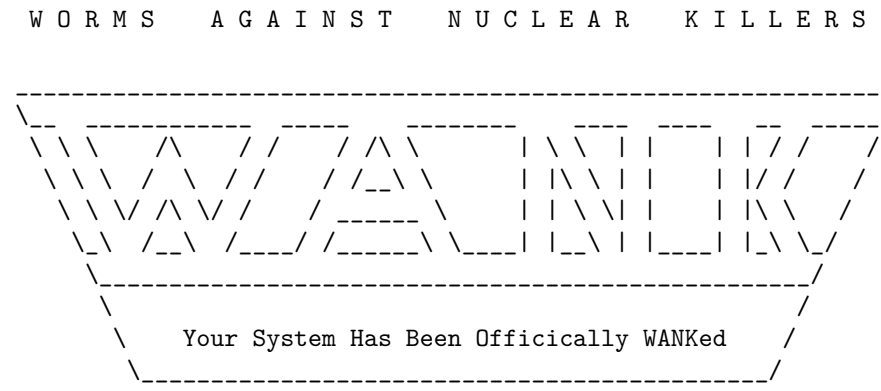
Bölüm III:

Wikileaks'in Kuram ve Felsefesi

Siyasal Hacktivizm'in Tuhaf Kökenleri: Nükleer Karşıtı WANK Solucanı[50]

Julian Assange

Çeviren: Işık Barış Fidaner

You talk of times of peace for all, and then prepare for war.

[50]Bu yazı 25 Kasım 2006'da counterpunch'ta yayınlanmıştır.

Gerçek hacktivizm, en azından ABD Enerji Bakanlığı ve NASA'nın makinelerinin dünya çapında nükleer karşıtı WANK solucanıyla işgal edildiği 1989 Ekim ayı kadar eskidir. Bu solucan salıverilenlerden ikincisiydi, ama kökeni itibariyle önceliyle tuhaf bir karşıtlık içindeydi. Çünkü bir numaralı solucanın izi sürüldüğünde Ulusal Güvenlik Ajansı'nın baş şifrecisi Robert Morris'in oğluna varılmıştı.

WANK'in cesurca siyasi niyeti hemen açığa çıkıyordu. WANK girdiği makinelerin giriş ekranlarını şuna çevirmişti.[51]

Kitabımız *Yeraltı*'nda, Suelette Dreyfus ile birlikte solucanın izini sürüp Melbourne, Avustralya'ya vardık. O zamanki ciddi soğuk savaş, ülkede nükleer karşıtı duyarlılığı beslemişti. Avustralya'da birçok ABD ajanı vardı. Ayrıca erken uyarı sistemi ve nükleer denizaltı iletişim üsleri de vardı (ki hala vardır) ve bunların çoğu ilk ya da ikinci saldırıda Sovyet hedefiydi. Bunlar olmasa Avustralya nükleer bir hedef olmayacaktı. Karizmatik Sovyet dışişleri bakanı ve Gorbaçov'un sırdaşı Edvard Şevardnadze, sevilen ve nefret edilen bir Gürcistan Başkanı olup çıkmadan önce, bu gerçeği sık sık Avustralya halkının dikkatine sunuyordu.

Ayrıca 1984'te Avustralyalıların özel bir yakınlık duyduğu bir ülke olan Yeni Zelanda'nın Emek Partili başbakanı David Lange, YZ'yı nükleerden arınmış bir bölgeye çevirdi, nükleer silahlı ya da enerjili savaş gemilerini YZ limanlarına almadı. ABD buna karşılık YZ'ya karşı savunma anlaşmalarını tek taraflı olarak feshetti, istihbarat bağlarını kopardı (ya da en azından denedi, detaylar için Nick Hager'ın mükemmel kitabı *Gizli Güç*'e bakabilirsiniz) ve ülke aleyhine bir dizi ticari kısıtlama koydu.

Fakat Yeni Zelanda'nın nükleer dertleri burada bitmedi. Auckland limanına demir atmış, üç gün içinde Mururoa Atoll'a yelken açmaya ve Fransız nükleer deneylerine karşı eylem yapmaya hazırlanan Greenpeace sancak gemisi 'Gökkuşağı Savaşçısı', 10 Haziran 1985 gecesi saat 11:59'da DSGE (Fransız Gizli Servisi) üyesi dalgıç ajanlar tarafından bombalandı ve Greenpeace fotoğrafçısı Fernando Pereira öldü-

[51] Yazının kapağındaki ekran görüntüsü. Türkçesi: Nükleer Katillere Karşı Solucanlar. Sisteminiz resmi olarak WANKlenmiştir. Herkes için barış zamanlarından bahsediyorsunuz, sonra savaşa hazırlanıyorsunuz.

rüldü. Avustralyalı gazeteci Chris Masters'ın yürüttüğü bir soruşturma ile DGSE ajanları Alain Mafart ve Dominique Prieur birkaç gün içinde yakalandı, adam öldürmeden suçlu bulundu ve YZ yüksek mahkemesince 10 yıl hüküm giydi. Diğer DSGE ajanları ise YZ sahilinde bir Fransız Nükleer denizaltı yoluyla kaçtı. YZ'nın önemli bir ticari ortağı olan Fransa derhal ülkeye ticari kısıtlamalar koydu. 1986 Haziran'ında siyasi bir anlaşma gelip çattı; Fransa kısıtlamaları kaldıracak, birkaç milyon kan parası ödeyecekti ve iki ajan pasifikteki bir Fransız askeri üssü olan Hao Atoll'a aktarılacak ve orada güya cezalarının kalanını çekeceklerdi. Ne var ki 1988 Mayıs'ında ikisi de Fransa'ya geri kaçırılmıştı.

Solucanın kaynak kodunu incelediğimizde Yeni Zelanda'daki makinelere bulaşmasını önleyen özel yönergeler görüyoruz.

Politikaların hep tahmin edilemez sonuçları vardır, ama bazı sonuçların nimet olduğu hatırlanmalıdır.

Hanoi yolu: Yol çukurları ve öngörüye dair[52]

Julian Assange

Çeviren: Işık Barış Fidaner

Fotoğraf: http://marcussorour.wordpress.com

[52]Bu yazı 5 Aralık 2006'da counterpunch'ta yayınlanmıştır

Neredeyse tanıştığım herkes genç Che Guevara'yı izlemeyi planlıyor. Gelişigüzel Latin Amerikalıların ayartılması ve motorsikletlerine atlayıp Güney ve Orta Amerika'nın yoksulluk ve zevkleri içinde maceraya atılmaları siyaseten kutsandığından beridir bu böyle. Onları kim suçlayabilir? Ama keşfedilecek başka topraklar var.

Geçen yıl motorsikletimi Ho Şi Minh şehrinden (Saigon) Hanoi'e, Güney Çin denizinin kıyısındaki otoyol boyunca sürdüm.

Hanoi yolunda bir şeyler benim ve yakınımdaki tüm araçların dikkatini çekti. Sürekli yolu izlemek ve birkaç saniyede bir hareket etmek zorundaydık, yoksa hepimizi öldürecekti.

Hanoi yolu Vietnam'ın iktisadi bir atar damarı, ama yine de yol çukurlarının hakimiyeti altında, bomba krateri büyüklüğünde binlercesi var. Vietnam'ın her yanında 'Amerikan Savaşı'nı anımsatan şeyler görüyordum ve belki bu da dolaylı olarak onlardan biriydi.

Fizikçi açısından yol çukurunun ilginç bir gelişimi vardır. Birkaç gevşemiş taşla başlar. Tekerlekler üzerinden geçtikçe bu taşlar birbirini ve altlarındaki yüzeyi aşındırır. Kenarları yuvarlanır ve üzerlerindeki baskıyla birlikte etkileri de yuvarlaklaşır. Taşlar deliğin içinde havanlara dönüşür. Küçük taşlar, çakıllar büyük taşların arasındaki boşluklarda hareket eder ve aşınma etkisini güçlendirir. Delik genişler ve derinleşir. Küçük taşlar çabucak tükenir, ama süreç içinde deliğin giderek genişleyen kıyısındaki daha büyük taşları serbestleştirir. Artan derinlik ve yüzey alanının geçen tekerleklerden aldığı enerji de giderek artar. Yol yüzeyinin imhası, yol terk edilene ya da delik doldurulana kadar ivmelenerek sürer.

Yol bozulması, diş bozulması gibi denetimden çıkmış bir süreçtir[53]. Fayda hızla küçülür ve tamir maliyeti yükselir. Aynı dişte olduğu gibi çukurları fark edildikleri zaman doldurmak en verimlisidir.

Ama bu verim ölçüsü siyasetin birimi değildir ve dünyadaki neredeyse bütün yollardaki çukurların doldurulması için gereken bir siyasi geri-bildirim süreci vardır.

[53] İngilizcesinde Runaway Process. Bu bilgisayar terimi, sonsuz döngü içinde sürekli yeni programlar başlatan bir programı ifade eder.

Bu süreç, siyasi nüfuz sahibi yol kullanıcılarının, yol çukurlarıyla manevi olarak olumsuz karşılaşmalarının harekete geçirdiği davranışları sonucunda işler.

Çukurlar küçükse, sonuçta olan siyasi basınç emek ve kaynaklar üzerinde rekabet eden diğer çıkar gruplarının güçleriyle başa çıkmaya yetmez. Bunun gibi, dişleri ağrımıyorken dişçiye gitmektense yaşamda başka tutkuları ve acıları olan insanları harekete geçirmek zordur. İkisi de bilginin kısıtlılığı ve süzülmesinden kaynaklanır: Öngörü.

Bu neden şaşırtıcı? Bu şaşırtıcı, çünkü devlet harcamalarına ekonomik faydanın merceğinden bakmaya, siyasi süreci ikincil olarak görmeye alışığız. Bu bakış açısı, siyasi güçlerin kendi faydalarını artırmak için hazineye erişim üzerinde rekabet ettiklerini iddia eder. O zaman, askeri istihbarat ve kamu sağlığı, ödenek rekabeti içinde olduğu yol bakımının hazineden çektiği payı en aza indirmelidirler. Ama bu pay, çukurları hemen doldurarak en aza indirilir!

Öngörü, dünyanın şimdiki haline dair güvenilir bilgiye, tahmini çıkarımlar yapabilmek için bilişsel yeteneğe ve anlamlı bir yer olarak ekonomik istikrara gereksinim duyar. Gizlilik, süistimal ve hak eşitsizliğinin öngörünün ilk gerekliliğini ("hakikat ve bir sürü hakikat") yiyip bitirdiği tek yer Vietnam değildir.

Öngörü bütün büyük çıkar gruplarının durumunu iyileştirecek sonuçlar üretebilir. Bunun gibi, eksikliği de, ya da aptalca davranmak, neredeyse herkese zarar verebilir.

Bilgisayar bilimcilerin öngörünün bilgi güvenilirliğine olan bağımlılığı için kullandıkları eski muazzam bir deyişleri var; "çöp girer, çöp çıkar".

İstihbarat ajansı idaresinde "Örtülü Ödenek türküsü" vardır, ama "Fox Etkisi" dersek bu ifade Amerikalı okuyucuya muhtemelen çok daha tanıdık gelecektir.

İdare Yolu Olarak Tezgah[54]

Julian Assange

Çeviren: Işık Barış Fidaner

Fotoğraf: http://www.aribo.eu

[54]Bu yazı 2006 yılında Julian Assange'ın kişisel sitesi iq.com'da şu notla yayınlanmıştır:

'Hanoi Yolu' ya da 'İdare Yolu Olarak Tezgah' yazılarını okumak isteyebilirsiniz; bunlardan ikincisi, anlaşılması güç, motivasyonel, bağlamdan ayırması nedeniyle, hatta o olmasa bile neredeyse işe yaramaz bir belge. Ama bu dökümanı farklı güç yapılarının sızdırmalardan (içerdekilerin dış tarafa geçmesi) nasıl farklarla etkilendiğini düşünerek okursanız motivasyonları daha açık olabilir.

Bir örgüt ne kadar gizli kapaklı, ne kadar adaletsiz ise, sızdırmalar liderlik ve planlayıcı heyette o kadar korku yaratır. Bu etkin içsel iletişim mekanizmalarının en aza indirilmesiyle (bilişsel "gizlilik vergisinde" bir artış) ve devamında sistem çapında bilişsel bir düşüş, dolayısıyla çevreyle uyum sağlama gereğince güce tutunma yeteneğinin azalması ile sonuçlanmak zorundadır.

Bu yüzden sızdırmanın kolay olduğu bir dünyada, gizli kapaklı ya da adaletsiz sistemler, açık, adil sistemlere göre nonlineer bir oranda darbe alırlar. Adaletsiz sistemler doğaları gereği rakipler yarattığı ve çoğu yerde gücü zar zor ellerinde tuttukları için, kitlesel sızdırmalar onları daha açık idare biçimleri ile değiştirmek isteyenler karşısında savunmasız bırakmaktadır.

Sadece açığa çıkarılmış adaletsizlikler yanıtlanabilir; çünkü insanın akıllıca herhangi bir şey yapması için ne olup bittiğini bilmesi gerekir.

http://web.archive.org/web/20070829162749/iq.org/

"Göstermelik devletin arkasındaki tahtta, halk karşısında hiçbir bağlılık duymayan, hiçbir sorumluluk kabul etmeyen görünmez bir devlet oturur. Bu görünmez devleti yok etmek, yozlaşmış işletme ile yozlaşmış siyaset arasındaki bu lanetli ittifakı bozmak, devlet adamının ilk işidir."
(Başkan Theodore Roosevelt)

"Sen horul horul uyurken burada
Kuyunu kazıyor hainler yanında
Hem de göz göre göre, inan."[55]
(Fırtına; II, i'de Ariel)

Giriş

Rejim davranışını köklü bir şekilde değiştirmek için açıkça ve cesaretle düşünmeliyiz, çünkü öğrendiğimiz bir şey varsa o da rejimlerin değişmek istemedikleridir. Bizden önce yola çıkanların ötesinde düşünmek ve bizi öncellerimizde olmayan eylem yolları ile donatan teknolojik değişimleri keşfetmek zorundayız.

İlk önce devletin ya da neo-şirketçi davranışın hangi cephesini değiştirmek ya da ortadan kaldırmak istediğimizi anlamalıyız. İkinci olarak bu davranışa dair öyle bir düşünme yolu geliştirmeliyiz ki, çarpık siyasi dilin bataklığını katederek bizi apaçık bir duruma taşısın. Son olarak bu kavrayışı kullanarak biz ve başkalarının içinde onurlandırıcı ve etkili bir eylem planını yeşertmeliyiz.

Otoriter güç tezgah ile ayakta tutulur

Tezgah, tezgah çevirmek: zararlı eylemlerde bulunmak üzere ortaklaşa gizli planlar yapmak; genelde birinin aleyhine belirli bir sonucun gerçekleşmesi için beraber çabalamak.

[55] Shakespeare'in ünlü oyunundan bir replik, Bülent Bozkurt'un çevirisiyle.

Köken: Farsça. destgâh (dest: el, yetenek, güç. gâh: yer, zaman.)[56]

> "En iyi birlik, ulusun geri kalanına karşı bir çeşit tezgahtır"
> (Lord Halifax, İngiliz siyasetçi)

Otoriter rejimlerin iç işleyişlerine dair bilinen detaylara bakarsak, siyasi seçkin sınıf içinde tezgah kurma ilişkileri görürüz. Bu salt rejim içi bir tercih ya da beğenme meselesi değil, ayakta tutulan ve güçlendirilen otoriter gücün arkasındaki başat planlama yöntemidir.

Otoriter rejimler, bireysel ve kolektif özgürlük, doğruluk ve kendini gerçekleştirme istençlerini sıkıştırarak, kendilerine muhalif güçlerin ortaya çıkmasına yol açarlar. Başta otoriter yönetime yardım eden planlar, açığa çıktıklarında direnişe güç verirler. Dolayısıyla bu planlar başarılı otoriter güçlerce gizlenir. Davranışlarının tezgah kurmaya dönük olduğunu söylemek için bu yeterlidir.

> "Yani devlet işlerinde bunlar olur; çünkü mayalanan kötülükler çok önceden ezbere bilinirse (ki bu yalnız basiretli adamlara verilmiştir) kolayca iyileştirebilirler. Fakat ne zaman ki bilinme isteği uğruna bunların herkesin tanıyabileceği kadar büyümelerine müsaade edilir, o zaman ortada bulunacak bir çare kalmaz." (Hükümdar, Nikolo Makyavelli [1469-1527])

Bağlı çizgeler olarak terörist tezgahlar

11 Eylül'ün öncesi ve sonrasında, Maryland Alımlar Dairesi (Ulusal Güvenlik Ajansı'nın akademik fonlarının hafifletici kılıfı, google'a "MDA904" yazın) ve diğerleri terörist tezgahları bağlı çizgeler olarak

[56] İngilizce metinde Assange *conspiracy* sözcüğünü şöyle açıklıyor: Kökeni eski İngilizce, eski Fransızca *conspirer* ve Latince *conspirare*'den geliyor, anlaşmak, dalavere yapmak anlamında (con-: beraber. spirare: nefes almak). Bu sözcük türkçeye genelde *komplo* olarak çevriliyor, 'hayali olma' anlamı yerine mekanizmanın gerçekliğini vurgulamak adına *tezgah* karşılığını tercih ettik. Tezgah sözcüğüne dair kaynağımız Nişanyan'ın Etimoloji sözlüğü ve Farsça-İngilizce sözlük *www.farsidic.com* sitesidir.

baksınlar diye matematikçilere fon verdi (bu makaleyi okumak için matematik bilgisi gerekmiyor).

Biz, terörist örgütlere dair bu kavrayışı genişletiyor ve onu yaratanlara, onlar gibilere yöneltiyoruz ki bu kavrayış devleti ayakta tutmak için kullanılan güç tezgahlarını kesip açacak bir bıçağa dönüşsün.

Bağlı çizgeleri, siyasal ilişkilere dair yeni bir şekilde düşünmek üzere, beynin uzaysal akıl yürütme yeteneğini harekete geçirme yolu olarak kullanacağız. Bu çizgeleri hayal etmek kolaydır. Önce birkaç çivi alın ("tezgahlayıcılar") ve bir tahtaya rastgele çakın. Sonra sicim alın ("iletişim") ve koparmadan çividen çiviye sarın. İki çiviyi bağlayan sicime bağlantı deyin. Kopmamış sicim, her çividen her bir diğerine sicim üzerinden ve ara çivilerden geçerek ulaşmak mümkün demektir. Matematikçiler bu tür çizgelere bağlı çizge derler.

Bilgiler bir tezgahlayıcıdan diğerine doğru akar. Hepsi bağlı da olsa her tezgahlayıcı her tezgahlayıcıyı tanımayabilir, ona güvenmeyebilir. Bazıları tezgahın kıyılarındadır, bazıları merkezdedir ve birçok diğer tezgahlayıcıyla iletişim kurarlar. Bazıları ise iki tezgahlayıcıyı tanısa da tezgahın önemli kısım ya da grupları arasında köprü olabilirler.

Bir tezgahı bölmek

Eğer tezgahlayıcılar arasındaki bütün bağlar kesilirse artık tezgah yoktur. Bu çoğu zaman zordur, o zaman ilk soruyu soralım: Bir tezgahı eşit sayılı iki gruba ayırmak için en az kaç bağlantının kesilmesi gerekir? (böl ve yönet). Yanıt, tezgahın yapısına bağlıdır. Bazen tezgaha dair bilgilerin tezgahlayıcılar arasında akması için yedek rotalar yoktur, bazen ise bir sürüsü vardır. Bu bir tezgahın kullanışlı ve ilginç bir niteliğidir. Mesela bir "köprü" tezgahlayıcıyı öldürmekle tezgahı bölmek mümkün olabilir. Ama biz bütün tezgahlar için geçerli bir şey söylemek istiyoruz.

Bazı tezgahlayıcılar ötekilerden daha yakın dans eder

Tezgahlayıcılar ayrışır, bazıları birbirlerine güvenir ve bel bağlar, diğerleri ise az konuşur. Kimi bağlantılar üzerinden sıklıkla önemli bilgiler akar, diğerlerinden önemsiz bilgiler... O halde basit bağlı çizge modeli-

mizi genişletiyoruz, artık sadece bağlantılar değil "önemleri" de var.

Tahtadaki çiviler benzetmemize dönelim. Birkaç çivi arasında kalın, ağır bir kablo, diğerleri arasında da ince bir iplik düşünün. Bağlantının kalınlığına, önem, ağırlık deyin. Hiç iletişim kurmayan tezgahlayıcılar arasındaki ağırlık sıfırdır. Bir bağlantıdan geçen iletişimin "önemini" baştan bilmek zordur, çünkü esas değeri tezgahın sonucuna bağlıdır. Basitçe diyoruz ki, iletişimin "önemi" bağlantının ağırlığına öyle bir katkı yapar ki; bağlantının ağırlığı, o bağlantı üzerinden geçen önemli iletişim miktarı ile orantılıdır. Genel olarak tezgahlar üzerine sorulan sorular, tek tek bağlantıların ağırlığını bilmemizi gerektirmez, çünkü bunlar tezgahtan tezgaha değişir.

Tezgahlar bilişsel araçlardır. Aynı grup, tek başına hareket eden bireylere göre daha akıllı olabilir.

Tezgahlar, içinde faaliyet gösterdikleri dünya (tezgah ortamı) hakkında bilgi toplar, içindeki tezgahlayıcılara yayar ve aldıkları karara göre eyleme geçerler. Tezgahları girdileri (çevre hakkında bilgi) ve çıktıları (çevreyi değiştirmeye ya da korumaya niyetli eylemler) olan bir araç olarak görebiliriz.

Bir tezgah neyi hesaplar? Tezgahın bir sonraki eylemini hesaplar

Şimdi şu soruyu soruyoruz: bu araç ne kadar etkilidir? Farklı zamanlardaki hallerini birbiriyle karşılaştırabilir miyiz? Tezgah güç mü kazanıyor yoksa zayıflıyor mu? Bu, iki değeri karşılaştırmamızı isteyen bir soru.

Bir tezgahın gücünü belirten bir değer bulabilir miyiz?

Tezgahlayıcıları sayabiliriz, ama bu tezgah ile onu oluşturan bireyler arasındaki farkı kapsayamaz. Farkları nedir? Tezgahı oluşturan bireyler tezgah kurarlar. Yalıtılmış bireyler bunu yapmaz. Bu farkı tezgahlayıcılar arasındaki bütün önemli iletişimi (ağırlıkları) toplayarak ifade edebiliriz, buna toplam tezgahlama gücü diyeceğiz.

Toplam tezgahlama gücü

Bu sayı bir soyutlamadır. Bir tezgahtaki bağlantı örüntüsü oldukça kendine özgüdür. Ama tezgahlama bağlarının düzenlenişinden bağımsız

olan bu değere bakarak bazı genellemeler yapabiliriz.

Toplam tezgahlama gücü sıfır ise, artık tezgah yoktur

Eğer toplam tezgahlama gücü sıfırsa, tezgahlayıcılar arasında bilgi akışı yoktur ve dolayısıyla tezgah da yoktur.

Toplam tezgahlama gücündeki belirgin bir artış ya da azalış hemen hemen her zaman beklediğimiz anlama gelir, yani tezgahın düşünme, eyleme geçme ve uyum sağlama yeteneğinde bir artış ya da azalış anlamına.

Ağırlıklandırılmış tezgahları bölmek

Şimdi tezgahları ortadan ikiye ayırmaya dair önceki fikre dönüyorum. O zaman bir tezgahı eşit sayıda iki gruba bölmek için tezgahlayıcılar arasındaki bağlantıları kesmeye bakmıştık. Şimdi görüyoruz ki daha ilginç bir fikir, toplam tezgahlama gücünü yarıya düşürmektir. Yalıtılmış bir parça kendi başına bir tezgah olarak görülebileceğine göre ikiye ayırmayı sonsuza kadar sürdürebiliriz.

Bir tezgahın eylem yeteneğini nasıl azaltırız?

Bir tezgahın toplam tezgahlama gücünü, çevresini anlayamaz, dolayısıyla etkili olarak karşılık veremez hale gelinceye kadar düşürerek, eylem yeteneğini marjinalleştirebiliriz.

Tezgahı bölmek için, birkaç yüksek ağırlıklı bağlantıyı ya da çok sayıda düşük ağırlıklı bağlantıyı azaltabilir veya saf dışı edebiliriz.

Tezgah kuran güç gruplarına süikast gibi geleneksel saldırılar, öldürme, kaçırma, şantaj yoluyla yüksek ağırlıklı bağlantıları kesmiştir veyahut bağlı oldukları bazı tezgahlayıcıları marjinalize etmiş, yalıtmıştır.

Etkili düşünemeyen bir otoriter tezgah, kendi yarattığı muhaliflerler karşısında eyleme geçip kendini koruyamaz.

Bir tezgaha organik bir bütün olarak bakarsak, birbiriyle ilişki içinde organlardan oluşan bir sistem görürüz, ki bu sistemin atar ve kılcal damarlarındaki kan koyulaştırılıp yavaşlatılabilir, ta ki çevresindeki güçleri yeterli düzeyde kavrayamaz ve denetleyemez hale düşünceye dek.

Assange'ın Felsefesi ve Tezgah Kuramı

Işık Barış Fidaner

Julian Assange'ın bu kitapta yer verdiğimiz üç yazısının bahsettiği konular farklı farklı da olsa, yan yana koyduğumuzda Assange'ın kültürel arkaplanı ve dünyaya bakışı hakkında genel bir fikir edinebiliyoruz. Bu kısa değerlendirmede, bu yazılardan çıkan sonuçları özetleyeceğiz. Hemen ilk gözlemlerimizle başlayalım.

Assange bir hacker'dır. Bu kültürel arkaplanı daha ilk yazıda ABD'nin demirbaş makinelerine bulaşan WANK solucanını konu etmesinde, solucanın 'izini sürmelerinde', Yeni Zelanda'yı solucandan koruyan kod parçalarına dikkat çekmesinde görebiliyoruz.

Assange, toplumsal meseleleri anlamak ve çözmek istemektedir. Nükleer tehdit konusundaki siyasi çatışmalardan otoyollarda oluşan çukurlara kadar her kamusal sorun, Assange'ın ilgi alanına girmektedir.

Assange, karşılaştığı sorunlara Bilgisayar Bilimleri'nin penceresinden bakar. İkinci yazıda toplumsal-fiziksel olaylara dair 'denetimden çıkmış süreç', 'çöp girer, çöp çıkar' gibi terimler kullanması bunu gösteriyor. Üçüncü yazısında ise rejimleri birer 'ağ' yapısı olarak, birbirine farklı ağırlıklarla bağlanmış düğümler olarak incelemeye ve bu sisteme dair 'toplam tezgahlama gücü' gibi toplam 'metrikler' tanımlamaya yönelmesi, yine bu bilimsel yaklaşımın göstergeleridir.

Assange'a göre toplumsal sistemi anlamak için önce nesnel şartları anlamak gerekir. Toplumsal sistem, bir özne ya da özneler alanı olmasından önce, belirli yasalara göre işleyen, nesnel, doğal, hatta fiziksel bir süreçtir. Sistemin içinde bulunan öznelerin davranışları ve yetenekleri, üçüncü yazıda 'bağlantı ağırlıklarıyla' ifade ettiği fiziki koşullarla sınırlanmıştır.

Assange'a göre toplumsal sorunların birincil kaynağı, siyasi kararların yanlışlığından önce bilgi akışındaki eksiklikler ve bunun sonucunda ortaya çıkan öngörü yeteneksizliğidir. İkinci yazıda birkaç örnekle işaret ettiği bu tespitini üçüncü yazıda kuramlaştırıyor. Assange, siyasetin ekonomiye indirgenmesini, iktidar partisinin öncelik verdiği amaçlara daha çok bütçe ayırması olarak görülmesini eleştirir. Öte yandan, kapitalizmin eleştiri biçimlerinde alışık olduğumuz gibi, birbiriyle doğal çatışma içinde bulunan kesimlerden bahsetmez.

Assange'ın hedefine koyduğu 'görünmez devlet', diğer deyişle 'tezgah', otoriter güç üreten ve ondan beslenen, bilgi akışının kısıtlanmasına dayanan bir toplumsal oluşumdur. Bir tezgahı ele veren özellik, planlarını muhataplarından gizleyen dar bir gruba dönüşmesidir. Bu yapı, bağlantıların ağırlıklandırıldığı bir 'bağlı çizge' olarak ele alınabilir.[57]

Assange'ın amacı, 'tezgahları' yok etmek, ya da etkilerini en aza indirmektir. Bir tezgahın etkisini ölçmek için 'toplam tezgahlama gücünü' tanımlar. Bu değer, üyeler arasındaki bağlantıların toplamı olduğuna göre, bu değeri azaltmak için ilk akla gelen yöntemler, önemli bağlantılara zarar vermek (güven bunalımı), ya da önemli bağlantılar kurmuş olan üyeleri ortadan kaldırmaktır (kaçırma, süikast gibi).

Elimizdeki yazılardan edinebildiğimiz bilgiler özetle böyle. Wikileaks'te yapılmaya çalışılanı anlamak için biraz düşünürsek şu sonuçlara varıyoruz:

- *Gizli belgeleri deşifre ederek tezgahlayıcıların birbirine duydukları güveni zayıflatabiliriz.* Dolayısıyla bağlantı ağırlıkları küçülür ve toplam tezgahlama gücü darbe alır. Tezgahlayıcılar, planlama ve öngörü yeteneğini kaybeder.

- *Belgeler açığa çıktıkça muhalefet güç kazanır.* Halk desteğinin azalması sonucu rejim içi güven bunalımı daha etkili olacaktır.

- *Güven bunalımı en üstteki tezgah oluşumundan, onu oluşturan dar tezgah gruplarına doğru yayılır.* Devletleri birer tezgah ola-

[57] İngilizcesi 'connected graph with weighted links'. Detaylar için Çizge Kuramı'nı inceleyebilirsiniz [Graph Theory].

> rak düşünürsek, uluslararası diplomasi onların yaslandığı ve biçimlendirdiği bir üst-tezgahtır. Sızdırmanın yaratacağı etki, hem en üstteki tezgah oluşumunu, hem de ona yaslanan ve ona biçimsel olarak benzeyen diğer tüm alt tezgah gruplarını zayıflatacaktır.

Yazılarda bulabildiğimiz kuramlaştırma ile Wikileaks'e dair bunları söyleyebiliyoruz. Öte yandan, bu bakış açısına dair açıklanmayı bekleyen birçok soru aklımıza geliyor. Sözgelimi bu yazıda 'bağlı çizge' gösterimi, 'tezgahları' ifade etmek için kullanılmış. Daha önce de 'terörist ağları' göstermekte kullanıldığı belirtilmiş. Peki bu tezgahları zayıflatmamıza yardımcı olan, onu yok ettiğimizde belki yerini alacak olan 'muhalefet' ya da 'direniş' de bu çizgelerle gösterilebilir mi? Çizgeler, bilgi akışının yalnızca kısıtlı halini mi gösterir, yoksa özgürlüğü de ifade edebilir mi?

Kısıtlanmış bağlantı ağları olarak tezgahların alternatifi herkesin birbirine tamamen bağlı olduğu bir 'tümüyle bağlı çizge' midir, yoksa etkili özgürleşme biçimlerine karşılık gelen belirli bağlantı örüntüleri var mıdır? Belki de modeli geliştirmemiz, üye ya da bağlantıların olumlu-olumsuz niteliklerini de hesaba katmamız gerekecektir... Bu durumda 'tezgah' ve 'direniş' iki ayrı resim mi olacaktır, yoksa ikisini birbiriyle ilişki içinde gösteren tek bir büyük çizgeyle gösterilebilecek midir? Tezgaha vurulan darbelerin direnişi güçlendirdiğini, iki tarafın birbiri üzerinde güçleri oranında bir baskı yarattığını böyle bir çizgede nasıl ifade edebiliriz? Bunun yanısıra, birbiriyle bir üst-tezgah altında birleşmiş tezgahların biri zarar gördüğünde diğerinin göreli olarak güçlenmesi gibi karmaşık durumlar nasıl ele alınacaktır?

En önemlisi, bu kurama dayanarak nasıl eylem yöntemleri geliştirebiliriz? Assange'ın kuramı, sızdırmayı bir eylem biçimi olarak önermeye götürdü. Bunun üstüne konacak kuramlar da, yeni ve yaratıcı eylem biçimlerine esin kaynağı olabildiği kadar anlamlı olacaktır. Assange'ın deyişiyle:

> "Bizden önce yola çıkanların ötesinde düşünmek ve bizi öncellerimizde olmayan eylem yolları ile donatan teknolojik değişimleri keşfetmek zorundayız."
> (Julian Assange, İdare Yolu Olarak Tezgah)

Wikileaks'den Sızanlar, İnternet Teknolojisi ve İktidar[58]

Burçe Çelik

Logo: wikileaks.ch

[58] Bu yazı daha önce Ocak 2011'de *Birikim* dergisinin 261. sayısında yayımlanmıştır.

Wikileaks ve Julian Assange üzerine her gün yeni bir yazı ya da haber okuyoruz. Malum, Wikileaks kendisi de aşağı yukarı her gün yeni bir belge yayınlıyor veya sitenin ya da kurucusunun başına sürekli yeni dertler açılıyor, dolayısıyla Wikileaks bir süredir epey gündemimizde. Son yayınladığı Amerika Birleşik Devletleri diplomatik kablolarının ifşasından önce de, Wikileaks yaklaşık 2006 yılından beri çeşitli organizasyonların gizli belgelerini ya da videolarını yayınlıyordu. Ancak pek çok kişi sitenin adını bu son kablo yayınından sonra duymuş oldu. Elbette bunda belgelerin günümüz küresel kapitalizminin imparatoru ABD'nin mesajların hem göndereni hem de alıcısı olması ve mesajların dünya coğrafyasının büyük bölümünü ilgilendiren malumat, söylenti ve yorum içermesi etkili oldu. Ancak öte yandan belgelerin yeni bir bilgi üretmediği, zaten biliyor olduklarımızı bir kez daha duymamıza vesile olduğu söylenerek, Wikileaks depreminin aslında suni bir deprem olduğu da muştulandı. Ardından kısa bir süre içinde Wikileaks sitesinin ve kurucularından Julian Assange'ın popüler ikonlar haline getirilmesi, eşzamanlı olarak fazlasıyla romantize edilmesi ya da canavarlaştırılması parodisiyle karşı karşıya kaldık. Bir yandan Julian Assange hain, casus, İsrail ya da Amerika komplolarının aktörü ve hatta kadın tacizcisi ilan edildi, öte yandan demokrasi ve direniş kahramanı olarak kutsanmaya, varlığı kutlanmaya başlandı.

Peki, Wikileaks belgelerine, teknolojisine ve işlevine bu kahramanlaştırıcı ya da canavarlaştırıcı bulutları temizleyerek bakmaya çalışsak ne görebileceğiz? Wikileaks hakikaten nedir? Çeşitli veçhelerde karşımıza çıkan iktidara direniş için hakikaten bir yol mu açmaktadır, yoksa fazlasıyla romantize mi edilmektedir? Wikileaks ne amaçlamaktadır ve amacını nasıl ve ne kadar gerçekleştirebilmektedir?

Eğer temelsiz komplo teorileriyle bu sorulara cevap verme kolaycılığında ve iktidar hevesinde değilsek, bir tür niyet okumanın en güvenilir tabanını oluşturabilecek kimi kaynaklar bulmak ve onların üzerinden yukarıda sıraladığım sorular ve önermeler üzerine kafa yormak mümkün.

Hayatı boyunca bilgisayarla haşır neşir olmuş ve hacktivist kültürünün içinde yaşamış biri olan Assange'ın Wikileaks sitesini resmen yayına sokmadan önce yazdığı ve İnternet uzayında kaybolmuş kimi yazı-

ları var. Bu denemeleri yeniden gündeme getiren bilebildiğim kadarıyla Aaron Bady adında Amerikalı bir öğrenci oldu, hem kendisinin analizlerini hem de Assange'ın toplam 10 sayfa olan yazılarını okumak isteyenler http://zunguzungu.wordpress.com ve http://3quarksdaily.com adreslerine başvurabilirler.

Söz konusu metinlerde, Assange'ın sıkı sıkıya bağlı olduğunu öngörebildiğimiz direnişin argümanı bence açıkça ortaya konuyor ve kendisinin ve diğer Wikileaks gönüllü çalışanlarının motivasyonlarının izleri sürülebiliyor.

Assange'ın iktidar ve direniş teorisi

Assange, otoriteryen iktidarın sırlar ve komplolarla hareket ettiğini, iktidar olarak işlevselleşebilmesinin bu sırların ve komploların malumatlarını saklı tutabilme kapasitesiyle mümkün olabildiğini düşünüyor. Eğer bir organizasyon topladığı malumatı, bilgiyi, iç yazışmalarını saklı tutmak için sürekli en güvenli teknolojilerileri üretiyor (mesela ABD gibi) ya da kullanıcısı oluyorsa (Kenya gibi) ve bu teknolojiler için milyon dolarlarca yatırımlar yapıyorsa, diyor Assange, saklanan aslında komplovari veriler. Banka hesapları ve kişilerin mahremiyeti dışında doğru ve dürüst bir iktidarın kendi işleyiş mekanizmasına ilişkin bilgiyi şeffaflaştırmaktan korkmayacağını savunuyor, korkuyorsa da otoriteryen bir iktidar olduğunu, otoritenin gücünü de ürettiği ve dolaşıma soktuğu komplo verilerinden aldığını söylüyor. Komplo planlarına ilişkin malumatların ortaya çıkmasının, deşifre edilmesinin ve yayınlanmasının da iktidara karşı direnç oluşturacağını ümit ediyor. Ona göre, bağımsız medya örgütleri bu komplo ve sır belgelerini yayınlayabildiği ölçüde iktidarın süregelen davranış biçimini değiştirecek, en azından iktidarın saklamak için teknoloji ürettiği ve devasa ekonomik yatırımlar yaptığı malumatın ya da verinin her an kamusallaşabileceği korkusunu içselleştirilmesi sağlanacak. Komplo iktidarları, iktidar olma özelliğini komplodan aldığına göre, komplo ortaya çıktığı anda iktidarı ortadan kalkacak korkusuyla ve paranoyası ile ya şeffaflaşma yoluna gidecek ve açıklanmasını arzu etmediği bilgiyi üretmeyecek ya da tamamen kapalı kurumlar haline gelecek ve aslında günümüz kapitalizminde "güvenilir" iktidar olma yetisini tamamen kay-

bedecek. Bilgi çağının iktidarını tamamen sibernetik bir mekanizmayla anlayan Assange, iktidarın bir noktadan diğerine gönderilen komplo verilerinin akışıyla ayakta kalabildiği, yani iktidarın esasen gizli bir veri ağı olduğu düşüncesinde. İnsani hataya yer vermeyecek şekilde iktidarın nasıl çalışması gerektiği konusunda sistemik iletişim teorisini üreten Norbert Weiner'in tersine sibernetik iktidarın nasıl çökebileceği üzerine benzer bir mekanizmayı kullanıyor Wikileaks'in kurucusu. Assange'a göre iktidarın kontrolü bilgi akışını denetlemek üzerinde yoğunlaşıyor ve bu ağ içinde akan tüm bilgilerin iletişimi ve etkileşimi iktidarın kendisini oluşturuyor. Bu ağa sızıntı ile çomak sokulduğunda da, bilginin akışı ya da bilginin niteliği değişecek, dolayısıyla iktidar davranış değiştirmiş olacak. Tüm bunların ışığında, Wikileaks gibi 'medya organizasyonunun' hangi saiklerle tasarlanmış olduğu konusunda fikir sahibi olmak mümkün. Wikileaks'in temel tasarımı, bu sibernetik sistemin içinde komplonun ya da sırrın malumatının sürekli akışına darbe vuracak nitelikte bilgilerin sızmasına ve yayınlanmasına araç olma yönünde. Sitenin çalışma prensibi, gizli malumat ağının içinden kimi verilerin insan eliyle (gönüllüler aracılığıyla) ağın iktidar tarafından birbirine iliştirilmiş noktalar arasında hareket eden akış yönünün dışına sızdırılması üzerine kurulu. Sızdırılan veri, başka bir ağın bilgi akış yoluna giriyor ve bu yeni ağda yani Wikileaks gönüllülerinin oluşturduğu sibernetik ağda doğruluğu tespit ediliyor, bu ağın kontrolünü ve sistemini sağlayanlar tarafından "gerekli" görülen isimlerin üstü kapatılıyor (masumların can güvenliğini riske atmama, vb. kriterler açısından), "tehlikeler" tespit ediliyor ve filtreden geçirilerek yayınlanıyor. Başka deyişle sistemik iktidarın bilgi akışı başka bir sistem tarafından kesiliyor ve yeni bir sibernetik sisteme konuluyor. Ancak Wikileaks'in ağına giren veri, iktidarın sisteminden farklı olarak çok daha hızlı yayılıyor ve anonimleşiyor. Buraya kadar Wikileaks'in kotardığı işlev tamamen İnternet teknolojisine hâkim olmakla ilgili. Wikileaks'in kendi sitesinde duvar kâğıdı olarak sunduğu örneklerden birinde ifade edildiği gibi, büyük birader nasıl gözetliyorsa, aynı biçimde gözetleniyor da. İnternet teknolojisi hem büyük biradere hem de büyük biraderi gözetleyene aynı biçimde ve ölçüde olmasa da hizmet edebiliyor. Wikileaks gibi örnekler bu bağlamda İnternet'i dev bir dijital panoptikon olarak görenlerin tamamen haklı olmadıklarını göstermek bakımından önemli. Panoptiko-

nun temel mantığı, basitçe, gözetleyenlerin gözetlen(e)memesi, onlar gözetlenemedikleri için de güvenle gözetleyebilmeleri ve böylelikle gözetlendiğini bilen ama kendisi aynı işlevi yerine getiremeyenlerin sisteme 'uygunlaştırılması' ve 'normalleştirilmesi'ne dayanıyor. Wikileaks gibi bir sitenin ya da şimdiden yayına hazırlanan yeni sızıntı sitelerinin tüm büyük biraderlere en önemli uyarısı bundan böyle komplo verilerini rahat ve güvenli olarak sistem içinde akıtamayacaklarını haber vermek ya da bu konuda en azından iktidar çevrelerinde ve yandaşlarında kaygı, korku ve hatta paranoya üretmek oluyor.

Öte yandan bu ve benzeri sitelerin işlerinin de kolay olmadığı ve hatta hiç niyetleri olmasa da başka bir komplo iktidarı gibi çalıştıkları, başka deyişle etkin ve verimli (bunlar Weiner'in sibernetik kontrol sistemi için kullandığı sıfatlardı aynı zamanda) işlev görmeleri için tıpkı eleştirdikleri ve sırlarını ortaya çıkardıkları iktidarlar gibi şeffaflaşmaktan uzak kaldıkları ortada. Bunun temel olarak iki nedeni var, ikisi de yine İnternet teknolojisinin sunduğu imkânlarla ya da yapısıyla ilgili. İlk olarak İnternet her ne kadar büyük oranda akışkan ve çok merkezli çalışan bir mekanizma olsa da, dünya ekonomi-politiğinden bağımsız değil. Tersine söz gelimi .com, .org gibi domain isimlerinin satışları ve izinleri Amerika Birleşik Devletleri üzerinden veriliyor, sitelerin servis sağlayıcıları yine büyük oranda aynı teknoloji imparatorluğunun sermayesinden oluşuyor, benzer biçimde sitelerin ekonomik olarak yaşamlarını devam ettirmeleri için gereken sanal para akışını sağlayan en güvenli şirketler söz konusu iktidarın parçası. İkinci neden ise, sibernetik mekanizma ile ilgili, Wikileaks'in yayınlarına devam edebilmesinin, söz gelimi iktidarın İnternet casuslarına ve sabotörlerine karşı ayakta kalmasının tek geçerli yolu, tıpkı Assange'in "komplo iktidarı" diye nitelediği gizli bilgi ağ sahiplerinin yaptıkları gibi kendilerinin elinde olan malumatların hiç şeffaflaşmadan Wikileaks ağında güvenli bir biçimde hareket etmesi. Başka deyişle, Wikileaks ağı da, tıpkı 'komplo iktidarları' gibi ağa akan verilerin şifrelerini çözmek, filtrelemek, sızdıranı anonimleştirmek ve verilerin akışını güvenli biçimde sürdürebilmek için, kendi çalışma prensibine ilişkin elzem malumatı ve bilgiyi saklıyor, saklamak üzere büyük yatırımlar yapıyor. Yani iktidarın ipini çekmeye çalışırken, kendisi de iktidarsılaşıyor. Ve tam

da bu nedenle kendisi de komplo teorilerinin hedefi olabiliyor. Bu durum elbette etik tartışmayı karmaşıklaştırıyor ama yine de, iktidarın her suretinin ille lanetlenecek bir şey olmadığını, disipline edici ya da otoriteryen iktidara karşı ancak başka tür bir 'niyette' olan iktidarın direnebileceğini düşünüp ve neticede yapılmak istenenin, niyetin tüm dünya toplumlarının kolektif yararına olduğunu farz edip bu tespiti şimdilik bir kenara koymaya çalışalım.

Wikileaks'in gerçekleştirdikleri ve gerçekleştiremedikleri

Baştaki önermeye dönecek olursak, Wikileaks'in sunduğu ve iktidarların tüm engelleme çabalarına karşın sunmayı sürdürmeyi şimdilik başardığı bu hizmet Assange'ın yukarıda değindiğimiz muradına ermesini sağlayabilir mi? Yine Assange'in –belki de Wikileaks'in manifestosu niteliğinde olan- denemelerinde sözünü ettiği bilme, bilgi üretme ve iktidar arasındaki ilişkinin üzerinde duralım. Hakikaten de günümüz beşeri bilimlerinin ya da disiplinlerinin artık şüphesiz kabul ettiği bir ilişki bu iktidar ve bilgi arasındaki bağ. İktidarın herhalde en iyi teorilerinden birini üretmiş filozoflardan biri olan Foucault, -basitçe söylersek- iktidarın bilginin (tarihsel dönemin değerleriyle, bilimsel bilgi ve değer üretme metodolojisiyle harmanlanan, işlenen ve mana bulan) üretimiyle işlerlik kazandığını, iktidar denilen belli ilişkiler yapısının, o ilişkileri var olduğu biçimiyle sürdürmeye yarar değerleri ve manayı üreten bilginin dolaşımıyla hüküm sürdüğünü anlatır. Bilgi başka deyişle, iktidarın filtresinden geçen ve toplanan, bağlamına arzu edildiği biçimde oturtulan, harmanlanan malumatlardan oluşur. Bilginin bir anlamda ham maddesini oluşturan malumat ise, kontrolü sağlanmak istenen bireylerin, deneyimlerin veya vakaların malumatıdır. Wikileaks işte tam da böylesi malumatların ifşasını yerine getiren teknolojik bir mekanizma. Yayınladığı belgelerin 'gerçekliğinden', hakiki yazışma belgeleri olduğundan bir şüphe yok, mesajların gönderenlerinden ya da ulaşması beklenen alıcılarından yalanlama da yok. Dolayısıyla açık edilen malumatlar, iktidarın sibernetik ağında hakikaten gezinen malumatlar. Son yayınlanan belgeler, Amerika Birleşik Devletleri diplomatlarının dünyanın dört bir yanından, kendi süzgeçlerinden geçirmek suretiyle, ilgili toplumlar ve ülkelerin hakkında topladıkları tüm malumatları ortaya koyuyor. Salt bu

da değil, aynı zamanda iktidar aktörlerinin tüm bu malumatları nasıl bir mekanizma ile topladıkları ve iktidarın komplonun nüvesini ve gerekliliğini üretecek bilgiyi nasıl oluşturduğu hakkında da bizlere malumat sunuyor. Wikileaks sunduğu hammaddeyi çeşitli medyalar aracılığıyla ya da yekten kendi sitelerinden takip eden İnternet kullanıcılarına ya da medya tüketicilerine ise – komplo teorileriyle ve Hollywood mekanizmasıyla dünya halklarının gözünde mitik değeri sürekli katlanarak büyüyen imparator- iktidarın malumat toplarken nasıl da sıradanlaştığını, en vasatın nasıl da malumatlaştırılabildiğini seyretme hazzını yaşatıyor. Bu kamu gözünde sıradanlaşma, vasatın en vasatı olma hali iktidarın utancına sebep oluyor. Öte yandan, malumatın sıradanlığı ve büyük ölçüde söylentiden oluşmuş olma hali onu kırılgan yapıyor ve iktidar(lar) sorumluluklarından kolaylıkla kurtulabiliyorlar. Ben yapmadım, diplomat yaptı diyebiliyor çeşitli iktidarlar. En azından şimdilik yayına sunulan belgeler açısından durum genellikle böyle.

Tüm bunların ışığında ifade etmeye çalıştığım, Wikileaks'in neticede iktidarın bilgisini değil, bilgisini oluşturmaya katkıda bulunabilecek malumatı ortaya koyduğu tespiti. Ancak Assange, en azından yazdığı manifestoda izini sürebildiğim kadarıyla ve belki de hacker kültüründen gelme biri olması nedeniyle malumatla bilgi arasında çok hızlı ve sanırım saf da sayılabilecek bir kestirme denklik varsayıyor ve malumatın ifşasının iktidarın iktidar etme davranışlarını değiştireceğini umuyor. Ama iktidar dediğimiz ilişkiler bütünü salt sibernetik bir açıklamayla anlaşılacak şey değil. Sibernetik iletişim ve kontrol ağının içinden bir malumatı ya da bilgiyi çektiğinizde ya da işlerliğini bozduğunuzda tüm sibernetik ağı oluşturan noktalar bu darbeye cevap vermek, yön değiştirmek, ilişki kurma biçimini tekrar gözden geçirmek durumunda olabilir.

Ancak iktidar denilen karmaşık ilişkiler bütününün esasen hedef aldığı, kendisine nesne yaptığı matematiksel, kontrol ve sistemik iletişim teorisiyle açıklayamayacağımız insan-özne. İktidarı iktidar yapan belgenin, malumatın matematiksel iletişimi degil, bu verilerle insanın etkileşimi ya da kurduğu bağ. Başka deyişle, öyle görünüyor ki bu sibernetik ve matematiksel direniş formülünde insan-özne ve onun toplumsal-psişik alanında operasyonalleşen iktidarın işlevi göz ardı ediliyor. Hem özne hem

de özellikle günümüz öznesinin sinisizmi sibernetik direniş teorisinin dışında kalıyor. Sinik özneler için, Slavoj Zizek'in tanımladığı gibi, iktidarın oyunlarının, Assange'ın ifadesiyle komplolarının haberinde olmak sadece bilmiyormuş gibi davranıp, yapıp ettiğini devam ettirmesinden başka bir sonuç yaratmayabiliyor. Wikileaks gibi bir sitenin tefrika ederek yayınladığı malumatlar, iktidar ve bilginin karmaşık ve dağılmış yapısı içinde kolektif sinisizmin duvarına kolaylıkla çarpıp, salt boş gösterenler gibi söylemin dünyasında uçuşabiliyorlar da. Zaten kılını kıpırdatmaktan imtina eden, elindeki imkanları da kaybetmekten korkan ve aynı zamanda da değişime, direnişe inancı kalmamış birey ve kolektifler için bu sunulan malumatların var olan toplumsal yapılarda, sinisizmi besleyen bilgi ve hafızaların içinde ve tüketimciliğin fabrikasında hızla 'seyirlik malzemelere' ya da bilinmiyormuş gibi yapılacak bilgi parçacıklarına dönüşmesi kuvvetle mümkün.

Buna en iyi örneklerden birisi aslında Wikileaks'in Türkiye hükümetini ilgilendiren yayınları neticesinde ortaya çıktı. Ankara kaynaklı kablolardan birinde, Amerikan diplomat Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün kendisine Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu için "oldukça tehlikeli" dediğini yazmış. Ve bu Türkiye medyasında da –çok az da olsa- işlenmesine rağmen neredeyse hiçbir etki yaratmayabildi. Gönül basit bir açıklama ile söylentiyi yalanladı, malumatın kendisi birkaç gün konuşulduktan sonra kaybolup gitti. Şu ana kadar yayınlanan Türkiye'yi ilgilendiren tüm belgeler de benzer şekilde iktidarın kendisinin işine yarayabilecek malumatlara dönüşebildiler. ABD diplomatının hükümet hakkında olumsuz yargılarının olduğuna ilişkin malumat ve bunun ABD iktidarınca nasıl bir bilgi ve yargıya dönüşebileceğine yönelik malumat, ya iktidarın kendisine puan kazandırabiliyor, iktidarın yerini sağlamlaştıracak bir veriye dönüşebiliyor ya da malumatın kendisi boş bir gösteren olarak uçuşup durabiliyor. Dolayısıyla ifşa edilen malumat başka bir tür bilgi ve bilinç ile yoğurulmadığı sürece, var olan bilgi ve değer sisteminin içinde eriyip gidebiliyor. Onun için de, sinik özneyi sarsabilecek bir bilgi üretimi olmadığı sürece salt sibernetik akışın yolunu bozmakla direniş mümkün olamıyor. Tam tersine, malumatlar sürekli tefrika edilirken ve hiçbir önemli etki yaratmazken sinisizmin boyutunun herkes tarafından kanık-

sanması ve normalleştirilmesi tehlikesi de var. Tüm bunları söyledikten sonra Wikileaks gibi bir web sitesinin aslında iktidarın yoluna çomak sokma bakımından hiçbir önemi olmadığını düşünmemek gerektiğini, tersine bir adım olduğunu, ancak komplonun ve sırrın malumatının ifşasının direnişçi bir bilgi ve bilinç üretimi olmaksızın her an iktidarın kendisine yarar bir işlev kazanabileceği tehlikesini de görmek gerekiyor. Sanırım meselenin özü de burada düğümleniyor, ortaya çıkan malumatın bir bilgi ve bilinç örgütlenmesine ihtiyacı var bir direnişe, en azından iktidarın işleyişine çomak sokma reel çabasına dönüşebilmesi için.

Wikileaks'in politikası: İktidarı, gazeteciliği ve siyaseti yeniden tanımlamak[59]

Andreas Müllerleile

Çevirenler: F. Büşra Helvacıoğlu, Kübra Kelebekoğlu

Fotoğraf: english.aljazeera.net

[59] Bu yazı daha önce Şubat 2011'de *Birikim* dergisinin 262. sayısında yayımlanmıştır.

2010'da Amerika'nın Irak ve Afganistan savaşlarıyla ilgili gizli belgelerini yayımladıktan sonra dikkatleri üstüne çeken Wikileaks, bilindiği gibi bilgi sızdıran bir İnternet sitesi. Ve 2010'un sonlarına doğru, diplomasi tarihinde emsalsiz bir olaya imza atarak, 251.287 gizli yazışmayı yayımlamaya başladı. Aslında Wikileaks 2006 yılından beri faaliyet gösteriyor; ve en azından İnternet tutkunları ve araştırmacı gazeteciler arasında en yenilikçi web projelerinden birisi olarak biliniyor. The National'ın da yazdığı gibi: 'Wikileaks kısacık yayım hayatında, büyük ihtimalle 30 yıldır basılan Washington Post'tan daha fazla olay yarattı.' Wikileaks son aylarda gündemi ele geçirmiş olsa da, kökeni, amaçları ve yarattığı etkiyle ilgili hâlâ muallâkta olan şeyler var. Bu yazı, ne tek tek sızdırmaları çözümlemek ya da bir bağlama oturtmak derdinde, ne de Wikileaks ya da Assange'ın eylemlerini haklı çıkarma çabasında. Bu yazının amacı, esasen, 2010'da herkesin haberdar olduğu sızdırmaları takiben yaşanan bazı siyasal gelişmelere ve bu projenin felsefi/teknolojik köklerine de bakarak Wikileaks'in siyasal ve toplumsal önemine işaret etmek. Bu makale, bir organizasyon olarak Wikileaks'i ele almaktan ziyade Wikileaks fikrine ve Wikileaks'in yeni iktidar mekanizmalarıyla nasıl bağlantı kurduğuna, siyaset ya da gazetecilik gibi temel toplumsal sistemleri nasıl dönüştürebileceğine odaklanıyor. Wikileaks fikri, radikal bir fikir; küreselleşme ve dijitalleşme bağlamında, bilgi sızdırma işleminin demokratikleşmesine denk geliyor. Dahası, bilgi sızdırma konusunda yeni nesil İnternet siteleri türediği için de, Wikilieaks fikri oldukça çekici. Örnekler arasında GlobalLeaks, OpenLeaks, BrusselsLeaks, BalkanLeaks, WikiSpooks, TradeLeaks, IndoLeaks gibi yeni projeleri ve artık yerleşmiş bir site olan Cryptome'u sayabiliriz. Yani aslında Wikileaks'in, İnternet ağına takılı kalmış ve küreselleşmiş bir dünyada, bilginin gücünü yeniden tanımlayabilecek ve dönüştürebilecek daha geniş bir sürecin parçası olduğunu öne süreceğim. Fakat şurası kesin ki; şu an içinde bulunduğumuz konum, hâlâ önümüzde duran zorlukları teşhis etmeye elvermiyor; hatta Wikileaks fikrinin ne tür zorluklarla bağlantılı olduğunu anlamadığımız bile öne sürülebilir. Fakat aynı zamanda, Wikileaks fikrinin iktidarı ne şekilde yeniden tanımlayacağı ve siyasetle gazeteciliği nasıl dönüştüreceği üzerine düşünmeye başlamamız da gerekiyor. Gözlemciler arasında, Wikileaks'in "siyasi kurumlar ve İnternet arasındaki ilk gerçek savaş ze-

mini" olabileceğini ve bunun sonucunun bizim, toplum olarak, İnternete bir bütün olarak atfettiğimiz değeri tanımlayabileceğini öngören güçlü bir damar olduğunu düşünüyorum. Aslında İnternet, devlet ve birey arasındaki iktidar ilişkilerini yeniden tanımlamanın merkezi olmuş durumda. Wikileaks fikri, bu tartışmaların merkezini oluşturan farklı bakış açılarını gösterme doğrultusunda kullanılabilir.

İktidar ve Wikileaks: Scienta Est Potentia (Bilgi Güçtür)

'Wikileaks fikri'nin kökeni son yirmi-otuz yılda meydana gelmiş toplumsal gelişmelerin oluşturduğu geniş bir bağlama dayanıyor. Bu kökler, teknolojik gelişmelerin (özellikle de İnternet'in), çeşitli "İnternet felsefeleri"nin, küreselleşmenin ve genel olarak siyasete ilişkin kimi süreçlerin meydana getirdiği bir karışımda aranmalı. Yazının bu bölümünde, muhtelif fikirlerin bu projeyi nasıl hayata geçirmiş olabileceğini açıklayabilmek için, Wikileaks'i örnek olarak sunacağım. Bu yüzden, Julian Assange'ın siyasi görüşlerini ele alacak; hacker ahlakı ile açık kaynak (open source) felsefesinin, Assange'ın görüşlerine olan muhtemel etkisini tartışmaya açacağım. Ayrıca kimi kavramları başka teorilerle bağdaştırarak, sosyal bilimcilere yeni bir araştırma gündemi sağlama niyetindeyim.

Wikileaks'in gerçekte ne kadar önemli olduğunu anlayabilmek için, oluşumun kökleri ve altında yatan felsefe hakkında etraflıca düşünmemiz gerekir. Böyle dediysem de gerçekte, Wikileaks'in tarihini gün ışığına çıkarabilecek çok az sayıda belge mevcuttur. Yine de Wikileaks'in tartışma yaratan kurucusu ve editörü Julian Assange'ın kişisel blog'u ve 2006 yılında yazmış olduğu bir yazı, konuyla ilgili yapılacak herhangi bir analiz için güzel bir başlangıç noktası oluşturuyor. Yazının ilerleyen bölümlerinde tartışmaya açtığım kimi maddeler, Wikileaks'in hayata geçmesini sağlayan nedenlerin bir ifadesi ya da özeti geçilmiş bir Wikileaks manifestosu gibi değerlendirilebilirse de Wikileaks felsefesini oluşturan daha başka entelektüel ve fiili etkilerin mevcut olduğunu unutmamakta yarar var. Wikileaks olgusu, bir bakıma, yalnızca teknolojik gelişmelerin ve son on yılda İnternet'in yükselişe geçmesinin dikkate alınmasıyla anlaşılabilir. Kaldı ki, birçok Wikileaks eylemcisinin, gazeteciliğe, bilişim teknolojilerine ya da sivil toplum kuruluşlarına dayanan bir altyapısı

mevcut. Tüm bu alanlar, Wikileaks'in gelişimini etkilemiştir.

Wikileaks'in kurucusu Julian Assange, sızıntı belgelerin potansiyel etkisiyle 1990'larda ilgilenmeye başlamıştı. Assange sık sık bir İnternet olarak www.leaks.org'u 1999 yılı gibi erken bir tarihte aldığından bahseder. Julian Assange'ın hayat hikâyesini yeniden yazmayacağım. Assange'ın Avustralya'daki hacker çevrelerine dahil olduğunu, Fizik okuduğunu ve eylemci bir gazeteci olarak çalıştığını söylemek yeterli[60]. Yazılarının detaylı bir tartışmasını yapmadan önce, Assange hakkındaki bir diğer ilginç gözlemi paylaşmak isterim: Assange'ın kurumlara karşı derin bir güvensizliği var; bu güvensizlikten doğal olarak devletler de nasibini alıyor. Blog'una gönderdiği bir yazıda, fizik akademisyenlerinin katıldığı bir toplantıda deneyimlediklerini şöyle anlatıyor:

> "Tartışmaya açılamayacak tek bir değer yargısı yoktur; yalnızca eğilimler vardır. Benim eğilimlerim ise kurumlara ve kurumların içindeki birçok insana duyduğum yoğun bir tiksintiyle şekillendi. Kurumlardaki karaktersiz yaltakçılar, diğer insanların fikirlerinin yitip gitmesini ağızları açık bir şekilde izlerler ve kendi arzuları doğrultusunda değil, korku ve cehalet ile hareket ederek kurumsalcılığın o donuk kalbine sahip olurlar." (Assange, 2006b)

Resmî kurumlara ve iktidar ilişkilerine duyduğu güvensizlik, Assange'ın düşünce dünyasında sürekli karşımıza çıkan bir tema. Assange, benzer bir konuda, Alman düşünür ve pasifist anarşist Gustav Landauer'dan (1870-1919) şu alıntıyı yapıyor:

> "Devlet; bir durum, insanlar arasındaki belirli bir ilişki şekli, bir davranış biçimidir. Başka türlü ilişkiler geliştirerek, birbirimize başka türlü davranarak, Devlet'i imha etmiş oluruz...

[60] Julian Assange'ın hayatı üzerine New Yorker'da (6/2010) yayımlanmış olan çok iyi bir yazı için: http://www.newyorker.com/reporting/2010/06/07/100607fa_fact_khatchadourian ve "WikiRebels" adlı bir belgesel için: http://svtplay.se/v/2264028/wikirebels_the_documentary

> Bizler, devletiz ve gerçek bir toplumu oluşturacak olan kurumları yaratana kadar da devlet olmaya devam edeceğiz." (Landauer 1910).

Assange'ın üzerinde belirleyici bir etki taşıyan diğer bir figür, Aleksandr Soljenitsin, özellikle de yazarın *The First Circle* adlı romanıdır. Assange, romanı şöyle tarif ediyor:

> "Stalin'in kölelik düzenindeki çalışma kamplarından birinde, kovuşturulmuş ve zulme uğramış çok yönlü bilim adamlarının yoldaşlığının tek gerçek evin olduğunu hissetmek! Benim kendi maceralarımla ne kadar da paralellik taşıyor! Soljenitsin'in kendisine benzeyen yoldaşlarıyla paylaştığı ilk hücresine duyduğu sevgiyi anlattığı satırları okumak nasıl da özlemle dolduruyor insanı! Gençlikte böylesine bir ceza, uç noktada ve belirleyici bir deneyimdir. Devletin gerçek yüzünü erkenden görmek! Eğitimlilerin inanmamaya ant içtikleri ama yine de bütün kalpleriyle hala kölece takip ettikleri yaldızlı sahte suretin arkasını görebilmek!"(Assange 2006c)

Bazı gözlemciler, Assange'ın düşünce dünyasını anlaşılır kılmak için, onun anti-otoriter ebeveynler tarafından yetiştirilmiş olduğunun altını çizerek, sürekli olarak seyahat ettiğini ve hareket halinde olduğunu vurguluyorlar. Assange'ın farklı farklı devlet yetkilileriyle birkaç kez tatsız bir şekilde karşı karşıya gelmiş olması da kendisinin kurumlara ve devletlere duyduğu güvensizliği perçinlemiş olabilir. Peki ya Wikileaks'in oluşumuna zemin hazırlayan şeyler nelerdi? Kurumlara ve devletlere duyulan güvensizlik, eylemci bir tavırla birleşince, Wikileaks'in ortaya çıkması için gerekli entelektüel zemin yaratılmış olabilir. Bu durum, özellikle de Assange'ın siyaset, komplo şebekeleri, sistemler ve gizli belgeler üzerine yazdığı yazılarda çok daha görünür bir haldedir.

Piyasalarda, Komplolarda ve Sistemlerdeki Sızdırmalar

Bilgi, bir iktidar kaynağı mıdır? Peki ya bilgi alışverişi bireyi mi güçlendirir, toplumu mu? Bilgi alışverişini ve bilgiyi özel birer iktidar formu

olarak düşünmek kuşkusuz ki Wikileaks'i etkiledi. Assange, daha sonra diğer alıntılarında ve beyanatlarında da görebileceğimiz üzere, kendi felsefesini oluştururken eklektik bir tutum sergilemiştir. Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Assange yazılarında bilgi alışverişinin önemini ve bilgi sızdırmanın sadece vatandaşları güçlendirmediğini aynı zamanda sistemlere ve kurumlara da zarar verdiğini tekrar tekrar anlatıyor. Julian Assange'ın en çarpıcı alıntılarından biri 2006'da bloguna, bilgi sızdırmanın adaletsiz yönetim sistemleri üzerinde yarattığı doğrusal olmayan etkiler üzerine yazdığı şu sözleri olabilir:

> "Bir organizasyon ne kadar gizli kapaklı ve adaletsizse, yapılan bilgi sızdırmaları da lider ve planlama kadrolarında o kadar çok korku ve paranoyaya yol açar. Bu durum, geçerli iç iletişim mekanizmalarının en az seviyeye indirgenmesiyle, bilişsel gizlilik yükünde bir artış ve neticede çevre, uyum talep ettiği için iktidara daha az tutunabilmeyle sonuçlanan ve tüm sistemi kuşatan bilişsel bir zayıflamaya sebep olur. Böylece, bilgi sızdırmanın kolay olduğu bir dünyada, gizli saklı ya da adaletsiz sistemler, doğrusal olmayan bir düzlemde açık ve adil sistemlere yaklaşırlar. Çünkü adaletsiz sistemler, yapıları gereği muhalifler yaratırlar ve büyük bilgi sızdırmaları, bu sistemleri, onları daha dürüst yönetim formları ile değiştirmek isteyenlere karşı savunmasız hale getirirler. Bireyin akıllıca bir şey yapabilmesi için, ne olup bittiğini bilmesi gerekir, bu yüzden de yalnızca, açığa çıkarılmış bir adaletsizliğe tepki gösterilebilir." (Assange 2006)

Assange'ın, bilgi sızdırmalarını iyilik getirecek bir güç olarak tanımlamasını anlamaya çalışmakta yarar var bence. İlle de sızdırılan bilginin içeriği sebebiyle değil, bir organizasyon üzerindeki etkisi sebebiyle de bu tanımlamanın üzerinde durmakta yarar var. Yukarıdaki iktisadi açıklamaya benzer biçimde, bu söylediklerim de bizi şuraya getiriyor: 'Gerçekte ne olup bittiğini bilmek erk kazandırır. Ve erk, sağduyulu bir şekilde kullanılırsa, ister birey, ister grup ya da toplum tarafından kullanılsın, değişimi sağlayabilir. İlginçtir ki Assange bu sızdırmaların, açık ve adil

organizasyonlar ile gizli ve adaletsiz organizasyonlar üzerinde, farklı etkilere sebep olmasını bekliyor. Gizlilik ilkesi üzerine kurulmuş olan bir organizasyon, bu ilkeye bağlı kalmak için organizasyon-içi bilgi akışını arttırabilir. Büyük çaplı bilgi sızdırmalarından, özellikle bu sistemlerde çatlaklara yol açması beklenir. Diğer taraftan, açık ve adil sistemler, her şeyi gizli tutma ilkesi gütmeyen yapıları sayesinde, bu tür sızdırmalarla daha rahat bir şekilde başa çıkabilirler.

Assange'a göre, bir organizasyonun gücü dışa kapalı olmasından kaynaklanır. İktidar, birkaç kişinin elindedir ve bu iktidarın devamını sağlayabilmek için, tüm bilgiler bu küçük çember içinde tutulur. Geçerli iç iletişim mekanizmalarını en aza indirgemek, eninde sonunda muktedirlerin yetki kaybetmesine yol açar. Yukarıdaki alıntı, aynı zamanda bilgi sızdırmalarını olumlu bir değişimin aracı olarak gördüğü için, siyasetle ilgili belli bir idealist bakışı da gözler önüne seriyor. Assange, sıklıkla adalet ilkesine atıfta bulunuyor ve adaletsizliğe karşı savaşmayı daha iyi ve adil bir toplumun itici gücü olarak görüyor.

Wikileaks'in arkasındaki düşünceyi açığa kavuşturmak için kullanılabilecek başka bir belge, Julian Assange'ın 2006 yılında yazdığı bir yazı, "Yönetim şekli olarak komplo." Bu kısa yazı, adaletsiz ve dışa kapalı organizasyonlardan bahsediyor ve komployu açıklamak için birbiriyle bağlantılı diyagramların olduğu bir model kullanıyor. Fakat şu noktayı açığa kavuşturmak hayli önemli: Burada kullanılan 'komplo' kelimesi nötr bir terim olarak kullanılmaktadır ve 'komplo teorisi' olarak bilinen terimle ilgili hiçbir imada bulunmamaktadır. Bundan ziyade, terör şebekeleri veya otoriter devletler gibi gizli ve dışa kapalı organizasyonların doğasını irdelemeye çalışmaktadır. Assange bunu yaparken görsel bir tanım kullanıyor:

> "Siyasi ilişkilere yönelik uzamsal akıl yürütme yetilerimize başvurabilmek için, bağlantılı diyagramları kullanacağız. Bu diyagramları kolayca gözümüzün önüne getirebiliriz. Önce birkaç çivi (komplocu) alın ve bunları bir panoya rastgele çakın. Sonra bir ip (iletişim) alın ve ipi koparmadan çividen çiviye dolayın. Çivileri birbirine bağlayan ipe, bağlantı deyin.

> Kopmamış ip, bir çividen diğer bir çiviye, ip ve aradaki çiviler vasıtasıyla, seyahat etmenin mümkün olduğu anlamına gelir. Matematikçiler, bu tür diyagramlara bağlantılı diyagramlar der." (Assange 2006)

Bir çividen (komplocu), diğer bir çiviye bilgi akışının kavram haline nasıl geldiğini anlamak kolay. Bu görüntü, aynı ağ içinde olmalarına rağmen, her katılımcının birbirinden haberdar olmadığı sıradan bir İnternet ağına benziyor. Fakat kimi bağlantılar önemli olabilir. Ya da Assange'ın tanımladığı gibi: "Bazı çiviler arasında kalın ve ağır bir sicim; diğerlerinin arasında ince, hafif bir ip olduğunu farz edin. Bir bağın kalınlığına ya da ağırlığına 'önem' deyin." Değerlendirmek zor olsa da, Assange, bir bağlantının öneminin, onun sayesinde aktarılan bilginin önem derecesiyle doğru orantılı olduğunu düşünüyor (Assange 2006).

Wikileaks fikriyle, sosyal ağ analizleri, teorileri ve yönetimi arasında birçok benzerlik ve örtüşme var. Bu kavramların her biri daha sonra Assange'ın teorik varsayımlarını açıklamak için kullanılabilir. Örneğin, sosyal ağ analizlerinde eğer merkezi düğümler, aşırı bilgi yüklemesiyle çözülürse (dargeçit), bilgi akışında kesinti olacağını ileri süren benzer varsayımlar bulunmaktadır. Bilgi akışını kesmek için bir diğer seçenek de, grupları dağıtmak, merkezdeki düğümleri açmaktır. Terör şebekeleri de göz önünde bulundurulunca, ağların dengesiz hale getirilmesi de tartışılmaktadır; çünkü iletişim yapıları ve bilgi akışı dolayısıyla, bu tür ağlar hayati addedilmektedir. Fakat Assange'ın ağlar hakkında çok fazla bir şey yazmamış olması şanssızlıktır. Eğer yazsaydı, bilgi sızdırma sürecini daha iyi anlamamıza katkı sağlamış olurdu.

Bunun ötesinde, Assange komploları yalnızca katılımcılar üzerinde derinine düşünen bilişsel araçlar olarak değil, aynı zamanda girdileri (ortamla ilgili bilgi) ve çıktıları (ortamı değiştirmeye ya da devam ettirmeye niyetlenen eylemler) olan bir sisteme benzeyen, bilişsel araçlar olarak algılar. Assange'ın komplo algısının, tam da bu noktada, siyasi sistemin belli bir ortamda iş gördüğü ve girdileri (talepler, destek) işleyip, onları ardı ardına geribildirim mekanizmalarına maruz kalacak şekilde çıktılara dönüştürdüğü basit bir model kullanarak siyasi bir sistem oluşturan

David Easton'un siyasi sistem teorisiyle, çarpıcı bir benzerliği vardır. Burada söylemeye çalıştığım şey, komploların da devletler gibi iş görmesinden ziyade, karmaşayı azaltmak için kullanılan analitik bir araç olmaları. Assange'ın kavramlarını açıklamak için, diğer sistem teorilerinden de yararlanabilirsiniz elbette. Ve aslında Assange'ın yazılarında sistemlerle yüz yüze gelmemizin şaşırtıcı bir tarafı yok. Sonuçta o bir programcı ve bilişim ortamları genellikle sistem mimarileri ve sistem süreçleri ile yürütülür.

Komployu tanımladıktan sonra, Assange onu nasıl ayıracağı ya da yok edeceği üzerine düşünme aşamasına geçiyor. Bunu yaparken de bir komplonun gücünü saptamak için basit mantık kullanmasına izin veren toplamdaki komplo gücünün teorik yapısını anlatıyor öncelikle. Örneğin "eğer toplamdaki komplo gücü sıfırsa, ortada komplo yok demektir." Bir komployu ayırmanın iki yolu vardır. İlki, bireysel bağları koparmaktır - en önemli ya da yararlı olanlar bile fark etmez. Eğer kişi komplo ile ilgili bütün ayrıntıları biliyorsa, yararlı bağları koparmak, komployu yok etmek için etkili bir yöntem olabilir. Buradan şu fikre ulaşıyoruz: Eğer kişi komplonun yetilerini, düşünmeye ya da bilgi değiş tokuşuna indirgerse, komplo güç kaybeder. Amaç, komplonun yetisini, ortamdan aldığı işlem bilgisine indirgemek ve o bilgiyi çıktılara dönüştürmektir. Assange, böyle bir iletişim akışı kesintisinin, davranış değişimine sebep olmasını bekliyor. Fakat komployu yok etme amacının gerçekleştirilmesi için, kişinin hemen hemen imkânsız olan düzenli aralıklarla, büyük bilgi sızdırmalarına ihtiyacı var. Assange'a göre bir diğer seçenek, bilgi sızdırmalarına olan savunmasızlığı azaltmasının beklendiği, daha açık bir yönetim sistemine geçiş yapmak. Cevaplanamayan soru ise, bu geçişin uzun bir dönemde mi, kısa bir dönemde mi gerçekleşeceği. Bana göre, bu noktada işin içine eylemciliğin gücü ve sızdırmaların kalitesini katmakta yarar var. Bir bilgi sızdırması, yalnızca sivil toplum örgütleri, eylemcileri ve medya daha açık ve adil bir yönetim formuna geçmek için baskı yaratmak amacıyla sızdırılmış gerçeği topluma iletebildiği sürece güçlüdür. İşte bu yüzden, Wikileaks'i adaletsizlikle savaşan ve "şeffaf hükümet" hedefi olan siyasal bir medya STK'sı olarak tanımlamak mümkündür.

Sistemlerin nasıl işlediği ve bilginin nasıl işlendiği fikri, çeşitli sosyo-

lojik yaklaşımlarda da karşımıza çıkabilecek bilinen bir temadır. Yukarıda bahsettiğimiz sistem analojisini takiben, komplo fikirlerine teorik bir bağlam kazandırmak için, genel olarak sistemleri bir gözden geçirmek iyi olacaktır. Talcott Parson ve Niklaks Luhmann özellikle bu konu için uygun isimler. Örnek olarak, en etkili sistem teorisyenlerinden birisi olan Luhmann'ın bazı fikirleriyle başlamak istiyorum. Luhmann'a göre, iletişim tüm toplumsal sistemler için hayatidir ve aslında tüm toplumsal sistemler iletişimsel sistemlerdir. Var olan her sistem bir şeyin toplum tarafından anlamlı olarak algılanıp algılanmadığını tanımlayan iletişimsel eylemler aracılığıyla kendi kimliğini yeniden üretir. Eğer bir sistem, kendi kimliğini yeniden üretemezse yok olur ya da çözülür. Luhmann bu süreci 'autopoiesis' (kendi kendini yeniden yaratma) olarak tanımlar; bu terim, bilişsel biyolojide kullanılmaktadır ve sistemin çevreden aldığı bilgiyi işlediği ve süzdüğü süreci tanımlar. Fakat toplumsal sistemler, kendini yeniden yaratma anlamında dışa kapalıdırlar ve sistemler kendilerini yenilemek için, yalnızca iç sistem öğelerini (iletişimsel eylemleri) kullanabilirler. Luhmann'ın yaklaşımı adil ve adaletsiz sistemler üzerine konuşmayı imkânsız kılan normatif bir yaklaşımdır. Luhmman büyük bir sızdırmayı nasıl kavramsallaştırırdı? Sistem içinde bir tepkiyle mi sonlanırdı bu kavramsallaştırma? Eğer cevabınız evetse, sisteme ne olurdu peki? Teorik olarak sistemin dışarıdan gelen baskıyla değişip değişmeyeceği konusunda şüphe duyulsa bile, sistem çözülür ya da uyum sağlardı. Toplumsal değişim veya bireyler önemli bir role sahip olmadığı için, Luhmann'ın sisteminde, değişimin kavramsallaştırılması sorun teşkil ediyor.

Fakat Luhmann'ın ikili sistem tanımlarıyla, Wikileaks fenomeni arasında ilginç bir benzerlik var. Bilimsel sistem, doğru/yanlış ana kategorilerini ve kitle iletişim, bildirişim/bildirişim olmayan ikilisini kullanırken, Luhmann'ın siyasal sistem fikri, iktidar/iktidar olmayanla işler. Assange da örgütleri açık/gizli ve adil/adaletsiz ikilileri üzerinden tanımlar. Buradaki soru, bu normatif yaklaşımın örgütleri ayrımsamada kullanılıp kullanılmayacağı ya da farklı normatif bakış açılarına rağmen, örgütlerinin işleyişinin birbirine benzer olup olmadıkları sorusudur. Luhmann'ın autopoeisis'ine (kendi kendini yaratma) dayalı bir yorum şunu açığa çıkarmaktadır ki; gizlilik ve adaletsizlik kodu üzerinde işleyen bir

sistem, kendini yalnızca yeniden üretecek, asla içerden bir değişime uğramayacaktır. Şimdi asıl soru şudur ki: Büyük çaplı bir sızdırma, sistemin çöküşüne doğru kendiliğinden bir değişim başlatır mı, yoksa sistemin daha adil/açık bir sisteme evrilmesine mi yol açar?

Hacker Ahlakı ve Açık Kaynak (Open Source) Felsefesi'nin Gücü

İktidar ve teknoloji arasındaki ilişkiyi anlamak, Wikileaks'in çıkış noktasını ve yapısını açıklayabilmek için elzemdir. Bilgi sızdırmakla yükümlü olan anonim bir İnternet sitesinin gelişimini, yalnızca teknolojik ilerlemeyi göz önünde bulundurarak kavrayabiliriz.

Özellikle İnternet ve yarattığı kültürel normlar, burada önemi bir role sahip. İnternet'in ortaya çıkardığı iki farklı düşünce sistemi ya da kültürel normun, Wikileaks fikrinin oluşumunu etkilemiş olabileceğini söyleyebilir; bu iki düşünce sistemi sayesinde, Wikileaks'in İnternet camiasından benzersiz bir destek görmesinin sebeplerini de bir dereceye kadar açıklayabiliriz. Wikileaks ile aralarında doğrudan bir bağ kurmak zor olsa da İnternet dünyasındaki iki ana (alternatif) kültürel normun altını çizmek, şu aşamada işlevsel olacaktır: (1) hacker ahlakı ve (2) açık kaynak (open source) felsefesi. Aslına bakılırsa, bu iki kültürel norm, iki farklı sistem olarak görülmeli ve tek bir yazıda ikisi birden tartışılmamalı. Fakat ben, bu farklı kültürel normların ikisinin de, sızdırılmış bilgiler ve açık kaynaklı verilerin neden iyi şeyler olduklarını açıklayabileceğini; açık iletişim ağlarının, hiyerarşik örgütlenmelere neden üstün olduğunu gösterebileceğini iddia ediyorum. Bu yüzden bu iki farklı sistemi, yarattıkları kültürel normlar ve iktidarı kavramsallaştırma biçimleri açısından, aynı yazı içerisinde tartışmak niyetindeyim. Ayrıca, hem hacker ahlakına, hem de açık kaynak felsefesine yönelik popüler mitlerden de kısaca bahsedeceğim.

Hacker'lar genel olarak kötü bir imaja sahip. Bu, büyük ölçüde hack'leme eylemini olumsuz bir şey olarak tanımlayan birçok yanlış kanı ve mitin mevcut olmasından kaynaklanıyor. Hâlbuki hack'leme eyleminin altında yatan felsefe oldukça ilginçtir; insanların bu fenomen hakkında bildiğini sandıkları şeyin de neredeyse tam tersidir. Hacker kültürü, genel olarak, teknolojiye dair radikal ama pozitif, hatta kimi zaman idealist olan yaklaşımını, eşitlikçi ilkeler ve deneyime dayanan pratik bir bakış açısı ile

harmanlar. Hacker'lar arasında, uygun davranış ilkeleri üzerinde varılmış bir fikir birliği mevcut olmasa da Steven Levy'nin 1984'te yazmış olduğu *Hackers: Heroes 70of the Computer Revolution* [Hacker'lar: Bilgisayar Devriminin Kahramanları] kitabı, "hacker ahlakı" üzerine yazılmış en etkili eserlerden biri olarak kabul edilebilir. Levy, hack'leme eyleminin ahlaki tabanını oluşturabilecek altı ilke belirlemiştir.

1. Bilgisayarlara –ve dünyanın nasıl döndüğü hakkında bir şeyler öğrenebileceğimiz herhangi bir şeye– ulaşım sınırsız ve eksiksiz olmalıdır. "Yaşayarak öğren!" emrine daima uyulmalıdır.

2. Her tür bilgiye ulaşım bedava olmalıdır.

3. Otoriteye itimat edilmemeli; merkezsizleşme desteklenmelidir.

4. Hacker'lar eylemleri dolayısıyla değerlendirilmelidir; eğitimleri, yaşları, ırkları ya da makamları gibi düzmece sebeplerle değil.

5. Bilgisayarda sanat yapılabilir; bir güzellik yaratılabilir.

6. Bilgisayarlar hayatı daha iyiye doğru dönüştürebilir.

Ünlü Alman "bilgisayar vizyoneri" Wau Holland, listeye camia içinde epeyce etkili olan iki ahlaki ilke daha ekledi. (7) Diğer insanların verilerinde karışıklık yaratılmamalı ve (8) kamusal bilgiler kullanılmalı; kişisel bilgiler korunmalı.

1980'lerde ortaya çıkmış olan bu ilkelerin, günümüzde hâlâ İnternet'le âlâkalı kimi gelişmeleri açıklayabiliyor olması şaşkınlık verici. İfade özgürlüğü ile İnternet arasındaki bağ ortada; fakat yalnızca oldukça erken ortaya atılmış olan bu ilkeler, ifade özgürlüğü ile İnternet arasındaki bağın web camiası içinde nasıl da derinlere işlemiş olduğunu gösterebilir. Hacker'lar her zaman modernist olmuşlar; ilerlemeye ve bilgisayar teknolojisinin olumlu bir etkiye sahip olduğuna daima inanmışlardır. Eşitlik ilkesi, yalnızca bilginin toplumdaki rolü açısından değil, tek tek bireyler açısından da özellikle vurgulanmıştır. Hack'leme becerisi ve duruma

aktif katılım, daima bireylerin kişisel özelliklerinden daha önemli addedilmiştir. Dahası, merkezsiz yapıların teşviki ve yerleşik otoritelere duyulan güvensizlik, hacker'lığı siyasi olarak da radikal bir eylem haline getirir ve böylece başka başka siyaset felsefeleriyle bağdaştırılabilir kılar. Fakat hacker ahlakı, ideoloji üzerine değil, teknoloji üzerine kurulmuştur ki bu da önemli bir ayrımdır.

Enteresan bir şekilde, Facebook, Google ya da Cablegate ile ilgili İnternet merkezli birçok tartışmada, 8 numaralı ilke öneminden hiçbir şey kaybetmedi. Bu tartışmalarda, bilgilerin yasal kullanımları ile yasadışı kullanımlarını nasıl tanımlamak gerektiği üzerinde yoğunlaşılmıştı. Yani, kamusal bilgilere ulaşımın serbest olduğunu, kişisel bilgilerin ise kişisel kalması gerektiğini söyleyen ilkeyle hemfikir olsak bile, kamusal bilgiler ile kişisel bilgileri nasıl tanımlayacağımız konusunda hâlâ soru işaretleri mevcuttur. Oysaki burada can alıcı bir fark söz konusu: Kamusal bilgilerin gizliliği ile kişisel bilgilerin mahremiyeti arasındaki fark. Mahremiyet gereklidir; fakat gizlilik, kamusal bilgilerin kullanımıyla âlâkalı ilkeye ters düşmektedir.

Şimdi de İnternet'in ortaya çıkardığı ikinci önemli kültürel yenilikten bahsedelim: Açık kaynak felsefesi ve özgür yazılım hareketi. "Açık kaynak" terimi, genel olarak herhangi bir şeyin kaynağına ulaşabilmek için üretilen, geliştirilen ve paylaşılan yöntemler olarak tanımlanır. Bu bağlamda, Linus Torvalds'ın "gelecekte her şey açık kaynaklı olacak," sözü açık kaynak literatüründe önemli bir yer edinmiştir ve söz konusu kavramın her alanda uygulanabilir olduğu ima edilmiştir. Ne ki, açık kaynak kavramı, İnternet'le ve genel olarak yazılım geliştirme ile yakından âlâkalıdır. Konuya, yazılım açısından yaklaştığımızda, "özgür yazılım" sözü, genel olarak "bir yazılımı işletme, kopyalama, dağıtma, üzerinde çalışma, değiştirme ve geliştirme özgürlüğü"ne atıfta bulunur (Özgür Yazılım Vakfı, 1996).

Açık kaynak kodun ve özgür yazılımın birkaç avantajı var: En önemlisi, bu hareket, "açık kaynak" ve "özgür yazılım" kavramlarını, "kısıtlamalardan bağımsızlık" düşüncesi ile bağdaştırıyor –özellikle de yazılımların kullanımı ve geliştirilmesi konusunda. Buna ek olarak, açık kaynak ca-

miası, merkezsiz bir üretim mantığıyla örgütlenmiş vaziyette. Bu üretim süreci, büyük ölçüde iş birliğine dayanıyor ve titiz bir akran değerlendirmesi içeriyor. Akran değerlendirmesi, kaynak kodu önemli ölçüde geliştiren bir aşama. Açık kaynaklı kodlar, yazılım mimarisi ve yazılım geliştirmeyle ilgili diğer süreçlerin insanlar tarafından öğrenilmesini teşvik ediyor. Ayrıca, açık kaynaklı kod mantığı, yaratıcılığı daha fazla tetikliyor ve teknolojinin daha hızlı ilerlemesini sağlıyor. Açık kaynak kodlu yazılımların (burada Linux örneğini göreceğiz) nasıl geliştirildiği hakkında, pazar ve katedral gibi iki farklı yapıyı birbiriyle kıyaslayan meşhur bir hikâye vardır.

> "En önemli yazılımların, tıpkı katedraller gibi inşa edilmesi gerektiğine inanırdım. Yetenekli büyücülerin kendi başlarına ustalıkla işlediği ya da bir grup sihirbazın müthiş bir yalnızlık içinde çalışarak oluşturduğu, tamamen bitmeden, tek bir beta sürümünün bile yapılmadığı yazılımlar... Ne ki, Linus Torvalds'ın yazılım geliştirme yönetimi herkesi şaşkınlığa sürükledi. Bu yönteme göre, yazılımın erkenden sürümü yapılıyor ve sık sık güncelleniyordu. Ayrıca, yazılımın tüm hakları başkalarına devredilebiliyor; gelişimi de gelişigüzel bir biçimde sağlanıyordu. Yani yapılan şey, ağırbaşlı ve sakin bir biçimde katedral inşa etmek değildi. Linux camiası, daha ziyade, farklı farklı gündemlerin ve yaklaşımların bir araya gelmesiyle oluşan uğultulu bir pazar yeri gibiydi. (Pazar benzetmesi, herkesin görüşünü almaya hazır olan Linux arşiv siteleri için gerçekten çok uygun.) Bu pazardan, tutarlı ve sağlam bir sistemin ortaya çıkması ise yalnızca bir dizi mucize sonucunda mümkün görünüyordu" (Raymond, 2000).

Açık kaynak felsefesi, bilişim teknolojileriyle ilgili hem çevrimiçi, hem çevrimdışı projelerde revaçta olan bir kültürel norm haline geldi. Tam da bu noktada, Linux'un pazar modeli, geniş bir katılımcı kitleyi örgütleyebilmek için çok daha elverişli görünmekte; daha sağlam ve güvenli bir yazılım ortamı meydana getirmektedir.

Wikileaks tüm bunlardan nasıl etkilendi? Bir bakıma, Wikileaks'in kendisi açık kaynak felsefesinin bir ürünü gibidir ve kimileri tarafından "güven ağı" olarak nitelendirilir. Ne bir kuruluşun, ne de bir tüzel kişiliğin varlığı söz konusudur; Wikileaks yalnızca gönüllü bireyler tarafından oluşturulan bir iletişim ağıdır. İş birliği, projenin özellikle ilk aşamalarında, oldukça teşvik edilen bir normdu. Kullanılan yazılım araçları, özellikle de anonim sızıntı belgelerin siteye konmasını mümkün kılan çeşitli şifreleme mekanizmaları, büyük ölçüde açık kodlu. Açık kaynak kodlu bir yazılımın, üçüncü kişilerin çıkarlarına kullanabilecekleri bir "arka kapı" barındırma ihtimalini azalttığından, daha etkili bir tercih olduğuna inanılıyor. Daha geniş bir çerçeveden bakarsak, Wikileaks, sızıntı belgelerin paylaşımı için oluşturulmuş platformun sadece bir bölümü. Kökeninde benzer bir fikri barındıran, hatta bu fikirleri daha da ileriye taşımış başka başka Wikileaks'ler türemeye başlayacak; sistemdeki eksiklikler tespit edilip, yeni modeller geliştirilecektir. Wikileaks, sıkılmış diş macunu gibi, ortaya çıktı mı göz ardı edilmesi imkânsızlaşan bir fikirdir; bu yüzden de yayılıp genişleyecektir. Ayrıca, Torvalds'ın şeffaflığı, katılımı ve genel olarak sürecin daha nitelikli gelişebilmesi için, gelecekte her şeyin açık kaynaklı olacağına dair söylediği sözleri göz önünde bulundurursak, Wikileaks, açık kaynak felsefesinin yarattığı bu yeni ortamda siyaseti dönüştürebilecek bir araç olarak da yorumlanabilir. Bilgi (tıpkı kodlar gibi) özgürce ulaşılabilir olursa, bilginin (ya da genel olarak siyasetin) niteliklerinin gelişmesi bekleniyor. Ne ki, 2010 yılında ilginin Julian Assange üzerinde yoğunlaşması, açık kaynak felsefesinden bir sapma olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda, site üzerinde giderek artan siyasi baskılar, Wikileaks'in görece akışkan yapısının zaaflarını da gün yüzüne çıkardı.

Wikileaks felsefesi, sızıntı bilgilerin adil işlemeyen sistemleri sekteye uğratabileceğini ve bilginin ulaşılabilir olmasının daha iyi bir toplum yaratmak için elzem olduğunu vurgulayan bazı fikirlerin birleşmesiyle oluşmuş eklektik bir felsefedir. Aşağıda da özetleyeceğim gibi, aslında Wikileaks, açık kaynak felsefesiyle şekillenmiş bir gazetecilik amaçlamıştı; fakat bunda başarılı olamadı. Ek olarak, Wikileaks projesinin asıl amaçlarının, daha fazla şeffaflık ve açıklık sağlamak olduğu söylenebilir.

(Wikileaks'in sloganı: "hükümetleri şeffaflaştırıyoruz.")

Gazetecilik ve Wikileaks: Bildiğimiz Anlamdaki Gazeteciliğin Sonuna mı Geldik?

Wikileaks fikri, gazeteciliği yok mu ediyor? Peki, Wikileaks yeni bir gazetecilik türü mü? Ya da Wikileaks fikri gazeteciliği dönüştürüyor mu? Bu dönüşümün eski medya ile yeni medya arasında bir yüzleşme içerip içermediğine dair sıkı bir tartışma var son zamanlarda. Fakat ilginçtir ki, farklı medya kuruluşları arasında herhangi bir savaş yok; aslında Wikileaks geleneksel araştırmacı gazeteciliği yeniden harekete geçirmiş gibi görünüyor. Wikileaks modeli, ancak geleneksel medya kuruluşlarıyla var olabilir ve geleneksel medya kuruluşları da Wikileaks gibi bir oluşuma amansızca ihtiyaç duyuyorlar. En azından şu an için, buna bir kazan-kazan durumu denilebilir.

Gazetecilik dünyası bitmeyen bir krizin içersinde. Özellikle gazeteler ve geleneksel medya kuruluşları ellerine artık reklam geliri geçmemesinden ve İnternet ortamındaki yeni rakiplerinden şikayetçiler. Kitlelerin bilgeliğinin, blog yorumculuğunun yükselişinin gazete ihtiyacını yok etmesi olasılığıyla ilgili tartışmalar sürüyor. Bu maddi kaynak bulma sorunu, gazeteciliğin kalitesinde ağır hasara yol açtı. Gazetecilerde ve yabancı muhabirlerde gözle görülür bir azalma yaşanıyor. Eğlence dünyası, araştırmacı gazetecilikten çok daha ucuz. Pek çok medya kuruluşu basın bültenlerine ve haber ajanslarının raporlarına güvendiği için, haber ajansları daha da önem kazanmış durumda. Savaş muhabirleri savaşlar ve çatışma bölgelerindeki durumları düzgün aktaramıyorlar. Ben, bu gazetecilik krizinin Wikileaks'i güçlendirdiğini öne sürmekten çekinmiyorum, bazıları da bu krizin Wikileaks'i bir gereklilik haline getirdiğini iddia ediyor. Eğer Wikileaks bu kriz sayesinde varlığını sürdürüyorsa, gazetecilik dünyasındaki bu durum düzeldikten sonra, Wikileaks pekala yok olup gidebilir.

Peki, bu anlamda Wikileaks nedir ve gazeteciliği nasıl etkilemiştir? Wikileaks, yeni bir medya örgütüdür ve bir gazete gibi değil; sivil toplum örgütü gibi yapılanmıştır. Şu anda, bilgi sızdırma ve geleneksel medya arasında bir aracı gibi işlev görmektedir. Yine de, Wikileaks kendisini bir medya örgütü olarak görüyor:

> "Yayımcılık, şeffaflığı arttırır ve şeffaflık bütün insanlar için daha iyi bir toplum yaratacaktır. Daha dikkatli inceleme, daha az yozlaşmaya; hükümet, şirketler ve tüm diğer örgütler dâhil olmak üzere, toplumun tüm kurumlarında daha güçlü bir demokrasiye vesile olur. Sağlıklı, canlı, soruşturmacı bir medya, bu amaçları gerçekleştirmede hayati bir rol oynar. İşte, biz böyle bir medyanın bir parçasıyız."

Wikileaks'i kâr amacı gütmeyen bir medya örgütü olarak tanımladığımız an, onun "ifade özgürlüğü" ve "medya özgürlüğü" etrafındaki yasal çerçevelerin güvenliğinden yararlanma hakkına da kesinlik kavuşturmuş oluyoruz. Genellemek gerekirse, çoğu yargı kararına göre, saklanan/gizli veriyi çalmak suçtur; fakat aynı gizli veriyi yayımlamak, basın özgürlüğü kurallarına göre hukuki koruma altındadır. Güvenli ve isimsiz bilgi sızıntılarına izin vererek, bu sızıntılara zemin hazırlayan Wikileaks için, sızdırma kaynaklarını teşhis edebilmek imkânsızdır. Yayımcı ve kaynak arasında bağlantı bulunmaması da bilgi sızdırma sürecinde hayati öneme sahip olan bir yeniliktir. Maalesef, pek çok yorumcu ve siyasetçi bu durumu anlamıyor ve veri sızdırmaları yüzünden Wikileaks'i suçlamaya devam ediyor. Amerikalı bazı Cumhuriyetçilerin ağır ceza çağrılarına rağmen, Amerikan yetkilileri hâlâ Wikileaks'i kapatacak bir sebep bulamadılar. Umalım ki basın özgürlüğü ve Anayasa'nın (ABD) ilk maddesi hıyanet suçundan daha değerli olsun her daim.

Ama tabii bilgi sızdırma süreci de değişti, bu durum yine teknolojik bir sorun haline dönüştü. Geçtiğimiz on yıl süresince, organizasyonlar, hükümetler ve şirketler, kendi verilerinin çoğunu dijitalleştirdiler ve dijital iletişim kanallarını kullandılar. Bilgi sızdırmayı da bu süreç dâhilinde değerlendirmek gerekiyor. Her şeyden önce, veritabanlarının dijital kopyalarını yaratmak görece daha kolay olduğu için, dijital veriyi sızdırmak diğerlerinden daha kolay. Pentagon belgelerini yayımlayan gazeteci Daniel Ellsberg, yeni verdiği bir röportajda, eskiden sızıntı belgeleri çoğaltabilmek için yalnızca tek bir fotokopi makinesi olduğunu ve 30 sene önce büyük veri dosyalarını sızdırmanın imkânsız olduğunu vurguluyor. Bu dijital devrimin, bilgiyi sızdıracak kişi üzerinde de etkisi oldu: Eğer

bir veritabanında iyi bir dosya bulduysanız, niçin tüm veri tabanını alıp, sonrasında daha ilginç keşiflere çıkmayasınız? Elbette, verinin net oranı, verinin işlenme sürecini daha da zor hale getiriyor. O zaman soracağımız soru ise, geniş çaplı veri sızdırmalarıyla uğraşmak için nasıl bir işlem yapılabileceği.

Uzun bir süre boyunca, "yeni" medya tartışmaları, işbirliğinin önemine ve yeni İnternet araçlarının gazeteciliği demokratikleştirip demokratikleştirmeyeceği sorusuna odaklandı. Bloglar ve wikiler gazeteciliği dönüştürebilecekleri için güven kazandılar. Wikipedia'nın başarısı kuşkusuz Wikileaks'in arkasındaki itici güçlerden biriydi. Wikileaks'in esas fikri, işbirliği içinde geniş çaplı sızdırmaların analizini yapabilecek blogcuları, gazetecileri ve diğer vatandaşları işin içine sokmaktı. Bu oluşum, açık kaynak gazeteciliği ile kitlelerin bilgileri, verileri denetleyebileceği bir gazetecilik türü arasında bir yerlerde olmalıydı. Fakat bir sorun vardı: İşler böyle gitmedi, Wikileaks'in "wiki"liği (yani, pek çok kişi tarafından oluşturulması planları) yok oldu. Sızdırılmış belgeler, öngörülen kitle gazeteciliği için fazla geniş çaplı, fazla karmaşık ve fazla uzmanlık gerektiren belgelerdi. Yukarıda da bahsedildiği gibi, Wikileaks aynı zamanda siyasi amaçlar da gütmekteydi ("şeffaf hükümetler" gibi) ve yalnızca bu tür bir kitle gazeteciliğine güvenmek isabetli olmadı. Diğer bir problem ise, tek ve özel olmanın önemiydi. Gazetecilik tek tek hikâyeler üzerinden işlerlik gösteren bir şeydir; fakat işbirlikçi kitle gazeteciliği böyle değil. Wiki modeli yerine, genellikle ilginç hikâyeler bulmak için dosyalara özel olarak ulaşabilen büyük medya kuruluşları (The Guardian, El Pais, Le Monde, The New York Times, Der Spiegel) ve Wikileaks arasında stratejik ortaklıklar kuruldu. Bu işletme modeliyse, açık kaynak gazeteciliği fikrinden bir adım geride. Fakat bu büyük medya markaları arasındaki işbirliği daha önce emsali görülmemiş bir durum olduğu için, büyük ihtimalle, böyle bir ulusaşırı gazetecilik deneyimi ilk defa yaşanıyor.

Wikileaks'in önde gelenleri tarafından bir süredir mevzu bahis edilen bir diğer şey, hem şeffaf gazeteciliğe, hem de gazetecilikte kalite yoksunluğa dikkat çeken "bilimsel gazetecilik" terimi. Bilimsel gazeteciliğin altında yatan fikir ise okurun, haberin doğruluğunu kontrol etmek için asıl kaynağa geri dönebilmesi. Böylece gazeteciler daha güvenilir olurlar

ve gazete makalelerinde akademik yazılarda olduğu gibi dipnotlar bulunurdu. Bu, yukarıda anılan teorik endişelerle aynı doğrultuda bir durum tabii. Karşımıza yine gazeteciler ve vatandaşlar arasındaki bilgi alışverişinin asimetrileri çıkıyor ki eğer bu bölünmenin üstesinden gelinebilirse, gazeteciliğin ürünü de geliştirilebilir. Ya da diğer bir çerçeveden bakmak gerekirse; bir haberin kaynak kodunu kullanıcıya açmak daha bağımsız bir değerlendirmenin ve daha iyi haberciliğin yolunu açar. Tüm bu düşün-75celere dayanarak, gazeteciliğin Wikileaks fikrinden yararlanacağını öne sürebilirim. Şu an için, tüm etkenleri göz önünde bulundurduğumuzda, bu bir kazan-kazan durumu gibi görünüyor. Fakat Wikileaks, gazeteciliği yapısal olarak dönüştürmeyi başarırsa, ki bunu yapabileceğinden şüpheliyim, pekâlâ kendi başarısının ilk kurbanı olabilir.

Siyaset ve Wikileaks: Bildiğimiz Anlamdaki Siyasetin Sonuna mı Geldik?

Özellikle son aylarda meydana gelen olayları düşününce, siyaset ile Wikileaks arasındaki ilişkinin çok daha ilginç bir hal aldığını söyleyebiliriz. Wikileaks'in siyaset üzerinde hatırı sayılır bir etkisi oldu. Önümüzde cevaplanması gereken birçok ilginç soru var. Neden demokratik ve liberal ülkeler, Wikileaks'i kapattırmak istiyor? ABD'li siyasetçiler, Assange'a "dijital terörist" diyorlar. Bu, Wikileaks'in siyasi gündeminin bir sonucu mu? Birkaç şirket, Wikileaks'le tüm bağlantılarını kesti. Aynı zamanda İnternet'te gerçekleştirilen protestolarda da bir patlama yaşandı. Yani şu an, İnternet'te ifade özgürlüğüyle ilgili bir çatışma mı yaşıyoruz?

Wikileaks'te yayınlanan son belgelerin yarattığı etkiyi değerlendirebilmek için muhtemelen henüz çok erken. Wikileaks'in "hükümetleri şeffaflaştırma" konusundaki amaçlarına ulaşıp ulaşamadığı sorusunu cevaplamak ise imkânsız görünüyor. İzlanda ve Kenya'da bazı başarı hikâyelerinden bahsedilebilirse de ABD büyüklüğü ve gücü dolayısıyla daha zor lokma görünüyor. Ne ki, Wikileaks'in ulusaşırı karakteri, devletler için çok çeşitli zorlukları beraberinde getiriyor. Çok iyi bildiğimiz gibi, küreselleşme birçok çok-uluslu ve sınır ötesi ortaklaşmayı meydana getirdi. Artık savaşlar bile ulusaşırı ve asimetrik bir yapı kazandı. Mali ve ekonomik krizler ise, ekonomik süreçlerin ne kadar küreselleşmiş olduğunu ve

artık yalnızca devletlerin geleneksel araçlarıyla kontrol edilemeyeceğini kanıtlayan güzel birer örnek. Yani, ulusaşırı bir ekonomi, ulusaşırı savaşlar ve ulusaşırı bir mali sistem söz konusu; fakat ulusaşırı bir demokrasiden söz edilemiyor. Bu açığın, ulusaşırı bir proje olma yolunda, Wikileaks için önemli bir motivasyon oluşturduğunu; sürecin de küreselleşmenin bir sonucu olarak değerlendirilebileceğini düşünüyorum. Sonuçta Wikileaks, dünyanın çeşitli ülkelerindeki benzer şekilde düşünen eylemcilerin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir ağ. İnternet ise (neredeyse) küreselleşti ve birçok otoritenin yetki alanının dışında kalıyor. Örneğin, Wikileaks belgelerinin çıkışının yapıldığı ana bilgisayarların Belçika, ABD, İsveç ve muhtemelen İzlanda'da bulunduğu biliniyor. Bu ülkeler, sansüre karşı sıkı yasal düzenlemelere sahip ülkeler ve soruşturmacı gazetecilik için cazip bir koruma alanı vaat ediyorlar. Meseleye daha teorik bir açıdan yaklaşırsak, bireylerin ve kolektif oluşumların denetlenebilir olma durumlarının, ulusal düzlemden uluslararası bir düzleme geçmeyi başaramadığını söyleyebiliriz. Hâlbuki bir hükümetin ya da kolektif bir oluşumun yaptıkları, kendi ulusal sınırlarının dışında kalan insanları ya da olayları da etkileyebiliyor. Wikileaks, bu süreci şöyle açıklıyor: "Bir hükümet, yalnızca kendi ülkesindeki insanların baskısıyla değil, o hükümetin yaptıklarını medya aracılığıyla izleyen diğer ülkelerdeki insanların baskısıyla da dürüst olmaya zorlanabilir." Wikileaks tam da bu noktada hükümetleri dürüst olmaya zorlayan bir baskı aracı olarak görülebilir; çünkü hükümetlerin söyledikleri ve yaptıkları şeyler arasındaki uçurumu ifşa ediyor. Eğer kamuya söylenen sözler ile asıl yapılan işler tutarlı olsaydı, kimsenin Wikileaks'e ihtiyacı olmazdı. Daha fazla dürüstlük ve şeffaflıkla Wikileaks bertaraf edilebilirdi. Julian Assange'ın, son zamanlarda verdiği bir röportajda da işaret ettiği gibi, "Yayımladığımız her belgenin aslında ikinci bir mesajı daha var. Bu yolla örnekler sunmuş oluyoruz. Eğer kimi ahlaka aykırı ve adaletsiz işlerle meşgulseniz, bu bir gün öğrenilecek, ortaya çıkarılacak ve eylemlerinizin sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaksınız" (Huor and Lindquist, 2010).

Wikileaks'in bir dizi başarı hikâyesi de söz konusu: Guantanamo Kampı'nda uygulanması gereken genel prosedürlerden oluşan bir kılavuzun Wikileaks'te yayımlanmasıyla, kamptaki mahkûmlara nasıl muamele edildiği

ortaya çıkarılmıştı. Aslında insan hakları eylemcileri, birkaç yıldır, bilgiye erişim özgürlüğü yasası gereğince bu kılavuza ulaşmaya çalışıyorlardı. Kenya ve İzlanda'daki yolsuzluk davalarıyla ilgili belgelerin yanısıra, Irak'taki savaş suçları, çok-uluslu bir şirket olan Trafigura'nun işlediği çevre suçları, yine Birleşik Krallık'taki Trafigura ve İzlanda'daki Kaupthing Bank davaları hakkında verilen sus emirlerinin basın özgürlüğüyle çeliştiğini gösteren belgelerin sızdırılması, Wikileaks'in başarı hikâyelerinden sadece birkaçı. Wikileaks'in son zamanlarda neden ABD'nin gizli belgelerini yayımlamaya odaklanmış olduğu ise kolayca açıklanabilir. Her şeyden önce, Wikileaks ekibi, yalnızca elde edebildikleri belgeleri yayımlayabiliyor. Ayrıca, Wikileaks'in özellikle ABD'nin gizli belgelerini yayımlama tercihi, Julian Assange'ın siyasi etkisi en fazla olacak belgeleri yayınlamayla ilgili stratejik kararından kaynaklanıyor da olabilir. Son olarak, bu klasik bir büyüme problemi olabilir. Wikileaks büyüdü ve gittikçe daha da popüler oldu; fakat oluşumun kapasitesi farklı farklı verileri aynı anda yayımlayabilecek kadar geliştirilemedi. Yine de sormamız gereken asıl soru, Wikileaks fikrinin, bu küreselleşme çağında, kurumların daha iyi denetlenebilmesini sağlayacak yeni bir model sunup sunamadığıdır.

Bu noktada, küreselleşme ve dijitalleşme belirleyici süreçler olarak karşımızda duruyor. Fakat garip bir biçimde, sızdırılan diplomatik yazışmaları göz önünde bulundurduğumuzda, diplomasi dünyasının, bu yeni gerçekliğe uyum sağlayabildiğini söyleyemiyoruz. "Cablegate" dış politikanın aydınlatılması için uğraşan ilk büyük girişim olarak görülebilir. Dış siyaset, yürüttükleri politikaların hesabını verme kaygısından uzakta olan bir kısım elitin etkinlik alanı olagelmiştir. Ne ki, bu alandaki günlük işleyiş son 300 yılda önemli bir değişim göstermemiştir. Belki de tek değişim, iletişimin artık elektronik araçlarla sağlanıyor olmasıdır.

Bilgi sızdırma olgusunun, diplomasi ve siyaset dünyasının ayrılmaz bir parçası olduğunu da vurgulamak gerekli. Wikileaks, bu olguyu yalnızca demokratikleştiriyor. Bilgi sızdırma süreçlerini insanlar için daha kolay kılarak, sızıntı belgelerin sayısında bir artış amaçlıyor. Bu yalnızca ABD'nin problemi de değil. Aslında bakılırsa, sızıntılar herhangi bir yerdeki herhangi bir kuruluşun başına bela olabilir. Küresel bilgi çağında, bu tip süreçler kaçınılmaz. Bu yüzden, diplomasi ve dış politika dün-

yası daha çok denetlenebilir olmalı. Diplomatlar daha önceki hatalardan pay çıkarmadıkça, sanki küçük ve gizli bir ağ içinde faaliyet gösteriyorlarmış gibi davranmaya devam ettikçe ve yaptıkları her şeyin yanlarına kâr kalacağını zannettikçe, sızıntı belgeler ortaya çıkmaya ve uluslararası politikaya şeffaflık getirmeye devam edecektir. Hükümetler, temsil ettiklerini iddia ettikleri insanlar adına görev yapıyorlarsa, temsil edilen insanların süreçlerden haberdar olmak gibi bir hakkı vardır. Bilgi asimetrisinin azaltılması ve kaynak kodların açılmasıyla, vatandaşlar güç kazanabilir.

Wikileaks'in amaçlamadığı halde şu ana kadar meydana getirdiği en önemli sonuç, liberal demokrasilerin ikiyüzlü bir şekilde ifade özgürlüğünü müdafaa ederken, kendilerini etkileyen bir durum oluştuğunda bambaşka bir tavır takınabildiklerini ortaya çıkarmak oldu. Wikileaks yasalarla korunan bir İnternet'in özgür olması ihtimalinin bir mit olduğunu da gün yüzüne çıkardı. Asıl sorun ise, devletlerin İnternet'i kontrol etmeleri için ne derece teşvik ediliyor oldukları. Devletler, güvenlik kaygılarıyla mı, yoksa iş dünyasından gelen telkinler nedeniyle mi İnternet'i kontrol etmek istiyorlar? İlk seçenek, İnternet sitelerinin yoluna taş koyarak bir sansür rejimi oluşturuyor. İkinci seçeneğin de anlaşılabilmesi zor. Olağanüstü siyasi baskılar ve kimi beklentileri olan İnternet şirketlerinin itaatkârlıkları, bu kaypak sansür rejiminin ilk sinyalleriydi. Wikileaks, yasal olarak sorun yaratan bir oluşum olmadığı halde, MasterCard, Visa, PayPal, Amazon, Postfinance ve the Bank of America gibi kuruluşların tek taraflı olarak Wikileaks'e hizmet sunmama kararı almaları, oldukça rahatsız edici bir durum. Büyük şirketlerin gücü, özellikle de İnternet ortamında, kişilerin özgürlüklerini kısıtlar hale geldi. Bu durum, İnternet'i sansürlemenin kurnazca bir yolu olarak görülebilir. İnternet üzerinde herhangi bir siyasi baskı olmasa bile, şirketlerin ahlaki ve yasal standartları belirliyor olması kabul edilemez bir şey. Örneğin, şirketler çevrimiçi bir hizmetin kullanımını kısıtlamak için (Richard Stallmann'ın deyişiyle) dijital kelepçelere gittikçe daha sık başvurmaya başladılar. Ayrıca, İnternet tarafsızlığı ilkesine karşı, son dönemde gelen itirazları da bu bağlamda değerlendirmek gerek. Clay Shriky'nin, İnternet'in "halktan çıkan seslere tolerans gösteren bir şirket"e dönüşebileceğini söylerken, hakkı var. Ne

tür bir İnternet istediğimiz hakkında etraflıca düşünmemiz gerek! Daha net bir şekilde oluşturulmuş bir İnternet hakları bildirgesine ihtiyacımız var mı? Özgür İnternet bir insan hakkı mıdır? Hem entelektüellerin, hem de sosyal bilimcilerin bu soruların üstünde kesinlikle durması gerekiyor. John Naughton konuyu şöyle özetleyerek devletlere ve şirketlere yerinde bir öğütte bulunuyor: "Ya Wikileaks'li bir dünyada yaşamaya alışın, ya da İnternet'i kapatın. Tercih sizin. Batılı siyaset elitleri gizli işler çeviriyor, yalan söylüyor ve etrafa tehditler savuruyorlar. Ve gizlilik perdesi kaldırıldığı zaman da elçiye zeval geliyor" (Naughton, 2010).

Bitirirken

Wikileaks fikri, siyaseti ve gazeteciliği dönüştürebilecek yeni bir fenomen; "Bilgi güçtür" felsefesi ise, daha iyi bir toplum yaratmak için yürütülen bu mücadelenin sloganıdır. "Hükümetleri şeffaflaştırmak" gibi bir amaca ulaşabilmek için, teknoloji bir araç olarak kullanılabilir. Teknolojinin gücünü ve toplumu daha muktedir kılabilmedeki rolünü sık sık gözden kaçıran sosyal bilimciler ve diğer düşünürler için, ortada geniş bir araştırma alanı olduğuna inanıyorum. Wikileaks ile ana akım teoriler arasında bağlar kurulabilir; dahası, bu teorilerin Wikileaks'in altında yatan fikirlerden öğrenebileceği çok şey vardır. Bir oluşum olarak, Wikileaks'in birçok sorunlu yanı olmasına rağmen (şeffaflık, Julian Assange etrafında dönen bireyselleştirme, oluşumun kendi iktidar yapısı, vb.) Wikileaks fikrinden alınması gereken önemli dersler mevcut. Wikileaks, artık yok edilmesi imkânsız bir düşünce. Şu andan itibaren, gizli bilgileri ifşa edecek yeni yollar ve kanallar, siyasetin şeffaflaşmasında ve gazeteciliğin daha nitelikli bir hale gelmesinde daima etkili olacak; bunun her zaman tam bir güç olup olmadığını da zaman gösterecek.

Kaynakça

Assange, Julian. 2006a. Conspiracy as Governance. IQ.org. Bu yazının çevirisine bu derlemede yer verilmiştir. http://web.archive.org/web/20071020051936/http://iq.org/conspiracies.pdf.

- 2006b. The cream of Australian Physics. 12 Temmuz. http://web.archive.org/web/20071020051936/http://iq.org/#ThecreamofAustralianPhysics.

- 2006c. Jackboots. 17 Temmuz.
http://web.archive.org/web/20071020051936/http://iq.org/#Jackboots.

- 2006d. The non linear effects of leaks on unjust systems of governance. 31 Aralık.
http://web.archive.org/web/20071020051936/http://iq.org
/#Thenonlineareffectsofleaksonunjustsystemsofgovernance.

Bell, Emily. 2010. How Wikileaks has woken up journalism. 7 Aralık.
https://emilybellwether.wordpress.com/2010/12/07
/how-wikileaks-has-woken-up-journalism/.

Free Software Foundation. n.d. The Free Software Definition.
http://www.gnu.org/philosophy/free- sw.html.

Huor, Jesper, and Bosse Lindquist. 2010. WikiRebels – The Documentary | SVT Play.
http://svtplay.se/v/2264028/wikirebels_the_documentary.

Landauer, Gustav. 1910. Schwache Staatsmänner, schwächeres Volk! Der Sozialist (15 Haziran).

Levy, Steven. 1984. Hackers: Heroes of the Computer Revolution. New York: Anchor Press/Doubleday.

Luhmann, Niklas. 1987. Soziale Systeme: Grundriß einer allgemeinen Theorie. 14th ed. Suhrkamp Verlag, March 30.

- 1998. Die Gesellschaft der Gesellschaft. 7th ed. Suhrkamp Verlag, 27 Nisan.

Naughton, John. 2010. Live with the WikiLeakable world or shut down the net. It's your choice. The Guardian, 6 Aralık.
http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/dec/06
/western-democracies-must-live-with-leaks.

Raymond, Eric Steven. 2000. The Cathedral and the Bazaar.
http://www.catb.org/ esr/writings/cathedralbazaar/cathedral-bazaar/.

Ekler

Yazarlar Hakkında

Andreas Müllerleile

İngiltere'deki Loughborough Universitesi'nde araştırma görevlisidir. Araştırmaları, uluslararası yönetim ve İnternet politikaları üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Ayşe Kaymak

Avukat. İzmir'de görev yapmaktadır. Alternatif Bilişim Derneği'nin hukuk danışmanıdır.

Barış Engin

Üniversite Öğrencisi, Gazeteci ve blog yazarı. Çevrimiçi Etkileşim Blogu ve Turnusol'da yazıyor. Amatör video çalışmaları vardır.

Başar Başaran

Gazeteci, yazar. Yeni Harman'da yazmaktadır.

Burçe Çelik

İletişim araştırmacısı, Teknoloji felsefesi uzmanı. Bahçeşehir Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

Gülseren Adaklı

Araştırmacı, eğitimci. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim üyesidir.

Işık Barış Fidaner

Yazılım mühendisi. Boğaziçi Üniversitesi'nde doktora eğitimini sürdürmektedir. Dijital Oyun Kültürü blog yazarı, Sakareller üyesidir.

İlden Dirini

Gazeteci. Özgür Radyo'da haber editörlüğü ve sunuculuk yapmaktadır. Alternatif Bilişim Derneği'nin kurucularındandır.

İsmail Hakkı Polat

Elektronik mühendisi, eğitimci. Önemli ticari iletişim sistemlerinin inşasında çalışmıştır. Kadir Has Üniversitesi'nde Yeni Medya dersleri vermektedir.

Julian Assange

Gazeteci, yazılım geliştiricisi, hacker. Wikileaks'in danışma kurulu üyesi ve başyazarıdır.

Koray Löker

Pardus'u geliştiren ekiptendir. Express dergisinde teknoloji yazıları yazmaktadır.

Mete Çubukçu

Gazeteci, yazar, savaş muhabiri. NTV'de haber müdürlüğü yapmaktadır.

Noyan Ayan

Gazeteci, yazar. NTVMSNBC sitesinde yeni medya editörlüğü yapmaktadır.

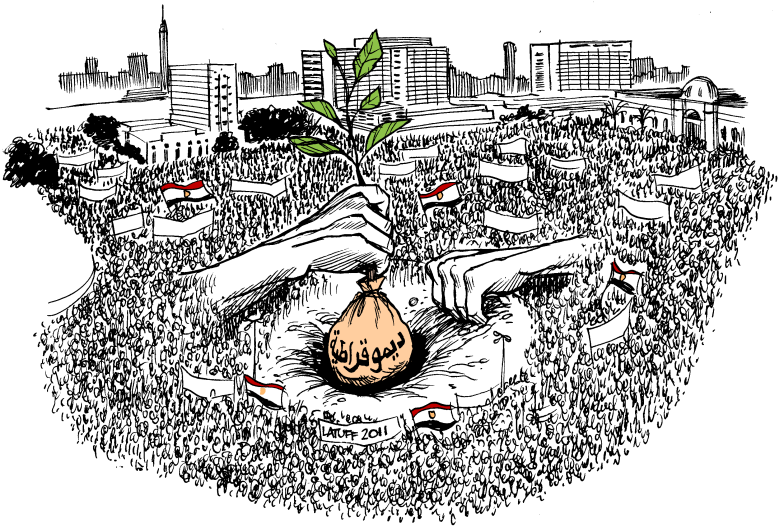
Özgür Uçkan

Araştırmacı, eğitimci. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde iletişim, teknoloji ve tasarımla ilişkili konularda dersler vermektedir.

Leak siteleri[61]

1. WikiLeaks: http://wikileaks.com/
2. Brussels Leaks: http://brusselsleaks.com/
3. Trade Leaks: http://www.tradeleaks.com/
4. Balkan Leaks: https://www.balkanleaks.eu/
5. Green Leaks: http://greenleaks.com/
6. WikiSpooks: https://wikispooks.com
7. Local Leaks: https://localeaks.com/
8. Tunus: https://tunileaks.appspot.com/
9. Rusya: http://ruleaks.net
10. Kanarya Adaları: http://www.kanarileaks.org/
11. Endonezya: http://www.indoleaks.org/
12. Fransa: http://www.indoleaks.org/
13. OpenLeaks: http://openleaks.org/
14. Cryptome: http://cryptome.org/
15. Netaş: http://netasleaks.com/
16. Bilgi Üniversitesi: http://bilgileaks.tumblr.com/

[61] Kaynak: *Wikileaks: Yeni Dünya Düzeni'ne Hoşgeldiniz*, Özgür Uçkan ve Cemil Ertem, Nesil Yayınları 2011

Karikatür: Tahrir Meydanı'nda demokrasi fidanı, Latuff

Bilgiye erişmek **özgürlük**tür.

alternatif bilişim

http://www.alternatifbilisim.org